Ques:- Discuss the objectives, (Composition) and functions of International Monetary Fund.
(আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰা নিধিৰ উদ্দেশ্য, (গঠন) আৰু কাৰ্যাৱলী সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা)

Ans:- আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰা নিধি এক অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ আন্তৰ্জাতিক সংগঠন। ব্ৰিটেনউড্ছ ব্যৱস্থাৰ অংশ হিচাপে ১৯৪৪ চনত এই সংগঠন প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল। ইয়াৰ ~~মুখ্য কাৰ্যালয়~~ সদৰ কাৰ্যালয় টো ৱাশ্বিংটনত নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছিল। এই সংগঠনটোৱে মুদ্ৰাৰ কাৰণৰ আৰ্থিক নৈতিক সম্পৰ্ক পৰিচালনাত অগ্ৰণী ভূমিকা পালন কৰিছে। ~~(। এই সংগঠনটো গঠন কৰাৰ বিত্তীয় উন্নয়ন মুখ্য উদ্দেশ্য পূৰণ কৰাছিল। সেই কাৰণে তলত দিয়া বিৱৰণ উল্লেখ কৰিব পাৰি)~~

⊠ আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰানিধিক কিছুমান বিশেষ উদ্দেশ্যত গঠন কৰা হৈছিল আৰু ই কিছুমান বিশেষ কাৰ্যও পালন কৰা পৰিলক্ষিত হয়। সেয়েহে এই সংগঠনটোৰ উদ্দেশ্য গঠন আৰু কাৰ্যাৱলী সম্পৰ্কে তলত দিয়া বিৱৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি ←

<u>উদ্দেশ্য</u>:- (আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰা নিধিৰ মুখ্য উদ্দেশ্য সমূহ হ'ল)

(i) আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰা নিধিৰ উদ্দেশ্য হিচাপে আন্তৰ্জাতিক বিত্তীয় সমস্যাসমূহৰ ক্ষেত্ৰত আলোচনা আৰু সহযোগিতাৰ নিমিত্তে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিত্তীয় সহযোগিতা বৃদ্ধি কৰা উল্লেখ কৰিব পাৰি

(ii) আন এক উদ্দেশ্য হ'ল আন্তৰ্জাতিক বাণিজ্যৰ প্ৰসাৰ আৰু সুষম বিকাশত সহায় কৰা আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা নিয়োগ আৰু প্ৰকৃত উপাৰ্জন বৃদ্ধিত অৰিহণা যোগোৱা।

(iii) বিনিময়ৰ স্থিৰতা বৃদ্ধি কৰা আৰু প্ৰতিযোগিতামূলক বিনিময় অৱমূল্যায়ন পৰিহাৰ কৰাও ইয়াৰ আৰু এক উদ্দেশ্য।

(iv) আন এক উদ্দেশ্য হ'ল সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ আন্তৰ্জাতিক পৰিশোধ ভাৰসাম্যহীনতাৰ সময় আৰু মাত্ৰা হ্ৰাস কৰা।

(v) আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিৰ সম্পদ সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহক কাৰ উপলব্ধ কৰোৱা যাতে ৰাষ্ট্ৰ সমূহে পৰিশোধ সমতাৰ ক্ষেত্ৰত থকা বিচ্যুতি শুদ্ধ কৰিব ~~পাৰে~~ পাৰে আন এক উদ্দেশ্য বুলিব পাৰি।

<u>গঠন</u>:- আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰা নিধিৰ এক সুকীয়া সংবিধান আছে। ~~মেম্বাৰ মুল~~ এই সংগঠনত প্ৰত্যেক সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতিনিধি দ্বাৰা ~~[illegible]~~ সৰ্বোচ্চ কৰ্তৃপক্ষ হিচাপে এখন পৰিচালক মণ্ডলী আছে। (এই পৰিচালক মণ্ডলীক প্ৰতিনিধিত্ব প্ৰায় সদায় অনুমিত হয়।) ~~[illegible]~~ আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰানিধিৰ প্ৰাত্যহিক কাম-কাজ সম্পাদন কৰাৰ বাবে এখন ২০ জন কাৰ্যবাহী সঞ্চালকৰ কাৰ্যবাহী পৰিষদ আছে। এই সংগঠনটোত এজন পৰিচালক সঞ্চালক আৰু নিৰ্বাচিত সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ পৰা পৰামৰ্শদাতা থকা উকীল, অভিযন্তা

পৰিচালকবৃন্দ আদি সকলো কৰ্মচাৰী হিচাপে নিয়োগ কৰা হয়।

কাৰ্যাৱলী :- আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰা নিধিয়ে উন্নয়ন বিশেষ পৰিস্থিতিত সময়ত বিশেষ কাৰ্যাৱলী পালন কৰে। সেইবোৰ হ'ল —

(i) **সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ অৰ্থনীতি পৰ্যবেক্ষণ কৰা :-** আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰা নিধিৰ সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহে এই সংস্থাটোৰ কিছুমান নিৰ্দিষ্ট নীতি নিয়ম পালন কৰিব লাগে সময়ত প্ৰদান কৰে আৰু এই সংস্থাটোৰ সদস্য দেশ বিলাকে সময়ত প্ৰকাশ কৰা উন্নয়ন নীতি নিয়মবোৰ পালন কৰিছে নে নাই তাক পৰ্যবেক্ষণ কৰে। অনেক আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিয়ে মুক্ত উন্নয়ন অৰ্থনীতি অনুসৰি নিজ প্ৰাপ্য প্ৰদান কৰে সদস্য অৰ্থনৈতিক পৰিস্থিতি নিয়মীয়াকৈ পৰীক্ষা কৰে।

(ii) **সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহক বৈদেশিক মুদ্ৰা যোগান ধৰা :-** আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰা নিধিৰ অৰ্থনৈতিক সহায়ৰ মূলতঃ উদ্দেশ্য হৈছে সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহক উত্তৰণৰ পৰিস্থিতি সমতাৰ সমস্যা দূৰ কৰিবলৈ বৈদেশিক মুদ্ৰা দিয়াৰ লগতে। ইয়াৰ উপৰিও আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিয়ে সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহক বৈদেশিক বিত্তীয় সাহায্য-সহায় কৰিও থাকে।

(iii) **দুখীয়া ৰাষ্ট্ৰ সমূহক সাহায্যমূলক ঋণ আগবঢ়োৱা :-** আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিয়ে দুখীয়া, দৰিদ্ৰতা দূৰীকৰণৰ বাবে নিম্ন আয়ৰ সদস্য ৰাষ্ট্ৰক বিশ্ববেংক আৰু আন আন উন্নয়ন সংস্থাৰ সহযোগত অতি সাহায্যমূলক ঋণৰ যোগান ধৰে। আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰা নিধিয়ে দুখীয়া দেশ সমূহক ঋণৰ পৰা মুক্তি দিয়াৰ বাবে Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) আৰু Initiative And Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI) নামৰ দুটা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰচেষ্টাত অংশগ্ৰহণ কৰিছে।

(iv) **কাৰিকৰী বিত্ত সহায়ত সহায় কৰা :-** আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিয়ে কিছু বিশেষজ্ঞ বিভিন্ন দেশ সমূহত অৰ্থনৈতিক আৰু বহু পাৰ্থিক ঋণ বা ধনৰ ব্যৱস্থা বিভিন্ন দেশ সমূহত অৰ্থ-নৈতিক নীতি সমূহৰ প্ৰতি অনুমোদন আৰু নতুন ঋণ বা ধন দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত অৰ্থনৈতিক নীতি সমূহৰ সহায়ত আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিয়ে দেশবোৰক সহায় কৰে। দেশ সমূহৰ অৰ্থনীতি সম্পৰ্কে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিয়ে আগবঢ়োৱা মূল্যায়নে বিনিয়োগকাৰী বা বিত্তীয় বজাৰক দেশসমূহৰ অৰ্থনৈতিক ভৱিষ্যত সম্পৰ্কে গুৰুত্বপূৰ্ণ সংকেত দিয়ে।

(v) **আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিত্তীয় বজাৰসমূহ শক্তিশালী কৰা :-** আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধি হৈছে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিত্ত বজাৰৰ এক মুখ্য সংস্থা। আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰা নিধিয়ে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় অৰ্থনৈতিক সমস্যা প্ৰতিৰোধ আৰু সমাধানৰ বহু পাৰ্থিক সংস্থা সমূহৰ লগত কাম কৰি আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিত্তীয় নীতি-নিয়ম প্ৰস্তুত কৰে। ইয়াৰ উপৰিও ই দেশ সমূহৰ বিত্তীয় বজাৰক নিৰীক্ষণ কৰাত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে।

(vi) **আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰাৰ বিশ্বব্যাপী যোগান বৃদ্ধি কৰা :-** আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰানিধিৰ প্ৰয়োজন সাপেক্ষে সদস্য সমূহক সম্পদ যোগান ধৰাৰ বাবে Special Drawing Right (SDR) নামৰ এক প্ৰকাৰৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় দ্ৰব্য সম্পদ প্ৰদান কৰে। এই বাবেই SDR দেশ সমূহৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰাৰ লগত বিনিময় কৰিব পৰা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰে। অৱশ্যে দেশ সমূহে SDR অৰ্জন কৰাৰ বাবে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিৰ দাবী কৰিব লাগিব।

(vii) **কাৰিকৰী সাহায্য আৰু প্ৰশিক্ষণৰ দ্বাৰা সামৰ্থ্য গঢ় দিয়া :-** আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিয়ে কাৰিকৰী সাহায্য আৰু প্ৰশিক্ষণৰ মাধ্যমেৰে দুখীয়া সদস্য দেশ সমূহক অৰ্থনৈতিক নীতি প্ৰস্তুত আৰু অৰ্থনৈতিক প্ৰতিষ্ঠানসমূহ উন্নত কৰাত সহায় কৰে। যাতে এই নীতি নিৰ্ধাৰণ বিকশিত বা প্ৰণয়ন নতুন আৰু কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰ্মচাৰী প্ৰস্তুত কৰি তাক আগবঢ়োৱা হয়। অৱশ্যে এই বিষয়টোত উন্নয়নশীল দেশ বা দুৰ্বল অৰ্থনৈতিক দেশ সমূহৰ বাবে বেছি উপযোগী হয়।

(viii) **গৱেষণা আৰু তথ্যৰ বিতৰণ :-** আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰানিধিয়ে দুখীয়া সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ অৰ্থনৈতিক নীতি আৰু পৰিসংখ্যামূলক তথ্য সমূহ বিশ্লেষণ কৰি সময়ে সময়ে বিশ্বৰ বাবে প্ৰতিবেদন আৰু গৱেষণা মূলক প্ৰকাশন প্ৰকাশ কৰি থাকে। এই প্ৰকাশনবোৰ অৰ্থনীতিৰ সমূহ সাময়িকভাৱে যেনে, পেপাৰ অৱলোকনী, গৱেষণা পত্ৰ, বুলেটিন আদিত প্ৰকাশ কৰা হয়।

সামগ্ৰিকভাৱে আমি ক'ব পাৰো যে আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰা নিধিয়ে এক আন্তৰ্জাতিক অৰ্থনৈতিক সহায় প্ৰদানকাৰী এক মুখ্য সংস্থা। আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰা নিধিয়ে সাধাৰণ আৰু সহযোগত উন্নয়নশীল দেশ সমূহ আৰু বিকশিত বিশ্বৰ বৃহত্ত বিনিয়োগ প্ৰয়োজনীয়তাৰ লগত জড়িত। এই সংস্থাবিধিৰ সময় আৰু পৰিস্থিতি বিশ্ববেংক আৰু বহুমুখী সাহায্য সমূহৰ লগ লাগি আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় নিয়ন্ত্ৰণ নীতি নিয়ম প্ৰস্তুত কৰি বিশ্ব বজাৰত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে।

Ques:- Discuss the objectives and composition of World Bank and Evaluate the functions of World Bank.
(বিশ্ব বেংকৰ উদ্দেশ্য আৰু গঠন আলোচনা কৰা। ইয়াৰ কাৰ্যাৱলীৰ মূল্যায়ন সহিত পৰ্যালোচনা কৰা।)

Ans:- আন্তৰ্জাতিক মুদ্রা নিধিৰ দৰেই বিশ্ব বেংকো আন এক আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুখ্য সংস্থা। এই সংস্থাটো দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ পাছত গঠিত। বিশ্ববেংক মূলতঃ দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধত বিধ্বস্ত হোৱা পশ্চিম ইউৰোপৰ অৰ্থনীতিৰ পুনৰ নিৰ্মাণৰ কাৰণে ব্ৰেটন উডছ সন্মিলনত গঠন কৰা হৈছিল যদিও পিছলৈ ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ বিভিন্ন উন্নয়ন মূলক প্ৰকল্প বা আঁচনিৰ বাবেও ঋণ - অনুদানৰ ব্যৱস্থা কৰি আহিছে।

বিশ্ব বেংক গঠনৰ মূলতে বিদ্যমান মুখ্য উদ্দেশ্য অন্তর্নিহিত আছিল। সেই উদ্দেশ্য সমূহ অনুসৰি বিশ্ববেংকে বিদ্যমান গুৰুত্বপূৰ্ণ কাৰ্য সমাধান কৰিছিল। [illegible] সেয়েহে বিশ্ববেংকৰ উদ্দেশ্য, গঠন আৰু ইয়াৰ কাৰ্যাৱলী পৰ্যালোচনা সম্পৰ্কে তলত সংক্ষেপে আলোচনা কৰিব পাৰি।

উদ্দেশ্য:-

(i) উৎপাদনমুখী কাৰ্যৰ বাবে বিনিয়োগ মূলধন দি, যুদ্ধবিধ্বস্ত অৰ্থনীতিৰ পুনৰ সংস্থাপনৰ দ্বাৰা আৰু কম উন্নত দেশ সমূহত উৎপাদনমুখী সুবিধা আৰু সম্পদ বৃদ্ধি কৰি সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ পুনৰ্নিৰ্মাণ আৰু উন্নয়নত সহায় কৰা।

(ii) ব্যক্তিগত বৈদেশিক পুঁজি বিনিয়োগ বৃদ্ধি কৰা আৰু ব্যক্তিগত পুঁজি যুক্তি সংগত চৰ্তত উপলব্ধ নহ'লে উৎপাদনমূলক কামৰ বাবে নিজৰ পুঁজিৰ পৰা বিত্ত যোগান ধৰা।

(iii) আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় দীৰ্ঘম্যাদী সন্তুলিত বিকাশ সাধন কৰি ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ উৎপাদনমুখী সম্পদৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিনিয়োগ উদ্দীপন যোগাই সেই ৰাষ্ট্ৰ সমূহক পৰিশোধ-সমতা ভাৰসাম্য ৰক্ষা কৰা, দেশ সমূহৰ উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধি কৰা, জীৱন ধাৰণৰ মান উন্নত কৰা আৰু শ্ৰমিকৰ অৱস্থাৰ উন্নতি সাধন কৰাত সহায় কৰা।

গঠন:- বিশ্ব বেংকৰ সাংগঠনিক দিশ আলোচনা কৰিলে দেখা যায় যে সঞ্চালক মণ্ডলী, [illegible] কাৰ্যবাহী পৰিষদ, এজন সভাপতিৰে বিশ্ব বেংক গঠিত হয়। বিশ্ব বেংকৰ সঞ্চালক মণ্ডলী হ'ল ইয়াৰ শীৰ্ষতম কৰ্তৃপক্ষ যাৰ হাতত এই বেংকৰ সকলো ক্ষমতা ন্যস্ত আছে। এই সঞ্চালক মণ্ডলী প্ৰতিজন সদস্য ৰাষ্ট্ৰই নিয়োগ কৰা এজন সঞ্চালক আৰু এজন বিকল্প সঞ্চালকৰে গঠিত হয়। এই মণ্ডলীখন সাধাৰণতে বছৰত এবাৰ মিলিত হয়। সঞ্চালক মণ্ডলীৰ সদস্য সকলে বিশ্ববেংকৰ সভাপতিজনক নিৰ্বাচিত কৰে। বিশ্ববেংকৰ কাৰ্যবাহী পৰিষদ 24 জন সদস্যৰে গঠিত। ইয়াৰ পাঁচজন সদস্য বিশ্ব বেংকত সৰ্বাধিক শ্বেয়াৰ অংশীদাৰৰ ৰাষ্ট্ৰ সমূহে নিৰ্বাচিত কৰে আৰু বাকীবিলাক সদস্যক বাকী সকল ৰাষ্ট্ৰসমূহে নিৰ্বাচিত কৰে। কাৰ্যবাহী পৰিষদে সঞ্চালক মণ্ডলীয়ে বৰ্তাই দিয়া বিশেষ ক্ষমতাৰ বাহিৰে বেংকৰ বাকী সকলো ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰে।

পৰ্যালোচনা:- বিশ্ব বেংকক পৰ্যালোচনা কৰি আমি ক'ব পাৰো যে বিশ্ববেংকে উন্নয়নশীল দেশক ঋণ প্ৰদান কৰি বিভিন্ন

দেশক সহায় কৰি আহিছে। বিশ্ব বেংকে ঋণ প্ৰদান কৰি দ্বিতীয় বিশ্ব যুদ্ধত ক্ষতিগ্ৰস্ত হোৱা পশ্চিম ইউৰোপৰ অৰ্থনৈতিক পুনৰ উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ইয়াৰ উপৰিও পিছলৈ বিশ্ব বেংকে তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহ আৰু পূব ইউৰোপৰ দেশ বিলাকক ঋণ প্ৰদান কৰি অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ অংশীদাৰ হৈ পৰে। বিশ্ব-বেংকে ইয়াৰ নিৰ্বাচিত বৰ্তমান অধ্যক্ষৰ সহায়ত সু-বিবেচনাৰ সমালোচকৰ দ্বাৰা কঠোৰ ভাৱে সমালোচিত হৈছে। সমালোচক সকলৰ মতে, বিশ্ব বেংকে মাথোঁ পশ্চিমীয়া পুঁজিবাদী ৰাষ্ট্ৰৰ স্বাৰ্থ সুৰক্ষাকাৰী সংস্থা হিচাপে কাম কৰে আৰু পশ্চিমীয়া দেশ বিলাকৰ ইয়াৰ ওপৰত আধিপত্য বিস্তাৰ কৰাৰ বাবে নিন্দিত হয়। বিশ্ব বেংকৰ সদস্য দেশ সমূহৰ বৰ্তমানে ওপৰত অধীনত্ব দি ইয়াৰ কৌশলীয়ে সাৰথি কৰা হয়। ফলত বেংকৰ বৰ্তমান অধ্যক্ষৰ দেশ বিলাকত তুলনাত্মক ভাৱে বৰ্তমান অধ্যক্ষৰ দেশ বিলাকে সমান সুবিধা নাপায়। সেয়েহে সমালোচক ভাৱে আকৰ্ষণীয় হোৱাৰ সুবিধাৰে পশ্চিমীয়া দেশ সমূহে বিশ্ব বেংকক নিজৰ নিয়ন্ত্ৰণত ৰাখিবলৈ সক্ষম হৈছে।

বিশ্ব বেংকে ঋণ দিয়াৰ উপৰিও বিভিন্ন দেশ সমূহক অৰ্থনৈতিক নীতি নিৰ্ধাৰণৰ ক্ষেত্ৰত পৰামৰ্শ প্ৰদান ও আলোচনা কৰাত অবিৰাম হয়। কিন্তু বিশ্ব বেংকৰ বিশেষজ্ঞ পৰামৰ্শ অধিকাংশতে মাথোঁ পশ্চিমীয়া বজাৰ কেন্দ্ৰীক পুঁজিবাদী অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাক অনুসৰণ কৰে। সেয়ে বাবে ~~[illegible]~~ বহু সময়ত দেখা যায় যে বিশ্ব বেংকৰ নীতি-নিৰ্দেশনাবোৰৰ পশ্চিমীয়া বজাৰ কেন্দ্ৰীক অৰ্থনীতিৰ সূত্ৰ বা মূল্যবোধৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত। বিশ্ব বেংকৰ মতে তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহে ~~(নিজৰ সুকীয়া সংস্কৃতি)~~ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নত নিজৰ দেশৰ সুকীয়া সংস্কৃতি, পৰিস্থিতি বা প্ৰয়োজনীয়তাক বিসৰ্জন দি পশ্চিমীয়া দেশ সমূহৰ পথ অনুসৰণ কৰাৰ বাহিৰে অন্য কোনো বিকল্প নাই। উদাহৰণ স্বৰূপে বিশ্ব বেংকে ~~[illegible]~~ তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহত বিগত ৬০ আৰু ৭০ ৰ দশকত অনুসৰণ কৰা সেউজ বিপ্লৱৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। সেউজ বিপ্লৱৰ এই আদৰ্শত বহুজাতিক বৃহৎ মাত্ৰাত আমদানি আৰু ৰাসায়নিক সাৰৰ ব্যৱহাৰ প্ৰসাৰৰ ফলত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ বিলাকৰ কৃষিৰ ক্ষতি সাধন হৈছে। কাৰণ কৃষি ক্ষেত্ৰৰ যান্ত্ৰিকীকৰণত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহত প্ৰয়োজনতকৈ অধিক কাম কৰিব পৰা শ্ৰমিকৰ সৃষ্টি হৈছে যি সকল শ্ৰমিক সংস্থাপনহীনতাত ভুগিছে আৰু আৰ্থিক বৈষম্য বৃদ্ধি পাইছে। অত্যধিক ৰাসায়নিক সাৰৰ প্ৰয়োগত মাটিৰ উৰ্বৰতা হ্ৰাস পাইছে আৰু অনুৰ্বৰ হৈছে, আনহাতে জৈৱ বৈচিত্ৰ্য সমূহো নিঃশেষ হৈ গৈছে। আনহাতে ~~[illegible]~~ বিশ্বত পশ্চিমীয়া প্ৰতিষ্ঠান বিলাক যেনে Monsanto, Dow, Dupont আদিয়ে প্ৰচুৰ পৰিমাণে লাভান্বিত হৈছে।

সাম্প্ৰতিক কালত আকৌ বহু গৱেষকে দ্বিতীয় বিশ্ব যুদ্ধৰ পাছত পশ্চিম ইউৰোপত অৰ্থনৈতিক বিকাশত সফলতাৰে বিশ্ব বেংকে প্ৰকৃত অৰ্থে প্ৰতিষ্ঠানিক ভাৱে বৰ সক্ষম হৈছে। ইয়াৰ উপৰিও ইয়াৰ সদস্য ৰাষ্ট্ৰ উন্নয়নশীল দেশ বিলাকৰ প্ৰধান অংশীদাৰ আৰ্থিক অনুদান আৰু ঋণৰ বিষয়ে এক আন্তৰাষ্ট্ৰীয় অৰ্থনৈতিক প্ৰতিষ্ঠান হিচাপে চলাই আহিছে। বিশ্ব বেংকৰ সমস্যা সমূহ পৰিলক্ষিত হয় যদিও ইয়াৰ বিৰোধী সমালোচনা সমালোচনাৰ সত্ত্বেও দেখা যায়। বিশেষকৈ মাত্ৰ বিশ্ব বেংকত আমেৰিকা সহ পশ্চিমীয়া বিলি-দেশ সমূহৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষা কৰে বুলি সৰ্বসম্মত ধাৰণা আছে। এনেদৰে বিশ্ব বেংকক পশ্চিমীয়া দেশৰ নিয়ন্ত্ৰিত ~~[illegible]~~ বেংক বুলিও কোৱা হৈছে।

Ques:- Discuss the objectives, composition and functions of World Trade Organisation.

Ans:— বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থা এনেকুৱা এখন সংস্থা যি আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্যৰ বিভিন্ন নীতি নিয়ম পৰ্যবেক্ষণ আৰু পৰিচালনা কৰে। এই সংস্থাত বৰ্তমান সময়লৈ ১৬৩ খন দেশ ৰাষ্ট্ৰই সদস্য পদ গ্ৰহণ কৰি আছে। এই সংস্থাৰ স্থাপিত বিকাশমান গুৰুত্বপূৰ্ণ উদ্দেশ্য নিৰ্দ্ধাৰিত হৈ আছে। বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ এটি বিস্তৃত সাংগঠনিক গাঁথনি আছে। এই সংস্থাই আৰু বিভিন্ন নিয়ম কাৰ্য্য সম্পাদন কৰা দেখা যায়।

যিহেতু বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ বিভিন্ন উদ্দেশ্য, কাৰ্য্যাৱলী আৰু সাংগঠনিক দিশ সম্পৰ্কে তলত দিয়া বিতং আলোচনা কৰিব পাৰি —

__উদ্দেশ্য সমূহ:-__

(i) বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ এক মূল উদ্দেশ্য হ'ল বিশ্ব বাণিজ্য উদাৰীকৰণ কৰা বা মুক্ত বাণিজ্যৰ প্ৰচলন কৰা।

(ii) বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ আন এক প্ৰধান উদ্দেশ্য হ'ল সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহক বাণিজ্যিক চুক্তি আলোচনা কৰাৰ বাবে এক উপযুক্ত মঞ্চ প্ৰদান কৰা।

(iii) বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ আন এক উদ্দেশ্য হৈছে এই সংস্থাই প্ৰৱৰ্তন কৰা নিয়ম সমূহৰ ভিত্তিত বিভিন্ন সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ মাজত পাৰস্পৰিক চুক্তি, বিশ্ব বাণিজ্যৰ পৰিচালনা, বাণিজ্যত স্বচ্ছতা আৰু উন্নয়নশীল দেশ সমূহৰ পৰিৱেশ আৰু সামাজিক-সামাজিক দিশ আদিত সহায়ক হিচাপে কাম কৰা।

(iv) বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ আন এক প্ৰধান উদ্দেশ্য হ'ল বিশ্ব বাণিজ্যত অংশ গ্ৰহণ কৰা ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ মাজত সংঘাত মীমাংসা কৰা।

__গঠন:-__ বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ এটি বিস্তৃত সাংগঠনিক গাঁথনি আছে। প্ৰত্যেক খন সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতিনিধি দ্বাৰা আৰু সৰ্বোচ্চ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণকাৰী সংস্থা হিচাপে বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ শীৰ্ষস্থানত এখন মন্ত্ৰীপৰ্যায়ৰ সন্মিলন থাকে। এই সন্মিলন প্ৰত্যেক দুবছৰৰ অন্ততঃ এবাৰ মিলিত হয়। মন্ত্ৰীপৰ্যায়ৰ সন্মিলনৰ দ্বিতীয় সৰ্বোচ্চ সংস্থা হৈছে সাধাৰণ পৰিষদ। এই পৰিষদক বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ প্ৰকৃত কাৰ্যকাৰী মুৰব্বী হিচাপে গণ্য কৰা হয়। সকলো সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতিনিধি থাকে আৰু দুখন মন্ত্ৰীপৰ্যায়ৰ সন্মিলনৰ মাজৰ কাৰ্য সম্পাদন কৰে। সাধাৰণ পৰিষদৰ নিয়মাধীন কেইবাখনো সমিতি, কাৰ্যকৰী গোট, কাৰ্যদল আছে। (উদাহৰণ স্বৰূপে, বাণিজ্যিক আৰু পৰিৱেশ সমিতি, বাণিজ্য আৰু উন্নয়ন সমিতি আদি) ইয়াৰ উপৰিও সাধাৰণ পৰিষদৰ নিৰ্দেশত তিনিটা পৃথক পৰিষদ আছে। সেইকেইটা হ'ল সামগ্ৰীৰ বাণিজ্যৰ বাবে পৰিষদ, বৌদ্ধিক স্বত্ব অধিকাৰ বাণিজ্য সম্পৰ্কীয় পৰিষদ আৰু সেৱাৰ বাণিজ্য সম্পৰ্কীয় পৰিষদ।

কাৰ্যাৱলী সমূহ:-

(i) উন্নয়নশীল অৰ্থনীতি সমূহক সহায় আৰু উন্নয়ন সাধন কৰা:- বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ প্ৰায় ৭৫% ৰাষ্ট্ৰ উন্নয়নশীল ৰাষ্ট্ৰ হোৱা হেতুকে এই ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ বিশেষ প্ৰয়োজন আৰু সমস্যা সমূহৰ প্ৰতি (উন্নয়নশীল দেশসমূহ) সংস্থাটো সচেতন হৈছে আৰু বিভিন্ন ধৰণৰ সহায় আগবঢ়ায়। এই কাৰ্যসূচী নতুনকৈ সদস্য হোৱা সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ অৰ্থনীতি পৰিৱৰ্তনশীল হোৱাতো আৰু তেওঁলোকক বিশেষ সেৱা আগবঢ়াই বিশেষ ধৰণৰ সহায়ো কৰা দেখা যায়।

(ii) ৰপ্তানী বৃদ্ধিৰ বাবে বিশেষ সহায় আগবঢ়োৱা:- বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাই উন্নত সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ অনুৰোধ মতে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্যিক কেন্দ্ৰ দ্বাৰা ৰপ্তানী বৃদ্ধিৰ বাবে সদস্য ৰাষ্ট্ৰক প্ৰযুক্তি আৰু প্ৰশাসনত ৰপ্তানী সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন তথ্য, উপদেশ, প্ৰশিক্ষণ আদি দি সহায় কৰি থাকে; অৱশ্যে তেনে সেৱা ন্যূনতম উন্নত ৰাষ্ট্ৰসমূহক বিনামূলীয়াকৈ আগবঢ়ায়।

(iii) বিশ্বৰ অৰ্থনৈতিক নীতি নিৰ্ধাৰণত সহযোগিতা আগবঢ়োৱা:- বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাই আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মুদ্ৰা নিধি, বিশ্ব বেংক আৰু আন বহুপক্ষীয় অনুষ্ঠানৰ লগত অৰ্থনৈতিক নীতি নিৰ্ধাৰণত যথেষ্ট সহযোগিতা আগবঢ়ায়। আৰু ১৯৯৪ চনত গৃহীত মন্ত্ৰীবৰ্গীয় ঘোষণাত এই সহযোগিতাৰ প্ৰয়োজনীয়তাত বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছে। তাৰোপৰি এই ঘোষণাই ৰাষ্ট্ৰীয় অৰ্থনীতিৰ বিকাশ আৰু উন্নয়নত বাণিজ্যিক উদাৰীকৰণৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কেও বিচাৰ কৰে।

(iv) সম্পাদিত চুক্তিৰ কাৰ্যকৰণ পৰ্যবেক্ষণ কৰা:- বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাই আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় আইনী-দলিল হিচাপে মুঠতে প্ৰায় ৬০ খন চুক্তিৰ তত্ত্বাৱধান কৰে। এই সংস্থাৰ সকলো সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ চৰকাৰে এই সংস্থাত অনুমোদন কৰাৰ পিছতহে এই সংস্থাৰ সকলোবোৰ চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰিব লাগে। এই চুক্তি সমূহৰ পৰ্যবেক্ষণ আৰু কাৰ্যকৰণ দ্বাৰা বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাই সমগ্ৰ বিশ্বতে ন্যায়সংগত বাণিজ্যিক ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰাৰ চেষ্টা চলায়।

(v) আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্যৰ মূল নীতি সমূহ বৰ্তাই ৰখা:- বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্যৰ মূল নীতি সমূহ বৰ্তাই ৰখাটো তাৰ মুখ্য দায়িত্ব। যেনে বৈষম্যহীনতা, স্বচ্ছতা, প্ৰতিযোগিতাৰ প্ৰতি সমান আদি নীতি সমূহ বৰ্তাই ৰাখে। বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাই এই বিভিন্ন নীতি সমূহ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত সকলো সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ ক্ষেত্ৰত এক বৈষম্যহীন নীতিত সকলো সদস্য ৰাষ্ট্ৰকে একে সুবিধা প্ৰদান কৰে।

(vi) বিবাদ মীমাংসাকাৰী কাৰ্য:- বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাই বিবাদ মীমাংসাকাৰী সংস্থা হিচাপেও কাৰ্য সম্পাদন কৰা দেখা যায়। এই সংস্থাৰ সাধাৰণ পৰিষদক ইয়াৰ এই দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হৈছে। ইয়াৰ সদস্য ৰাষ্ট্ৰই বিবাদ নিষ্পত্তিৰ বাবে এক স্থায়ী ব্যৱস্থা আৰু বহুপক্ষীয় বিবাদ মীমাংসাকাৰী ব্যৱস্থা লোৱাৰ প্ৰতি সন্মত হোৱাৰ ফলত কাৰ্যক্ষম হয়।

সামগ্ৰিকভাৱে আমি কব পাৰোঁ যে বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাই সমগ্ৰ বিশ্বতে এক অনন্য ভূমিকা পালন কৰিছে। ই বিশ্ব বাণিজ্যৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন নীতি নিৰ্দেশনা প্ৰণয়ন আৰু প্ৰয়োগ কৰি উন্নত আৰু উন্নয়নশীল সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ মাজত পাৰস্পৰিক সহযোগিতাৰ পথ প্ৰশস্ত কৰিছে। এই সংস্থাৰ জৰিয়তে বিশ্বৰ বাণিজ্যৰ ক্ষেত্ৰত এক আমূল পৰিৱৰ্তন সমূহ হৈছে আৰু এই সংস্থাই বিভিন্ন সদস্য ৰাষ্ট্ৰত বাণিজ্য সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন কাৰ্যসূচী গ্ৰহণ কৰিছে। সকলো সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ মাজত এক সুসম্পৰ্ক গঢ়ি তুলিছে।

95

Ques:- Discuss the effects of Economic Globalisation on the Third World ~~coun~~ Economies.
(তৃতীয় বিশ্বৰ অৰ্থনীতিত অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱসমূহ বিশ্লেষণ কৰা)

Ans:- তৃতীয় বিশ্বৰ অৰ্থনীতিত বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ কোনেও নুই কৰিব নোৱাৰে। তৃতীয় বিশ্বত এই প্ৰভাৱ দুই ধৰণে প্ৰতিফলিত হৈছে। তাৰে এটা হৈছে অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নৰ ইতিবাচক প্ৰভাৱ, আৰু বিশ্বায়নৰ নেতিবাচক প্ৰভাৱ। প্ৰভাৱ কেইবাটাও মাধ্যমত সাৰ্বিত হোৱা পৰিলক্ষিত হয়। যেনে- সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ বাণিজ্য, পুঁজিৰ প্ৰবাহ, বিত্তীয় প্ৰবাহ আৰু মানুহৰ সঞ্চালন আদি।

~~[illegible]~~ তৃতীয় বিশ্বৰ অৰ্থনীতিত অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ আৰু সম্পৰ্কে আলোচনাৰ কাৰণত উল্লেখিত মাধ্যম সমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা নিতান্ত প্ৰয়োজন। সেয়েহে তলত দিয়া ধৰণে উক্ত মাধ্যম সমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ল —

সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ বাণিজ্য:- উৰ্দ্ধমুখী হোৱা সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ মুক্ত বাণিজ্যই তৃতীয় বিশ্বৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশত এক বিৰাট প্ৰভাৱ পেলাইছে। এই মুক্ত বাণিজ্যৰ ফলস্বৰূপে তৃতীয় বিশ্বৰ বহুতো দেশত উন্নয়ন হোৱাত বিশেষ ভাবে সহায় কৰিছে। যেনে- সম্পদৰ সৰ্বোত্তম ব্যৱহাৰ, উৎপাদনত বিশেষীকৰণ, উৎপাদন বৃদ্ধি, উৎপাদনৰ মানদণ্ড উন্নত কৰাৰ, উৎপাদনৰ খৰচ হ্ৰাস কৰাৰ, আদি ক্ষেত্ৰত সহায় কৰা পৰিলক্ষিত হয়। অৱশ্যে অন্যান্য ক্ষেত্ৰত বহুজাতিক প্ৰতিষ্ঠান সমূহে অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ আৰু সেয়েহে বিশ্বত সম্প্ৰসাৰণ কৰিছে। ফলত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহৰ বাবে ধনী আৰু উন্নত ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ বজাৰত প্ৰৱেশৰ পথ সুচল কৰি তোলে। তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহৰ শ্ৰমিকৰ দাম কম থকা সত্বেও বিশ্বায়নৰ ফলস্বৰূপে এই দেশ বিলাকে উৎপাদন কৰা সামগ্ৰী সমূহ উন্নত আৰু ধনী ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ বজাৰত বিক্ৰী কৰাৰ সুবিধা পোৱাৰ লগতে সেইসমূহৰ উৎপাদনত বিদেশী বিনিয়োগ কৰিব পাৰিছে ফলত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহ অৰ্থনৈতিক দিশত লাভৱান হৈছে। বিশ্বায়নৰ ফলত বিভিন্ন আন্তৰ্জাতিক বাণিজ্যিক চুক্তি কৰি সত্বেও তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহৰ বাবে বাণিজ্যিক বাধাসমূহ আঁতৰ কৰি মুক্ত ~~[illegible]~~ বিনিময় সুবিধা প্ৰদান কৰিছে।

পুঁজিৰ সঞ্চালন:- দেশ এখনৰ উৎপাদন আৰু অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত পুঁজিৰ নিতান্ত আৱশ্যক। বিশ্বায়নৰ ফলত পুঁজিৰ মুক্ত সঞ্চালনে বিশ্বৰ উৎপাদনত যথেষ্ট অৰিহণা যোগাইছে।

এই অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নৰ যুগত আকৌ, দেশ সমূহৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশত দেশ-সমূহৰ ঘৰুৱা পুঁজিৰ উপৰিও বিদেশী অৰ্থনৈতিক সাহায্য লাগে। সেয়েহে দেশ সমূহৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশত বৈদেশিক পুঁজিৰ আগমন বৃদ্ধি পাব লাগিব হয়। এই পুঁজিৰ আগমন দুই উপায়েৰে হ'ব পাৰে। এটা হ'ল প্ৰত্যক্ষ বৈদেশিক বিনিয়োগ আৰু আনটো পোৰ্টফলিও ইনভেষ্টমেণ্ট। কিন্তু তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহৰ বাবে বৈদেশিক বিনিয়োগৰ অধিক গুৰুত্ব কাৰণ প্ৰত্যক্ষ বৈদেশিক বিনিয়োগে প্ৰত্যক্ষ ভাৱে দেশ সমূহৰ উৎপাদন ক্ষমতা বৃদ্ধি কৰে। আনহাতে এই অস্থিৰ পোৰ্টফলিও ইনভেষ্টমেণ্টৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য নহয়। বৰং পোৰ্টফলিও ইনভেষ্টমেণ্টে এখন দেশে বিশ্বাসযোগ্যতা অৰ্জন কৰিব নোৱাৰিলে ইনভেষ্টমেণ্টকাৰীসকলে দেশত কৰা পুঁজি উঠাই নি আন দেশত ইনভেষ্ট কৰিব পাৰে।

<u>বিত্তৰ প্ৰবাহ</u> :- বিত্তৰ মুক্ত প্ৰবাহৰ সম্প্ৰসাৰণে তৃতীয় বিশ্বৰ অৰ্থনীতিত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰভাৱ প্ৰতিফলিত কৰিছে। এই বিত্তৰ মুক্ত প্ৰবাহৰ ফলত উন্নয়নশীল দেশবোৰৰ অংশগ্ৰহণত আগ্ৰহ মূলধন বিত্তৰ বজাৰ আৰু বৈদেশিক বিনিময় মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ বিকাশ সাধিব। বিত্তৰ বজাৰ আৰু বৈদেশিক বিনিময় মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ বিকাশৰ ফলত বৰ্তমান সময়ত দেশ সমূহৰ মূলধন বজাৰত বৈদেশিক প্ৰবাহৰ ফলত বৰ্তমান সময়ত দেশ সমূহৰ মূলধন বজাৰত বৈদেশিক প্ৰতিষ্ঠানে বিনিয়োগ কৰে; ফলত এই সকল দেশৰ উদ্যোগিক প্ৰতিষ্ঠান সমূহে উৎপাদনত কাৰ্য বিত্ত সংগ্ৰহ কৰিব পাৰে আৰু আভ্যন্তৰীণ দেশ সমূহে উৎপাদন বৃদ্ধি পাইছে। বৈদেশিক বিনিময় মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ বিকাশৰ আগৰ বৈদেশিক মুদ্ৰা অৰ্জনৰ একমাত্ৰ উপায় আছিল ৰপ্তানী খণ্ড। কিন্তু এই ক্ষেত্ৰত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহ পিছপৰা আছিল, কাৰণ এই দেশসমূহৰ ৰপ্তানীৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট দুৰ্বল আছিল। ~~অৱশ্যে~~ ~~...~~ বৈদেশিক বিনিময় মুদ্ৰা বজাৰৰ বিকাশ হোৱাৰ ফলত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহে প্ৰয়োজন সাপেক্ষে এই বজাৰত বৈদেশিক মুদ্ৰা ~~...~~ তথা পুঁজিৰ সংস্থাপন কৰিব পাৰিছে। অৱশ্যে ~~...~~ বিত্তৰ মুক্ত প্ৰবাহৰ ফলত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহত যথেষ্ট অস্থিৰতাও সৃষ্টি কৰিছে বা কৰিব পাৰে। যাৰ বাবে বিত্তীয় প্ৰবাহ বা মূলধনৰ বজাৰ আৰু বৈদেশিক বিনিময় মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ ওপৰত কিছু পৰিমাণে নিয়ন্ত্ৰণ থকাটো বাঞ্ছনীয়।

সামগ্ৰিকভাৱে আমি এই কথা ক'ব পাৰোঁ যে তৃতীয় বিশ্বৰ অৰ্থনীতিত অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নে কিছু বিপৰীত দিশ উন্মোচিত কৰিলেও যথেষ্ট সুফলো পৰিলক্ষিত হয়। তথাপি এনে সুফল বিশ্বায়নত সোঁতাৰে প্ৰকৃত সমস্যা আৰু তাৰ সমাধান ক্ষেত্ৰত, পুঁজিৰ সঞ্চালন ক্ষেত্ৰত আৰু বিত্তৰ প্ৰবাহৰ ক্ষেত্ৰত ~~...~~ বিশ্বব্যাপী এক নতুন প্ৰৱণতা পৰিলক্ষিত হোৱা দেখা যায়। ইয়াৰ ফলত ~~...~~ বিশ্বায়নে তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহক বিশ্বৰ বুকুত এক মুক্ত দেশ হিচাপে পৰিচয় দিবলৈ সক্ষম কৰি তুলিছে।

Ques:- Describe the Composition and Circumstances leading to the Establishment of the United Nations.
(ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ ~~গঠন আৰু~~ প্ৰতিষ্ঠা হোৱাৰ পৰিস্থিতি সমূহ বৰ্ণনা কৰা।)

Ans:- দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধত ~~আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰই~~ ব্যৱহাৰ কৰা বিধ্বংসাত্মক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ পৰা দেখা গৈছিল যে ভৱিষ্যতে যুদ্ধ বন্ধ নকৰিলে সমগ্ৰ বিশ্বতে হিৰোচিমা নাগাছাকিৰ দৰে মানৱ জাতি বিনাশৰ সন্মুখীন হ'ব। সেই বাবে আন্তৰ্জাতিক শান্তি আৰু নিৰাপত্তা প্ৰতিষ্ঠাৰ কাৰণে বিশ্বৰ প্ৰায় সকলো দেশ একত্ৰিত হৈ পুনৰ এখন নতুন জাতিসংঘৰ আদৰ্শত ৰাষ্ট্ৰসংঘ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয়। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ প্ৰতিষ্ঠাত বিভিন্ন বিধৰ চুক্তি, সন্মিলন আদিয়ে বিশেষ ভাৱে সহায় কৰিছিল।

ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সৃষ্টিৰ ইতিহাস আলোচনা কৰিলে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ ভাৱে সহায়ক হোৱা কেইটামান ~~পৰিস্থিতি সমূহ তলত সংক্ষিপ্ত ভাৱে আলোচনা কৰিব পাৰি~~ — নিম্নোক্ত পৰিস্থিতি দেখা যায়। সেইবোৰৰ তলত চমু বিৱৰণ আলোচনা কৰিব পাৰি —

(1) আটলাণ্টিক চনদ (Atlantic Charter, 1941):- ১৯৪১ চনৰ আগষ্ট মাহৰ ১৪ তাৰিখে আমেৰিকাৰ ৰাষ্ট্ৰপতি ৰুজভেল্ট (Roosevelt) আৰু ইংলেণ্ডৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী চাৰ্চিল (Churchill) উত্তৰ আটলাণ্টিক মহাসাগৰত এখন যুদ্ধ জাহাজত বহি আটলাণ্টিক চনদত স্বাক্ষৰদান কৰিছিল। এই চনদ মতে মুঠ ৮টা নীতি সন্নিবিষ্ট কৰি বিশ্বত এক আন্তৰ্জাতিক সংগঠনৰ জৰিয়তে বিশ্ব শান্তি আৰু নিৰাপত্তাৰ পৰিকল্পনা কৰা হৈছিল। আন্তৰ্জাতিক বিবাদ বোৰ যুদ্ধৰ পৰিবৰ্তে শান্তিপূৰ্ণ ভাৱে আৰু আলোচনাৰ মাজেৰে মীমাংসা কৰাৰ নীতি গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ ~~[illegible]~~ ঘোষণাত এই নীতি বোৰৰ প্ৰতি সমৰ্থন জনোৱা হৈছিল।

(2) ১৯৪২ চনৰ ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ ঘোষণা (Declaration of United Nation, 1942):-

১৯৪২ চনৰ জানুৱাৰী মাহৰ ১ তাৰিখে ২৬ খন দেশৰ প্ৰতিনিধিয়ে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ ঘোষণা পত্ৰত স্বাক্ষৰদান কৰিছিল। এই ঘোষণাত মিত্ৰশক্তিয়ে অক্ষশক্তিৰ বিৰুদ্ধে আন্তৰ্জাতিক সংগঠন এটা প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। এই ঘোষণাই ৰাষ্ট্ৰসংঘ প্ৰতিষ্ঠাত এক উল্লেখনীয় অৰিহণা দিছে।

(3) মস্কো সন্মিলন, ১৯৪৩ (Moscow Conference, 1943):- ১৯৪৩ চনৰ নৱেম্বৰ মাহৰ ১ তাৰিখে ৰাছিয়া, ইংলেণ্ড, চীন আৰু আমেৰিকাৰ প্ৰতিনিধি সকলে মস্কোত এখন সন্মিলনৰ আয়োজন কৰি এখন ঘোষণাপত্ৰত স্বাক্ষৰদান কৰিছিল। এই ঘোষণা পত্ৰৰ-

মূল বিষয়বিলাক হ'ল দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ পিছত আন্তৰ্জাতিক শান্তি আৰু নিৰাপত্তাৰ বাবে এটা আন্তৰ্জাতিক সংগঠনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হ'ব। আন্তৰ্জাতিক বিবাদবোৰ শান্তি আলোচনাৰ মাজেৰে শান্তিপূৰ্ণ উপায়েৰে মীমাংসা কৰা হ'ব। শান্তিপ্ৰিয় সদস্য সকলো দেশৰ সমান সাৰ্বভৌমত্বৰ ভিত্তিত এই সংগঠন স্থাপন কৰা হ'ব। এই সন্মিলনত আত্মশাসিত নিয়ন্ত্ৰণ ব্যৱস্থা আলোচনা কৰা হৈছিল।

(4) ডাম্বাৰ্টন ওক্‌চ সভা (Dumberton Oake Conference, 1944):-

১৯৪৪ চনৰ আগষ্ট মাহৰ ২১ তাৰিখে হাৰ্ভাৰ্ড বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ডাম্বাৰ্টন ওক্‌চ নামৰ প্ৰাসাদত এখন সভা অনুষ্ঠিত হৈছিল আৰু সভাখনত বিশ্বৰ চাৰিটা দেশ যেনে আমেৰিকা, ইংলেণ্ড, ৰাছিয়া আৰু চীনৰ প্ৰতিনিধিয়ে ~~অংশগ্ৰহণ কৰিছিল~~। আন্তৰ্জাতিক সংগঠন এখন প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে অংশ গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু সভাখনত কিছুমান গুৰুত্বপূৰ্ণ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। সেইবোৰ হ'ল —

(ক) যুদ্ধৰ পিছত আন্তৰ্জাতিক সংগঠন এটাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হ'ব।

(খ) পৃথিৱীৰ শান্তিপ্ৰিয় সকলো দেশ এই সংগঠনৰ সদস্য হ'ব পাৰিব।

(গ) এই সংগঠনত এখন সাধাৰণ সভা, নিৰাপত্তা পৰিষদ, অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিষদ, আন্তৰ্জাতিক আদালত আৰু সচিবালয় থাকিব।

(ঘ) এই সংগঠনৰ নিৰাপত্তা পৰিষদত এঘাৰজন সদস্য থাকিব। তাৰে পাঁচটা স্থায়ী সদস্য আৰু আনবোৰ দুই বছৰৰ কাৰণে নিৰ্বাচিত অস্থায়ী সদস্য।

(5) য়াল্টা সন্মিলন (The Yalta Conference 1945):-

১৯৪৫ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত ষ্টেলিন, ৰুজভেল্ট আৰু চাৰ্চিলে য়াল্টা সন্মিলনত যোগদান কৰি বিশ্ব শান্তি প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰসংঘ প্ৰতিষ্ঠাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছিল। এই সন্মিলনত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সনদ প্ৰস্তুত কৰিবলৈ ১৯৪৫ চনৰ এপ্ৰিল মাহৰ ২৫ তাৰিখত চানফ্ৰান্সিস্কো সন্মিলনৰ দিন নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল। এই সন্মিলনত নিৰাপত্তা পৰিষদৰ স্থায়ী সদস্যৰ ভোট আৰু ভেটো ক্ষমতাৰ বিষয়েও আলোচিত হৈছিল।

(6) চানফ্ৰান্সিস্কো সন্মিলন, ১৯৪৫ (Sanfrancisco Conference 1945):-

য়াল্টা সন্মিলনৰ সিদ্ধান্ত মতে ১৯৪৫ চনৰ এপ্ৰিল মাহৰ ২৫ তাৰিখে চানফ্ৰান্সিস্কো সন্মিলন আহ্বান কৰা হৈছিল আৰু সন্মিলনত বিশ্বৰ ৫০ খন দেশৰ প্ৰতিনিধিয়ে অংশগ্ৰহণ কৰিছিল।

এই উক্ত সন্মিলনৰ মাজেৰে ১৯৪৫ চনতেই ৰাষ্ট্ৰসংঘই পূৰ্ণ ৰূপ পাইছিল। এই সন্মিলনত ইংলেণ্ড, আমেৰিকা, ৰাছিয়া, চীন দেশ আৰু আন প্ৰতিনিধিসকলে বিতৰ্ক কৰিছিল। প্ৰায় দুই মাহ আলোচনা বিলোচনাৰ অন্তত এই সন্মিলনত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সনদ গৃহীত হৈছিল। ১৯৪৫ চনৰ ২৬ জুনত ৫০ খন দেশে এই সনদত স্বাক্ষৰ দান কৰে, এই সনদৰ ১৫ অনুচ্ছেদত ... সনদত স্বাক্ষৰ কৰা দেশসমূহে অনুমোদন দিলে। ১৯৪৫ চনৰ ২৪ অক্টোবৰ তাৰিখে এই সনদ বলবৎ কৰাৰ ফলত ২৪ অক্টোবৰত সন্মিলিত ৰাষ্ট্ৰসংঘ দিৱস হিচাপে পালন কৰা হয়। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সনদত উদ্দেশ্য হিচাপে সন্মিলনত সমাপ্ত

তদুপৰি এটা প্ৰস্তাৱনা আৰু ১১১ টা অনুচ্ছেদ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়।

— x —

Ques:- Discuss the Objective and Principales of the United nation.

Ans:- দ্বিতীয় মহাসমৰৰ অন্তত ১৯৪৫ চনৰ ২৪ অক্টোবৰ তাৰিখে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সৃষ্টি হৈছিল। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সনদৰ প্ৰস্তাৱনা আৰু সনদৰ ১নং অনুচ্ছেদত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ উদ্দেশ্যৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰা আছে। লগতে সনদৰ ২নং অনুচ্ছেদত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সাতটা নীতি সম্পৰ্কে বৰ্ণনা কৰা আছে। সেই ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ উদ্দেশ্য আৰু নীতি সম্পৰ্কে তলত দিয়া বিৱৰণে বৰ্ণনা কৰিব পাৰি —

ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ উদ্দেশ্যসমূহ :- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সনদৰ ১ নং অনুচ্ছেদত ৪ (চাৰি) প্ৰকাৰৰ উদ্দেশ্যৰ কথা প্ৰকাশ আছে। সেইকেইটা হ'ল —

(ক) আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় শান্তি আৰু নিৰাপত্তা বজাই ৰখা।

(খ) সমান অধিকাৰ আৰু আত্মনিয়ন্ত্ৰণৰ ভিত্তিত দেশসমূহৰ মাজত বন্ধুত্বপূৰ্ণ সম্পৰ্ক প্ৰতিষ্ঠা কৰা।

(গ) আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় সহযোগিতাৰ ভিত্তিত অৰ্থনৈতিক, সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক সমস্যাসমূহৰ সমাধান কৰা আৰু প্ৰত্যেক ব্যক্তিয়ে যাতে মানৱ অধিকাৰ আৰু মৌলিক স্বাধীনতা ভোগ কৰিব পাৰে, তাৰ ব্যৱস্থা কৰা।

(ঘ) উপৰোক্ত উদ্দেশ্যসমূহ সাফল্যমণ্ডিত কৰিবৰ বাবে বিভিন্ন দেশৰ মাজত সমন্বয় প্ৰতিষ্ঠাৰ কেন্দ্ৰ হিচাপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰা।

ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ নীতিসমূহ :- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সনদৰ ২ নং অনুচ্ছেদত ৰাষ্ট্ৰসংঘ পৰিচালনাত ব্যৱহাৰৰ বাবে সাতটা নীতিৰ সংযোজন কৰা পৰিলক্ষিত হয়। সেইকেইটা হ'ল —

(ক) সকলো সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ সমান সাৰ্বভৌম নীতিৰ ভিত্তিত এই সংগঠন প্ৰতিষ্ঠা কৰা হ'ব।

(খ) সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহে সনদত উল্লেখ কৰা সুবিধা ভোগ কৰাৰ বাবে সনদৰ নিয়মাৱলী আৰু ইয়াত উল্লেখ কৰা দায়িত্ব পালন কৰিব।

(গ) আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় শান্তি, নিৰাপত্তা আৰু ন্যায় যাতে ব্যাহত নহয়, সেই উদ্দেশ্যে সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহে আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় বিবাদ শান্তিপূৰ্ণভাৱে মীমাংসা কৰিব।

(ঘ) সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহে কোনো ৰাষ্ট্ৰৰ আঞ্চলিক অখণ্ডতা আৰু ৰাজনৈতিক স্বাধীনতাৰ বিৰুদ্ধে শক্তি প্ৰয়োগ নকৰিব।

(ঙ) চনদত উল্লেখ কৰা মতে ৰাষ্ট্ৰসংঘই কোনো ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিলে সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহে ৰাষ্ট্ৰসংঘক প্ৰয়োজনীয় সহায় আগবঢ়াব আৰু ৰাষ্ট্ৰসংঘই শাস্তিমূলক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা ৰাষ্ট্ৰক সহায় কৰাৰ পৰা বিৰত থাকিব।

(চ) যিবোৰ দেশ ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সদস্য নহয়, সেই দেশবোৰেও যাতে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ নীতি মতে আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় শান্তি আৰু নিৰাপত্তা বজায় ৰখাৰ কাৰণে চেষ্টা কৰে তাৰ ওপৰত ৰাষ্ট্ৰসংঘই প্ৰচেষ্টা লোৱা হব।

(ছ) ৰাষ্ট্ৰসংঘই সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ আভ্যন্তৰীণ বিষয়ত হস্তক্ষেপ নকৰিব। কিন্তু কোনো দেশৰ বিৰুদ্ধে শাস্তিমূলক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত এই নীতি কাৰ্যকৰী নহ'ব।

সামৰণিত আমি ক'ব পাৰো যে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ উদ্দেশ্য আৰু নীতি সমূহৰ যোগেদি এইটোৱে প্ৰতিফলিত হয় যে ৰাষ্ট্ৰসংঘই সদায় বিশ্বশান্তি আৰু নিৰাপত্তাৰ বাবে কাৰ্য-সম্পাদন কৰে। আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় সহযোগিতাৰ ভিত্তিত অৰ্থনৈতিক, সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক সমস্যা সমূহ আঁতৰ কৰি সাৰ্বজনীন উন্নয়ন সাধন কৰিব লাগিব। প্ৰত্যেক ব্যক্তিয়ে মানৱ অধিকাৰ আৰু মৌলিক স্বাধীনতা ভোগ কৰিব পাৰে তাৰ সৰ্ব-প্ৰয়াস চলাব।

— ৫ —

Ques:- Discuss the Millennium Development Goals ~~and its of United nation and its~~ importants of United nation.

(ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সহস্ৰাব্দ বিকাশৰ লক্ষ্য আৰু গুৰুত্ব আলোচনা কৰা)

Ans:- কুৰি শতিকাৰ বিশ্বখন অধিক উন্নত আৰু নিৰাপদ কৰাৰ পৰিকল্পনাৰে ২০০৫ চনত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সহস্ৰাব্দৰ সন্মিলনত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ নেতা সকলে 'সহস্ৰাব্দৰ ঘোষণা' নামেৰে এখন ঘোষণা পত্ৰ প্ৰকাশ কৰি স্বাক্ষৰ লয়। এই ঘোষণা পত্ৰ খনত কিছুমান সময় নিৰ্দিষ্ট বিকাশৰ লক্ষ্য নিৰ্ধাৰিত কৰা হয়। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সহস্ৰাব্দ বিকাশৰ লক্ষ্যত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ ১৯২ খন সদস্য ৰাষ্ট্ৰ আৰু অন্ততঃ ২৩ টা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সংস্থাই ২০১৫ চনৰ ভিতৰত এই মুঠ ৮টা অৰ্জন লক্ষ্য নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি তাক পূৰণ কৰাৰ বাবে সহায় প্ৰদান কৰে। সেই লক্ষ্য সমূহৰ বিষয়ে তলত সংক্ষিপ্ত বিৱৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি —

(১) চৰম দৰিদ্ৰতা আৰু ভোক নিৰ্মূল কৰা:- ৰাষ্ট্ৰসংঘই ৰাষ্ট্ৰীয় পদক্ষেপ আৰু আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় সহযোগীতাৰ ভিত্তিত প্ৰতিদিনে ১ ডলাৰতকৈ কম উপাৰ্জন কৰা লোকৰ সংখ্যা আৰু দুৰ্ভিক্ষপীড়িত লোকৰ সংখ্যা আধালৈকে হ্ৰাস কৰাৰ। মহিলা আৰু যুৱক-যুৱতীকে ধৰি সকলো লোকৰ বাবে উপযুক্ত কামৰ ব্যৱস্থা কৰি বিশ্বৰ আটাইতকৈ দুখীয়া দেশ সমূহৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থা বিকাশ ত্বৰান্বিত কৰাৰ।

(2) সাৰ্বজনীন প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা কৰা:- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সহস্ৰাব্দ বিকাশৰ দ্বিতীয় লক্ষ্য হিচাপে সাৰ্বজনীন প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা লোৱা হয়। যাতে সকলো ল'ৰা-ছোৱালীয়ে প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ শিক্ষা সুনিশ্চিত ভাৱে সম্পূৰ্ণ কৰিব পাৰে।

(৩) লিংগ সমতাৰ উন্নতিকৰণ আৰু নাৰীৰ সবলীকৰণ কৰা:- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সহস্ৰাব্দৰ বিকাশৰ লক্ষ্য হিচাপে 2005 চনৰ ভিতৰত প্ৰাথমিক আৰু মাধ্যমিক শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত থকা লিংগ বৈষম্য আৰু ২০১৫ চনৰ ভিতৰত সকলো স্তৰতে লিংগ বৈষম্য আঁতৰ কৰাৰ কথা লোৱা হয়। তাৰ উপৰিও সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক অধিকাৰ সমূহৰ বাবে নাৰীৰ সবলীকৰণৰ লক্ষ্য লোৱা হয়।

~~(4) মাতৃৰ স্বাস্থ্যৰ উন্নতি কৰা:~~

(৪) শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ হ্ৰাস কৰাৰ:- সহস্ৰাব্দৰ বিকাশৰ লক্ষ্য হিচাপে উন্নত স্বাস্থ্যসেৱাৰ জৰিয়তে শিশুৰ পুষ্টিৰ প্ৰতি গুৰুত্ব দিয়াৰ লগতে ৫ বছৰৰ তলৰ শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ দুই-তৃতীয়াংশই হ্ৰাস কৰাৰ লোৱা হয়।

(৫) মাতৃৰ স্বাস্থ্যৰ উন্নতি কৰাৰ:- সহস্ৰাব্দৰ বিকাশৰ লক্ষ্য হিচাপে মাতৃৰ মৃত্যুৰ অনুপাত তিনি-চতুৰ্থাংশ হ্ৰাস কৰাৰ লোৱা হয়। লগতে ২০১৫ চনৰ ভিতৰত সকলোৰে বাবে প্ৰজনন-জনিত স্বাস্থ্য লাভ কৰাৰ লক্ষ্যও লোৱা হয়।

(৬) এইচ্‌আইভি, মেলেৰিয়া আৰু অন্যান্য ৰোগ প্ৰতিৰোধ কৰা :- ~~এইচ্‌আইভিৰ সংক্ৰমণৰ বিকাশৰ লক্ষ্য হিচাপে~~ এইডছৰ সম্প্ৰসাৰণ ৰোধ কৰা আৰু ইয়াৰ বিপৰীত প্ৰক্ৰিয়াৰ সূচনা কৰা, 2010 চনৰ ভিতৰত যি সকলৰ প্ৰয়োজন সেই সকলোৰে বাবে এইচ্‌আইভি ৰোগৰ সাৰ্বজনীন চিকিৎসা উপলব্ধ কৰা, মেলেৰিয়া আৰু অন্যান্য ৰোগৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱ ৰোধ কৰা আৰু তাৰ বিপৰীত প্ৰক্ৰিয়াৰ সূচনা কৰা আদিক ~~[illegible]~~ সহস্ৰাব্দ বিকাশৰ লক্ষ্য হিচাপে লোৱা হয়।

(৭) বহনক্ষম পৰিৱেশ সুনিশ্চিত কৰা :- বহনক্ষম বিকাশৰ নীতি আৰু আঁচনিৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰি পাৰিৱেশিক সম্পদৰ হানিৰ বিপৰীত প্ৰক্ৰিয়াৰ সূচনা কৰা। 2020 চনৰ ভিতৰত ১০ কোটি বস্তিবাসীৰ জীৱনৰ মান তাৎপৰ্যপূৰ্ণভাৱে বঢ়োৱা। বিশুদ্ধ খোৱাপানী আৰু অনাময় সুবিধাৰ পৰা বঞ্চিত লোকৰ সংখ্যা আধা হ্ৰাস কৰা।

(৮) উন্নতিৰ বাবে বিশ্বজনীন মিত্ৰতাৰ বিকাশ কৰা :- সহস্ৰাব্দ বিকাশৰ লক্ষ্যত এটা মুক্ত, নীতি-নিৰ্ভৰ, অনুমেয়, বৈষম্যহীন বাণিজ্যিক আৰু বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ বিকাশ কৰাৰ কথা উল্লেখ আছে। ইয়াৰ উপৰিও নূন্যতম বিকাশিত দেশ, চাৰিওফালে আৱদ্ধ উন্নয়নশীল দেশ, ক্ষুদ্ৰ উন্নয়নশীল ৰাষ্ট্ৰ আদিৰ বিশেষ প্ৰয়োজন সমূহ পূৰণৰ ব্যৱস্থা কৰা। ব্যক্তিগত খণ্ডৰ সহযোগত নতুন প্ৰযুক্তিৰ বিশেষকৈ তথ্য আৰু যোগাযোগ প্ৰযুক্তিৰ সুবিধাসমূহ উপলব্ধ কৰোৱা।

সামগ্ৰিকভাৱে আমি কব পাৰো যে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সহস্ৰাব্দ বিকাশৰ লক্ষ্যত যদি ৰাষ্ট্ৰসংঘই সঠিক ৰূপত সফল হয় তেন্তে গোটেই বিশ্বত এক আমূল পৰিৱৰ্তন সাধন হ'ব আৰু বহনক্ষম বাতাবৰণৰ সৃষ্টি হ'ব। সহস্ৰাব্দ বিকাশৰ লক্ষ্যসমূহ আমি সঠিক ৰূপত বিশ্লেষণ কৰিলে ইয়াৰ মাহাত্ম্য উপলব্ধি কৰিব পাৰো। কিয়নো ইয়াৰ আঁৰত গোটেই বিশ্বৰ বিভিন্ন সমস্যাৰাজি সমাধানৰ লক্ষ্য নিহিত হৈ আছে। ইয়াত পুষ্টিৰ উন্নতি, স্বাস্থ্য সেৱা আৰু শিক্ষাৰ বিকাশ, বিশুদ্ধ খোৱাপানীৰ যোগান, শিশু আৰু মাতৃ-স্বাস্থ্য আৰু যোগাযোগ প্ৰযুক্তিৰ বিকাশ, শিশু আৰু প্ৰসূতি নাৰীৰ সবলীকৰণ আদিত বিশেষ গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হৈছে, কাৰণ উন্নয়নশীল দেশ, মানৱ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত মানৱ সম্পদ বিকাশ, উন্নতি আৰু সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক সমস্যাসমূহ সমাধানত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি ~~[illegible]~~ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সহযোগিতাৰ সহস্ৰাব্দ বিকাশৰ লক্ষ্যত সুনিৰ্দিষ্ট প্ৰাপ্তিৰ লক্ষ্য নিৰ্ধাৰণ কৰিছে। গতিকে ইয়াৰ মাহাত্ম্য গুৰুত্ব আৰু মূল্য অপৰিসীম বুলি কব পাৰো।

Ques:- Discuss the Pacific Settlement Disputes incorporated in the United Nation charter.
(রাষ্ট্রসংঘের সনদে থকা শান্তিপূর্ণ উপায়ে বিবাদ মীমাংসা করার উপায়সমূহ বিষয়ে আলোচনা কর)

Ans:- বিশ্ব শান্তি প্রতিষ্ঠার ক্ষেত্রে রাষ্ট্রসংঘই শান্তিপূর্ণ উপায়ে বিবাদ মীমাংসা করার ক্ষেত্রে এক গুরুত্বপূর্ণ পদক্ষেপ নেওয়া হয়। রাষ্ট্রসংঘের সনদের এক নং অনুচ্ছেদেই উল্লেখ করেছে। পুনরায় উক্ত রাষ্ট্রসংঘের সনদের ষষ্ঠ অধ্যায়ের ৩৩ নং অনুচ্ছেদ থেকে ৩৮ নং অনুচ্ছেদে শান্তিপূর্ণভাবে বিবাদ মীমাংসা করার উপায় বিষয়ে বর্ণনা করা হয়েছে, তাছাড়া সনদের ১৬ নং, ১২ নং এবং ১৪ নং অনুচ্ছেদেও এই বিষয়ে উল্লেখ আছে।

রাষ্ট্রসংঘের সনদের অনুচ্ছেদে উল্লেখ করা শান্তিপূর্ণ উপায়ে বিবাদ মীমাংসার পদ্ধতি নিম্নে বিভিন্ন ধারা সনদের বিষয়ে আলোচনা করা হল—

<u>৩৩ নং অনুচ্ছেদ</u>:- রাষ্ট্রসংঘের সনদের ৩৩ নং অনুচ্ছেদ মতে কোনো বিবাদে আন্তর্জাতিক শান্তি আর নিরাপত্তা বিঘ্নিত হয়। তেমন ক্ষেত্রে প্রথমতে বিবাদে জড়িত রাষ্ট্রসমূহে আলাপ-আলোচনা, অনুসন্ধান, মধ্যস্থতা, আপোষ-মীমাংসা, সালিসী, আন্তর্জাতিক আদালত, আঞ্চলিক সংগঠন নতুবা অন্যান্য উপায়ে বিবাদ মীমাংসা করার প্রয়াস নেবে। প্রয়োজন হলে নিরাপত্তা পরিষদ বিবদমান দেশকে শান্তিপূর্ণ উপায়ে বিবাদ মীমাংসা করার আহ্বান জানাবে।

<u>৩৪ নং অনুচ্ছেদ</u>:- কোনো বিবাদ বা কোনো পরিস্থিতিতে আন্তর্জাতিক শান্তি আর নিরাপত্তা বিঘ্নিত হওয়ার সম্ভাবনা আছে নাকি তাক রাষ্ট্রসংঘের সনদের ৩৪ নং অনুচ্ছেদ মতে রাষ্ট্রসংঘের নিরাপত্তা পরিষদে তদন্ত করার নির্দেশ দিব পারে।

<u>৩৫ নং অনুচ্ছেদ</u>:- এই অনুচ্ছেদ অনুসারে কোনো বিবাদে যদি আন্তর্জাতিক শান্তি আর নিরাপত্তা বিঘ্নিত হয় তেন্তে রাষ্ট্রসংঘের যিকোনো সদস্যই রাষ্ট্রসংঘের সাধারণ সভা নাইবা নিরাপত্তা পরিষদৰ দৃষ্টি আকর্ষণ করিব পারিব। তাছাড়া এই বিবাদত রাষ্ট্রসংঘের সদস্য নোহোৱা রাষ্ট্র জড়িত হলে পারিলে তেনে ক্ষেত্রত এই রাষ্ট্রটোৱে সাধারণ সভা নাইবা নিরাপত্তা পরিষদৰ দৃষ্টি আকর্ষণ করিব পারিব। কিন্তু এই দেশসমূহে রাষ্ট্রসংঘের শান্তিপূর্ণ উপায়ে বিবাদ মীমাংসা করার নীতিক মানি লোৱা লাগিব।

<u>৩৬ নং অনুচ্ছেদ</u>:- এই অনুচ্ছেদ অনুসারে আন্তর্জাতিক শান্তি আর নিরাপত্তা বিঘ্নিত হব পরাকৈ যিকোনো বিবাদ অথবা নাইবা পরিস্থিতির উদ্ভব হলে তেনে ক্ষেত্রত নিরাপত্তা পরিষদে শান্তিপূর্ণ উপায়েরে বিবাদ মীমাংসার বাবে প্রয়োজনীয় নির্দেশ জারি করিব পারিব। অৱশ্যে তেনে বিবাদৰ মীমাংসার বাবে যদি কোনো পক্ষই গ্রহণ করা হৈ আছে তার উপরত নিরাপত্তা পরিষদ

বিবেচনা করিব। এই অনুচ্ছেদে আরও উল্লেখ আছে যে নিরাপত্তা পরিষদ অন্যান্য যেসব ক্ষেত্রে তেমন বিরোধ আন্তর্জাতিক আদালতের অভিমতে সমাধান করবার জন্য নিরাপত্তা পরিষদ প্রয়োজনীয় নির্দেশ দিবে।

শান্তিপূর্ণ উপায়ে বিবাদ নিষ্পত্তির জন্য রাষ্ট্রসংঘ সাধারণ সভার ভূমিকা অর্থাৎ কর্তব্য বিষয়ে উল্লেখ করা — সনদের ১১, ১২ ও ১৪ নং অনুচ্ছেদে বিবাদ নিষ্পত্তি বিষয়ে উল্লেখ করা হয়েছে। সেহেতু আন্তর্জাতিক শান্তি ও নিরাপত্তা বিঘ্নিত করিতে পারে এমন পরিস্থিতি সম্পর্কে নিরাপত্তা পরিষদের দৃষ্টি আকর্ষণ ও অস্ত্রশস্ত্র নিয়ন্ত্রণ বিষয়ে আলোচনা করিতে সাধারণ সভা নিরাপত্তা পরিষদকে সুপারিশ করতে পারে। অবশ্য নিরাপত্তা পরিষদে যখন কোনো বিবাদ নিষ্পত্তির আলোচনা চলে তখন সাধারণ সভা কোনো কিছু সুপারিশ করবে না।

রাষ্ট্রসংঘ সাধারণ সভার প্রত্যেক অধিবেশনে আন্তর্জাতিক শান্তি ও নিরাপত্তা বিঘ্নিত করে বিবাদ সমূহ নিষ্পত্তির শান্তিপূর্ণ উপায়ে নিষ্পত্তি করার মূল দায়িত্ব নিষ্পত্তির জন্য বিভিন্ন বিষয় অধিবেশনের ও তার সমস্ত সদস্য রাষ্ট্র সাধারণ সভার উত্থাপন করে। যদি কোনো বিবাদ নিরাপত্তা পরিষদের বিবেচনাধীন থাকে তাহলে পরিস্থিতির উপর তেমন সাধারণ সভা সুপারিশ প্রয়োজনীয় নির্দেশ প্রদান করে।

সাধারণত আমি উল্লেখ করিব যে শান্তিপূর্ণ উপায়ে বিবাদ নিষ্পত্তিতে মহাসচিব রাষ্ট্রসংঘে এক উল্লেখযোগ্য ভূমিকা পালন করিয়া। রাষ্ট্রসংঘের সনদে বিশ্লেষণ করিলে তার উত্তর পাওয়া যায়। উদাহরণ রাষ্ট্রসংঘের সনদের ৯৯ অনুচ্ছেদে ৩৩ নং অনুচ্ছেদে এবং ৩৮ নং অনুচ্ছেদে বিবাদ নিষ্পত্তি সম্পর্কে উল্লেখ আছে। এই ক্ষেত্রে রাষ্ট্রসংঘে সদস্য রাষ্ট্রের এবং অবশ্য সাধারণ সভা, নিরাপত্তা পরিষদ, মহাসচিব আদালত বিভিন্ন ভূমিকা পালন করে থাকে।

Ques:- Explain the Composition, Functions and Role of the General Assembly of U.N.O.
(ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সাধাৰণ সভাৰ গঠন, কাৰ্যাৱলী আৰু ভূমিকা ব্যাখ্যা কৰা)

Ans:- দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পাছত বিশ্ব শান্তি আৰু নিৰাপত্তা ৰক্ষাৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ গঠন কৰা হৈছিল। ইয়াৰ অংগ বিলাকৰ ভিতৰত সাধাৰণ সভা এক অন্যতম অংগ। এই অংগৰ গঠন, কাৰ্যাৱলী আৰু ভূমিকাৰ বিষয়ে তলত সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ আলোচনা কৰিব পাৰি।

গঠন:- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ অংগ বিলাকৰ ভিতৰত সাধাৰণ সভাই হৈছে আটাইতকৈ ডাঙৰ অংগ। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ প্ৰত্যেকখন সদস্য ৰাষ্ট্ৰই সাধাৰণ সভাৰ সদস্য। সাধাৰণ সভালৈ প্ৰত্যেকখন সদস্য ৰাষ্ট্ৰই ৫ জনকৈ প্ৰতিনিধি পঠাব পাৰে। অৱশ্যে আৰু পাঁচ জন বিকল্প প্ৰতিনিধি লগতে বিশেষজ্ঞ আৰু অন্যান্য কৰ্মচাৰী পঠাব পাৰে। কিন্তু প্ৰত্যেক সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ এটা ভোটহে থাকে। বৃহৎ আকাৰৰ সাধাৰণ সভাৰ কামকাজ নিয়মীয়াকৈ সম্পাদন কৰাৰ বাবে অধীন কমিটি, নীতি নিয়ম সংক্ৰান্ত কমিটি, স্থায়ী কমিটি আৰু ঊৰ্দ্ধ কমিটি নামৰ চাৰি প্ৰকাৰৰ কমিটি আছে।

ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলী:- সাধাৰণ সভাই ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ ~~বিভিন্ন~~ পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত এক বিশেষ ক্ষমতা ও কাৰ্যাৱলী পালন কৰে। সেই ক্ষমতা আৰু কাৰ্যাৱলী সম্পৰ্কে তলত সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ আলোচনা কৰিব পাৰি ——

(১) আলোচনা কৰা আৰু পৰামৰ্শ দিয়া:- সাধাৰণ সভাই তাৰ সদস্য ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ ওপৰত আলোচনা পাতি বিভিন্ন তথ্য সংগ্ৰহ আৰু আন্তৰ্জাতিক শান্তি আৰু নিৰাপত্তা প্ৰতিষ্ঠাৰ কাৰণে প্ৰয়োজনীয় পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়। ১০ নং অনুচ্ছেদ মতে সাধাৰণ সভাৰ সভাই চনদত সন্নিৱিষ্ট কৰা বিষয়সমূহৰ ওপৰত আলোচনা কৰিব পাৰে। চনদৰ ১২ নং অনুচ্ছেদত ইয়াৰ দুটা বিষয়ৰ সীমাবদ্ধতাৰ কথাও উল্লেখ আছে। সাধাৰণতে সাধাৰণ সভাই নিৰাপত্তা পৰিষদৰ অনুমতি সাপেক্ষে বিভিন্ন বিষয়ত আলোচনা ও পৰামৰ্শ প্ৰদান কৰিব পাৰে।

(২) নীতি-নিয়ম প্ৰণয়ন কৰাৰ ক্ষমতা:- সাধাৰণতে সাধাৰণ সভাৰ পৰিৱৰ্তন প্ৰণয়ন কৰাৰ ক্ষমতা নাই। ~~যদিও~~ অৰ্থাৎ সাধাৰণ সভাই নিজেৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা সেই পৰামৰ্শ সমূহ সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহে গ্ৰহণ কৰিলে, সেই বোৰ নীতি-নিয়মৰ মৰ্যাদা পায়। ইয়াৰ উপৰিও সাধাৰণ সভাই নিৰস্ত্ৰীকৰণ, আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় নিয়মাৱলী, মানৱ অধিকাৰ ৰক্ষা আদি বিষয়ৰ ওপৰত নীতি-নিয়ম প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে।

(৩) পৰ্যবেক্ষণৰ ক্ষমতা:- সাধাৰণ সভাৰ পৰ্যবেক্ষণৰ ক্ষমতা আছে। সাধাৰণ সভাই ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ বিভিন্ন অংগবোৰৰ কাম-কাজৰ পৰ্যবেক্ষণ কৰিব পাৰে। যেনে কাৰ্য অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিষদ, ন্যাসৰক্ষী পৰিষদ, সচিবালয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় আদালতে নিজৰ নিজৰ কাৰ্যৰ প্ৰতিবেদন সাধাৰণ সভাত দাখিল কৰে। নিৰাপত্তা পৰিষদেও আন্তৰ্জাতিক শান্তি আৰু নিৰাপত্তা প্ৰতিষ্ঠা সম্পৰ্কে যেনেধৰণৰ গ্ৰহণ কৰিছে সেই বিষয়ে সাধাৰণ সভাক অৱগত কৰাব লাগে।

(4) রাজনৈতিক ক্ষমতা:- আন্তৰ্জাতিক শান্তি আৰু নিৰাপত্তা বিষয়ত কাৰ্য্য কৰা কোনো বিষয়ৰ ওপৰত নিৰাপত্তা পৰিষদৰ স্থায়ী সদস্যই মিলিতভাৱে প্ৰস্তাৱ কৰিও কোনো সিদ্ধান্ত উলিয়াব নোৱাৰিলে তেনেক্ষেত্ৰত সাধাৰণ সভাই শান্তিৰ বাবে ঐক্য প্ৰস্তাৱৰ ভিত্তিত সেই বিষয়ৰ ওপৰত আলোচনা ~~কৰিব পাৰে~~ আৰু পৰামৰ্শ দিব পাৰে। অৱশ্যে সেই পৰামৰ্শ বাধ্যতামূলক নহয়। তথাপিও সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহে ইয়াক নৈতিক পৰামৰ্শৰ গুৰুত্ব সহকাৰে বিবেচনা কৰে।

(5) অৰ্থনৈতিক ক্ষমতা:- সাধাৰণ সভাৰ অৰ্থনৈতিক বিষয়ত ক্ষমতা আছে। সাধাৰণ সভাই ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ বাজেট অনুমোদন জনায়। সাধাৰণ সভাই বিভিন্ন সদস্য ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ আৰ্থিক স্থিতি অনুযায়ী চান্দাৰ পৰিমাণ নিৰ্ধাৰণ কৰে। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ বিভিন্ন অংগ সমূহৰ বাজেটতো সাধাৰণ সভাই অনুমোদন জনায়।

(6) নিৰ্বাচন সংক্ৰান্ত ক্ষমতা:- সাধাৰণ সভাৰ নিৰ্বাচন সংক্ৰান্তীয় ক্ষমতা আছে। নিৰাপত্তা পৰিষদৰ অনুমোদনক্ৰমে সাধাৰণ সভাই ৰাষ্ট্ৰসংঘত নতুন সদস্য ভৰ্তি তথা চনদৰ অৱমাননা কৰা সদস্য ৰাষ্ট্ৰক বহিষ্কাৰ কৰিব পাৰে। সাধাৰণ সভাই নিৰাপত্তা পৰিষদৰ অস্থায়ী সদস্য, অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিষদৰ সদস্য, ন্যাসৰক্ষী পৰিষদৰ সদস্য নিৰ্বাচন কৰে। (কিন্তু আন্তৰ্জাতিক আদালতৰ বিচাৰপতি সকলক নিৰ্বাচন নিৰাপত্তা পৰিষদৰো দায়িত্ব আছে।) বিচাৰপতি সকলৰ নিৰ্বাচনত

(7) ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ চনদ সংশোধন:- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ চনদৰ সংশোধন নিয়মমতে সাধাৰণ সভাৰ দায়িত্ব আছে। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ চনদৰ অষ্টাদশ অধ্যায়ত সংশোধন পদ্ধতিৰ উল্লেখ আছে। ~~এই~~ চনদ ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ কোনো অনুচ্ছেদ সংশোধন কৰিবলৈ ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ মুঠ সদস্যৰ 2/3 অংশ সদস্যৰ সমৰ্থন প্ৰয়োজন। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত স্থায়ী সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ সমৰ্থনৰ প্ৰয়োজন।

সাধাৰণ সভাৰ ভূমিকা:- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ অংগসমূহৰ ভিতৰত সাধাৰণ সভাই হৈছে এক অন্যতম অংগ। ইয়াক ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সংসদ হিচাপে আখ্যা দিয়া হয়। আন্তৰ্জাতিক ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সভাৰ দায়িত্ব নিৰাপত্তা পৰিষদক ~~[illegible]~~ দিয়া হৈছে আন্তৰ্জাতিক শান্তি আৰু নিৰাপত্তা ৰক্ষাৰ স্থায়ী সদস্যসকলৰ মতবিৰোধৰ ~~[illegible]~~ বাবে ই সাধাৰণ সভাই বিশেষ ভূমিকা পালন কৰিছে। আফ্ৰিকা আৰু এছিয়াৰ বহুতো দেশ ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সদস্য হোৱাত সাধাৰণ সভাৰ ভূমিকা বহুতো বৃদ্ধি পাইছে। বিশ্ব শান্তি আৰু নিৰাপত্তা অক্ষুণ্ণ ৰখাত নিৰাপত্তা পৰিষদে স্থায়ী সদস্যৰ মতবিৰোধৰ ফলত ব্যৰ্থ হ'লে শান্তিৰ বাবে ঐক্য প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰিবলৈ দোষী নিৰ্দেশিত ৰাষ্ট্ৰক সদস্য সংখ্যা বৃদ্ধিয়েও সাধাৰণ সভাৰ গুৰুত্ব বৃদ্ধি পোৱাত সহায় কৰিছে। সেয়ে আমি ক'ব পাৰোঁ যে সাম্প্ৰতিক কালত আন্তৰ্জাতিক শান্তি আৰু নিৰাপত্তা ৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত সাধাৰণ সভাই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে বুলি ক'ব পাৰি।

Ques:- Discuss the Organisation and functions of the World Health Organisation (WHO)

বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থা গঠন আৰু কাৰ্যাৱলীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা।

Ans:- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ উদ্যোগত আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় স্বাস্থ্য সংগঠনৰ অনুৰোধে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ এক বিশেষ অংগ হিচাপে ১৯৪৮ চনত বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰ গঠন কৰা হয়। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ প্ৰায় সকলো ৰাষ্ট্ৰ এই সংস্থাৰ সদস্য। ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ বাহিৰৰ দেশো ~~[illegible]~~ এই সংস্থাৰ সাধাৰণ সভাৰ অনুমোদনত সদস্য হ'ব পাৰে। বিশ্ব স্বাস্থ্য ~~সংস্থাই~~ সংস্থাই বিভিন্ন বিভাগৰ জৰিয়তে ই নিজৰ বিধিবদ্ধ কাৰ্যসূচী পালন কৰে। সেই সম্পৰ্কে তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি—

<u>বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰ গঠন</u> :- ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ আন আন বিশেষ অনুষ্ঠানৰ দৰে বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰো তিনিটা অংগ আছে। এই তিনিটা অংগ হৈছে ক্ৰমানুসাৰে বিশ্ব স্বাস্থ্য সভা, কাৰ্যকৰী বৰ্ড, আৰু সচিবালয়।

বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰ অংগ তিনিটাৰ ভিতৰত বিশ্ব স্বাস্থ্য সভাই হৈছে প্ৰধান অংগ। এই সভাত সদস্য ৰাষ্ট্ৰৰ স্বাস্থ্য সম্বন্ধীয় প্ৰশাসনৰ লগত জড়িত তিনিজন বিশেষজ্ঞ লোকক প্ৰতিনিধি হিচাপে পঠাব পাৰে। এই সভাৰ বছৰত এবাৰ অধিৱেশন অনুষ্ঠিত হয়।

বিশ্ব স্বাস্থ্য সভাই তিনি বছৰৰ বাবে স্বাস্থ্য আৰু কাৰিকৰী অভিজ্ঞতাসম্পন্ন লোকৰ দ্বাৰা কাৰ্যকৰী বৰ্ড গঠন কৰে। কাৰ্যকৰী বৰ্ডৰ সদস্যসকলৰ এজনক এবছৰৰ বাবে সভাপতি হিচাপে নিৰ্বাচিত কৰে। এই বৰ্ডৰ অধিৱেশন প্ৰতি বছৰত দুবাৰকৈ হয়।

বিশ্ব স্বাস্থ্য সভাই পাঁচ বছৰৰ বাবে সচিবালয়ৰ সঞ্চালক প্ৰধান নিযুক্ত কৰে। সুতৰাং উপৰোক্ত তিনিটা প্ৰধান অংগৰে বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰ গঠন হয়।

<u>বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰ কাৰ্যাৱলী</u> :- আৰম্ভণিতে বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰ কাম, ৰোগৰ প্ৰতিৰোধ কৰাতেই সীমিত আছিল যদিও সাম্প্ৰতিক কালত ই আন আন দায়িত্বও পালন কৰে। ইয়াৰ কাৰ্যাৱলী সম্পৰ্কে তলত তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি —

(1) বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰ এক প্ৰধান কাম হ'ল মহামাৰী ৰোগ যাতে এখন ঠাইৰ পৰা সমগ্ৰ বিশ্বত বিয়পিব নোৱাৰে তাৰ ব্যৱস্থা কৰা। এই সংস্থাৰ চেষ্টাৰ বাবেই পৃথিৱীৰ কেইবাখন দেশত মেলেৰিয়া নাইকীয়া হৈ আহিছে।

(2) এই সংস্থাই স্বাস্থ্য বিশেষজ্ঞ সকলৰ দ্বাৰা ৰোগৰ প্ৰতিৰোধৰ সম্বন্ধে গৱেষণা তথা সদস্য ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ জনসাধাৰণৰ স্বাস্থ্যৰ উন্নতিৰ কাৰণে সহায়ৰ হাত আগবঢ়ায়।

(3) এই সংস্থাৰ অনুপ্ৰেৰণাত (চিকিৎসা সম্বন্ধীয়) বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰসমূহত সভা-সমিতি আৰু আলোচনা-চক্ৰ অনুষ্ঠিত কৰি ৰোগ প্ৰতিৰোধৰ বাবে বিভিন্ন দেশৰ প্ৰতিনিধিক প্ৰশিক্ষণ দিয়ে।

(4) এই সংস্থাই মাতৃ আৰু শিশু-সকলৰ স্বাস্থ্যৰ বাবে বিশেষ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰাৰ উপৰিও উন্নত চিকিৎসাৰ ব্যৱস্থা কৰে, পুষ্টিকৰ খাদ্যৰ ব্যৱস্থা কৰে আদিৰ ক্ষেত্ৰত এই সংস্থাই সহায় আগবঢ়ায়। স্বাস্থ্য কেন্দ্ৰ, চিকিৎসালয়, গৱেষণা কেন্দ্ৰ, বিজ্ঞানাগাৰ আদিলৈকো এই সংস্থাই আৰ্থিক বৰঙণি আগবঢ়ায়।

(5) এই সংস্থাৰ দ্বাৰা ঔষধৰ মানদণ্ড নিৰ্ণয় কৰা কাৰ্য সম্পাদিত হয়। বৰ্তমান সময়লৈকে ভিটামিন, পেনিচিলিন আৰু আন বহুমান ঔষধৰ এই সংগঠনে মানদণ্ড নিৰূপণ কৰি দিছে।

(6) চিকিৎসা বিজ্ঞানৰ বিকাশৰ অগ্ৰগতি সম্পৰ্কে সেইবিষয়ে সকলো অৱগত হব পাৰে তাৰ উদ্দেশ্যে বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাই কিছুমান প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। এই প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ সমূহত স্বাস্থ্যকৰ্মীসকলক প্ৰশিক্ষকৰ তত্ত্বাৱধানত প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে। এই সংস্থাৰ তৰফৰ পৰা চিকিৎসাৰ সম্বন্ধীয় বিভিন্ন আলোচনী সমূহো প্ৰকাশ পায়।

<u>সামৰণি:</u> ~~[illegible]~~

বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰ গঠন আৰু বিভিন্ন কাৰ্য-প্ৰণালীসমূহ পৰ্যবেক্ষণ ~~[illegible]~~ আমি উপলব্ধি কৰিব পাৰো যে বিভিন্ন দেশৰ জনসাধাৰণৰ স্বাস্থ্য ৰক্ষাৰ বিষয়ত এই সংস্থাই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। এই সংগঠনে বিভিন্ন ৰোগৰ প্ৰকোপ নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ উপৰিও, সদস্য দেশসমূহৰ সহযোগিতাত ঔষধৰ মানদণ্ডক নিৰ্ণয় কৰাত সহায় কৰিছে। ~~এই সংস্থাই~~ সেইবিষয়ে বিশ্বত চিকিৎসা বিজ্ঞানৰ জ্ঞানৰ বিস্তাৰ লাভ হয় তাৰ বাবেও এই সংস্থাই বিভিন্ন কাৰ্য-পালন কৰি অহাৰ কৰ্তব্য আৰু দায়িত্ব সুচাৰুৰূপে বহন কৰি মূলতে বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাই বিশ্বত স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত আমোল পৰিৱৰ্তন আনিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছে।

Ques:- Write a short note on Problem of Hungary.
(হাংগেৰীৰ সমস্যাৰ ওপৰত চমু টোকা লিখা)

Ans:- ৰাষ্ট্ৰসংঘই বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ ৰাজনৈতিক সমস্যা সমূহ আঁতৰ কৰি পৃথিৱীত এক শান্তিময় পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰাৰ মনোনিৱেশ কৰি আছিল যদিও বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ সমস্যা সমূহৰ অন্ত পেলাব নোৱাৰিলে। তাৰে এক অন্যতম হ'ল হাংগেৰীৰ সমস্যা। হাংগেৰী সমস্যাৰ সম্পৰ্কে তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি।

১৯৫৬ চনত হাংগেৰীৰ অন্তঃবিপ্লৱী সকলে কমিউনিষ্ট সকলক (~~চাৰিবৰ্ষৰ তথা অন্যান্য সদস্যক~~) হত্যা ~~[illegible]~~ কৰাত হাংগেৰীৰ স্বাধীনতাৰ দাবী কৰাৰ লগতে এক জটিল সমস্যাৰ সৃষ্টি হৈছিল। এই সমস্যাৰ সমাধান কৰাৰ উদ্দেশ্যে [above: হাংগেৰীত সোভিয়েট ৰাছিয়াই সৈন্য সমাবেশ কৰাৰ বাবে] ইংলেণ্ড, ফ্ৰান্স আৰু আমেৰিকাই হাংগেৰীৰ সমস্যাৰ প্ৰতি নিৰাপত্তা পৰিষদৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰে। ~~[illegible]~~ ৰাষ্ট্ৰসংঘত এজন হাংগেৰীৰ প্ৰতিনিধিয়ে ~~[illegible]~~ হাংগেৰীৰ আভ্যন্তৰীণ সমস্যা বুলি মত পোষণ কৰি প্ৰস্তাৱ এটা লগতে ৰাছিয়াই এই প্ৰস্তাৱত সমৰ্থন জনায়। ফলত নিৰাপত্তা পৰিষদত এই বিষয়টোৰ কাৰ্য সূচীত অন্তৰ্ভুক্ত [above: ...] কৰা নহয়। সাধাৰণ সভাই নিন্দা [above: ...] কৰি ৰাছিয়াক আৰু বিষয়টো হাংগেৰীৰ আভ্যন্তৰীণ বিষয়, ~~[illegible]~~ সোভিয়েট ৰাছিয়াই ~~[illegible]~~ এই সমস্যাৰ পৰা বিৰত থাকিব লাগে আৰু সৈন্য আৰু পুলিচ উঠাই নিব লাগে। ~~[illegible]~~ ৰাছিয়াই এই ক্ষেত্ৰত সাধাৰণ সভাৰ আহ্বান অস্বীকাৰ কৰিলে আৰু হাংগেৰীৰ আভ্যন্তৰীণ বিষয়ত হস্তক্ষেপ কৰাৰ দৰে দূৰ কৰি অব্যাহত ৰাখিছিল।

১৯৫৭ চনত হাংগেৰীৰ বিষয়টো অনুসন্ধান কৰি প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিবলৈ এখন আয়োগ গঠন কৰি দিয়ে। আয়োগে প্ৰতিবেদনত উল্লেখ কৰিছিল যে হাংগেৰীত বিপ্লৱ আছিল স্বতঃস্ফূৰ্ত, আৰু হাংগেৰীত চৰকাৰে ৰাছিয়াক এই বিষয়ত হস্তক্ষেপ কৰিবলৈ আহ্বান জনোৱা নাছিল ~~[illegible]~~

হাংগেৰীৰ সমস্যাৰ সমাধানত ৰাষ্ট্ৰসংঘই যেনে ধৰণৰ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব পাৰিছিল [above: সেই সময়ত] ~~[illegible]~~ মিচৰ সমস্যা সমাধানত তেনে ভূমিকা পালন কৰিব পৰা নাছিল। কিয়নো সাধাৰণ সভাই মিচৰ সমস্যাত ইংলেণ্ডৰ হস্তক্ষেপ নিন্দা কৰি প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰা নাছিল অথচ হাংগেৰীৰ সমস্যাৰ বিষয়ত ৰাছিয়াৰ হস্তক্ষেপ নিন্দা কৰি প্ৰস্তাৱ লৈছিল। মিচৰৰ বিষয়ত বিপ্লৱক স্বতঃস্ফূৰ্ত বিদ্ৰোহ বুলি স্বীকাৰ কৰিছিল আনহাতে হাংগেৰীৰ বিষয়ত বিপ্লৱক স্বতঃস্ফূৰ্ত বিদ্ৰোহ বুলি স্বীকাৰ কৰা নাছিল।

[above: হাংগেৰীৰ সমস্যাৰ সময়ত] আমেৰিকাৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় কাৰণত আমেৰিকাই নিৰাপত্তা পৰিষদত সুবিধা লৈছিল বুলি আমেৰিকাৰ কথা স্পষ্ট হৈ পৰে। আন্তৰ্জাতিক সাধাৰণ সভাৰ হাতত এনে বিষয়ত কাৰ্য সম্পূৰ্ণ গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। তেনে ক্ষেত্ৰত হাংগেৰীৰ বিষয়ত ৰাষ্ট্ৰসংঘই নিৰপেক্ষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰা নাছিল বুলি ক'ব পাৰি।

Ques:- What do you mean by Foreign Policy? Discuss the Determinants factors of foreign policy.
(বৈদেশিক নীতি বুলিলে কি বুজা? বৈদেশিক নীতি নিৰ্দ্ধাৰণত প্ৰভাৱশালী বিভিন্ন কাৰক সমূহ আলোচনা কৰা।)

Ans:- সাম্প্ৰতিক কালত আন্তৰাষ্ট্ৰীয় ক্ষেত্ৰত বৈদেশিক নীতিয়ে এক বিশেষ স্থান দখল কৰিছে। বৰ্তমান বিশ্বত কোনো এখন দেশেই সম্পূৰ্ণ আত্মনিৰ্ভৰশীল নহয় আৰু দেশসমূহ পৰস্পৰ নিৰ্ভৰশীল। সেয়েহে দেশসমূহে পৰস্পৰৰ মাজত সম্পৰ্ক স্থাপনৰ বাবে নিজা নিজা নীতি প্ৰস্তুত কৰে। এই নীতি সমূহকে বৈদেশিক নীতি বুলি কোৱা হয়। এই নীতি সমূহত বিভিন্ন বিষয় যেনে- সংস্কৃতি, পৰম্পৰা, আৰ্থ-সামাজিক অৱস্থা আদিৰ লগতে ৰাষ্ট্ৰৰ এখনৰ স্বাৰ্থ জড়িত হোৱাৰ বাবে ইয়াক নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা বৰ জটিল। যাৰ বাবে পেডেলফৰ্ড আৰু লিংকনে (Padelford and Lincoln) প্ৰকাশ কৰে যে "বৈদেশিক নীতি হৈছে দেশ এখনে ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্দেশ্য সমূহ পূৰণ কৰাৰ বাবে নিজৰ কৰ্তৃত্বৰ সীমাৰ বাহিৰত পৰিৱেশত গ্ৰহণ কৰা কৰ্ম পদ্ধতি।"

বৈদেশিক নীতি নিৰ্দ্ধাৰণ কৰোঁতে বহুবিধ কাৰকে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰা পৰিলক্ষিত হয়। তাৰে কিছুমান হ'ল আভ্যন্তৰীণ কাৰক আৰু আনবোৰ হ'ল বাহ্যিক কাৰক। এই কাৰক সমূহৰ বিষয়ে তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি —

(ক) ভূগোল:- ভূগোল হ'ল বৈদেশিক নীতি নিৰ্দ্ধাৰণৰ এক আভ্যন্তৰীণ কাৰক। দেশ এখনৰ ভৌগলিক অৱস্থানে তাৰ বৈদেশিক নীতি নিৰ্দ্ধাৰণত বিশেষ ভাৱে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। ভৌগলিক কাৰকে দেশ এখনৰ আকাৰ, প্ৰাকৃতিক সম্পদ, ভৌগলিক স্থিতি, জনসংখ্যা আদিক বুজোৱাৰ লগতে দেশ এখনৰ ক্ষমতাও নিৰ্দ্ধাৰণ কৰে। এই ক্ষমতাই আকৌ বৈদেশিক সিদ্ধান্তত সহায়ক ভূমিকা পালন কৰে। এই ক্ষেত্ৰত আমেৰিকা আৰু বৃটেইনৰ কথা উল্লেখ কৰিলে, আমেৰিকা বৃটেইনতকৈ আকাৰত, সম্পদ আৰু জনসংখ্যাত বেছি হোৱাৰ কাৰণে আমেৰিকা বৃটেইনতকৈ বেছি শক্তিশালী।

(খ) ইতিহাস আৰু পৰম্পৰা:- ইতিহাস আৰু পৰম্পৰাই বৈদেশিক নীতি নিৰ্দ্ধাৰণ কৰোঁতে এক বিশেষ ভূমিকা পালন কৰে। কোনো বৈদেশিক নীতি নিৰ্দ্ধাৰণত ধাৰাবাহিকতা আৰু পৰিৱৰ্তনশীলতা জড়িত থকাক বৈদেশিক নীতিৰ ওপৰত সদায় ইতিহাসৰ প্ৰভাৱ দেখা যায়। ইতিহাসৰ প্ৰভাৱ ভাৰতৰ বৈদেশিক নীতিৰ ওপৰতো বিদ্যমান। কাৰণ ভাৰতবৰ্ষই ঔপনিৱেশবাদ, সাম্ৰাজ্যবাদ আৰু বৰ্ণবাদৰ তিক্ত অভিজ্ঞতাৰ পৰা এই বিৰোধী নীতি গ্ৰহণ কৰিবলৈ অনুপ্ৰেৰণা পাইছে। সেয়েহে স্বাধীনতাৰ পিছত ভাৰতে গ্ৰহণ কৰা শান্তিপূৰ্ণ সহঅৱস্থানৰ নীতি তথা ভাৰতৰ ইতিহাস আৰু পৰম্পৰাতে নিহিত হৈ আছে।

(গ) অৰ্থনৈতিক উন্নতি :- অৰ্থনৈতিক উন্নতি এখন দেশৰ বৈদেশিক নীতিৰ লগত ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত। দেশ এখনৰ বৈদেশিক নীতিৰ সফলতা দেশখনৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ স্তৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। যিহেতু দুৰ্বল দেশ বিলাকে আন্তৰ্জাতিক ৰাজনীতিত বিশেষ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব নোৱাৰে ফলত অৰ্থনৈতিক ভাৱে পিছপৰা দেশ সমূহে সততে বৈদেশিক নীতি অনুসৰণ কৰাত সমস্যাৰ সন্মুখীন হয়।

(ঘ) ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা :- ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাইও বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণত এক বিশেষ প্ৰভাৱ পেলায়। একনায়কত্ববাদী শাসন ব্যৱস্থাত সকলো ক্ষমতা এজন ব্যক্তিৰ হাতত কেন্দ্ৰীভূত থকাৰ বাবে তেওঁ নিজ ইচ্ছামতে বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণ কৰিব পাৰে। আনহাতে গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাত বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণত জনসাধাৰণৰ মতৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয়। দুয়োটা ৰাজনৈতিক আদৰ্শই দেশৰ বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণত জড়িত হৈ থাকে।

(ঙ) সামৰিক শক্তি :- বিশ্বৰ সামৰিক শক্তি সামৰ্থ্যৰ ওপৰত দেশৰ বৈদেশিক নীতি নিৰ্ভৰ কৰে। বিশ্বত উন্নত ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ সামৰিক শক্তিৰ ওপৰত বিশ্ব শান্তি নিৰ্ভৰ কৰে। এই ক্ষেত্ৰত বিশ্বৰ শক্তি সামৰ্থ্য বৃদ্ধি, নিঃশস্ত্ৰীকৰণ আদি এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় বুলি বিবেচিত হয়। বিশ্বৰ এই দিশ সমূহে দেশসমূহক বৈদেশিক নীতি গ্ৰহণ কৰিবলৈ বাধ্য কৰে। (অৰ্থাৎ দেশ এখনে কি ধৰণৰ বৈদেশিক নীতি অনুসৰণ কৰিব সেয়া বহু পৰিমাণে নিৰ্ভৰ কৰে বিশ্বৰ শক্তি সামৰ্থ্যৰ ওপৰত।)

(চ) আন্তৰ্জাতিক সংগঠন আৰু আইন :- আন্তৰ্জাতিক আইন আৰু সংগঠনৰ লগতে বিভিন্ন চুক্তি-পত্ৰ আদিয়ে উল্লেখযোগ্যভাৱে দেশৰ বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণ কৰাত অৰিহণা যোগায়। আন্তৰ্জাতিক সংগঠন যেনে ৰাষ্ট্ৰসংঘ, আন্তৰ্জাতিক মুদ্ৰা নিধি, বিশ্ববেংক আদিৰ নীতি আদৰ্শ সমূহে দেশৰ বৈদেশিক নীতি নিয়ন্ত্ৰণ কৰে। (কোনো দেশে এই সংগঠন বিলাকৰ আদৰ্শক অৱহেলা কৰিব নোৱাৰে)

(ছ) আন দেশৰ বৈদেশিক নীতি :- বৈদেশিক নীতিয়ে আন দেশৰ সম্পৰ্কক প্ৰভাৱিত কৰে। সেয়েহে বৈদেশিক নীতি ~~নিৰ্ধাৰণত~~ নিৰ্ধাৰণত আন দেশৰ প্ৰতিক্ৰিয়াৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিব লাগে। যদি কোনো দেশে আন দেশৰ স্বাৰ্থৰ সম্পূৰ্ণ পৰিপন্থী নীতি গ্ৰহণ কৰে তেতিয়াহ'লে সেই দেশে আন দেশ সমূহৰ প্ৰত্যাহ্বানৰ সন্মুখীন হ'ব লাগিব।

(জ) বিশ্বজনমত :- ৰাষ্ট্ৰীয় জনমতৰ দৰে বিশ্ব জনমতেও বৈদেশিক ~~জনমতে~~ নীতিৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। বৰ্তমান সময়ত যোগাযোগ ব্যৱস্থাৰ উন্নতি হোৱাৰ ফলত বিশ্বৰ জনসাধাৰণে বিভিন্ন তথ্য-পাতি সহজে লাভ কৰাৰ লগতে ৰাজনৈতিক চেতনাৰ বৃদ্ধি পাইছে। বিশ্বৰ বিভিন্ন সমস্যাৰ সৈতে সম্পৰ্কিত গঢ় লৈ উঠা উমৈহতীয়া বিষয়, যেনে পৰিৱেশ, মানৱ অধিকাৰ, যুদ্ধ আদি বিষয়ত বিশ্ব জনমত গঢ় লৈ উঠিছে। এই জনমতে বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণত সহায় কৰে।

Conclusion) উপৰোক্ত আলোচনাৰ পৰা আমি উপলব্ধি কৰিব পাৰোঁ যে বৈদেশিক নীতি সমূহ সদায় পৰিবৰ্তন সাপেক্ষ হোৱা দেখা যায়। এই নীতি নিৰ্ধাৰণ কৰোঁতে বৰ্তমান পৰিস্থিতি ভালদৰে অধ্যয়ন কৰা, সাৱধান হ'ব লাগে। ~~ভাৰতৰ বৈদেশিক~~ ভাৰতৰ বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণত দেশ খনৰ ভৌগোলিক, ঐতিহাসিক, অৰ্থনৈতিক, সামাজিক, ৰাজনৈতিক আদি বিভিন্ন সমূহে বিশেষ ভূমিকা পালন কৰে।

Quest- What is meant by diplomacy? Discuss the growth and development of Diplomacy.

(কূটনীতি বুলিলে কি বুজা? কূটনীতিৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা)

Ans:- কূটনীতি বুলিলে সাধাৰণতে এখন দেশে নিজৰ নিজৰ স্বাৰ্থ, অৰ্থনৈতিক উন্নতি আৰু আন আন প্ৰয়োজনৰ খাতিৰত আন্তৰ্জাতিক ক্ষেত্ৰখনত বৈদেশিক নীতি ৰচনাৰ বাবে যিবোৰ পন্থা লয় তাকেই বুজায়। যাৰ সহায়ত কোনো এখন বৈদেশিক নীতি কাৰ্যকৰী কৰাটোৱেই হ'ল কূটনীতিৰ মূল উদ্দেশ্য। অৰ্থাৎ কূটনীতিক বহু সময়ত বৈদেশিক নীতি, আলোচনাৰ মাধ্যমত সিদ্ধান্তত উপনীত হোৱা, আলোচনাৰ দক্ষতা, আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সিদ্ধান্তত উপনীত হোৱা আদিকো বুজোৱা হয়।

কূটনীতি বিষয়টো ~~বৰ্তমানৰ~~ বৰ্তমানৰ এটা নতুন বিষয় নহয়। ইয়াৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ সম্পৰ্কে তলত উল্লেখ কৰা ধৰণে বিশ্লেষণ কৰিব পাৰি —

<u>কূটনীতিৰ উৎপত্তি</u>: কূটনীতিৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কে সঠিক তথ্য পোৱা টান। কিন্তু প্ৰাচীন কালৰে পৰা কূটনীতিৰ প্ৰচলন থকা দেখা যায়। কূটনীতিৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কে বিশ্লেষণ কৰিলে নিকলছন (Nicholson), থুচিডিডিছ (Thucydides), কৌটিল্য আদি মনীষীসকলৰ মতবাদ তথা বিভিন্ন আলোচনা কৰা সম্ভৱ হয়।

নিকলছনৰ মতে, আদিম কালত যেতিয়া মানুহে দলবদ্ধ জীৱন যাপন কৰিছিল, তেতিয়াও কূটনীতিৰ প্ৰচলন আছিল। তেওঁৰ মতে সেই সময়ত প্ৰত্যেক দলেই নিজৰ নিজৰ অধিকাৰ ৰক্ষাৰ সম্পৰ্কে আন দলৰ লগত আলোচনা কৰি নিৰ্দিষ্ট বোজাবুজিৰ সমাধান কৰিছিল।

থুচিডিডিছৰ মতে, প্ৰাচীন কালৰ গ্ৰীচৰ নগৰ-ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ মাজত কূটনীতিৰ সম্পৰ্ক আছিল। তেওঁৰ মতে সমসাময়িক কালৰ দূতে ৰাষ্ট্ৰদূত বিনিময় কৰা প্ৰথাৰ প্ৰচলন নাছিল যদিও, প্ৰয়োজনত বিভিন্ন নগৰ ৰাষ্ট্ৰৰ মাজত ৰাষ্ট্ৰদূত বিনিময় কৰা হৈছিল।

কৌটিল্য আৰু সম্ৰাট চন্দ্ৰগুপ্ত মৌৰ্যৰ সময়তো কূটনীতিৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়। কৌটিল্যৰ "অৰ্থশাস্ত্ৰ"ত উল্লেখ কৰা মতে প্ৰাচীন কালৰ ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন স্বাধীন ৰাজ্যৰ মাজতো ৰাষ্ট্ৰদূত বিনিময় কৰাৰ প্ৰচলন আছিল।

17

কূটনীতিৰ বিকাশঃ- সময়ৰ লগে লগে বিশ্বত কূটনীতিৰ বিকাশ সাধিত হ'বলৈ ধৰে। মধ্যযুগত কূটনীতিৰ বিকাশে প্ৰাচীন [illegible] যোগেদি বিশেষ অগ্ৰগতি কৰিব নোৱাৰিছিল যদিও সামন্ত ৰাষ্ট্ৰৰ পতন আৰু জাতিভিত্তিক ৰাষ্ট্ৰৰ সৃষ্টি অৰ্থাৎ নৱজাগৰণৰ সময়ৰ পৰা কূটনৈতিক বিষয়াসকলৰ গুৰুত্ব অসম্ভৱভাৱে বৃদ্ধি পাইছিল। মেকিয়াভেলীৰ সময়ৰ পৰা কূটনীতিক এটি বৃত্তি হিচাপে স্বীকৃতি দিয়া হয়। ভেনিচে ১৪৫৫ চনত মিলানত স্থায়ীভাৱে কূটনৈতিক বিষয়া নিয়োগ কৰিছিল। ইয়াৰ পিছৰ সময়ছোৱাত ইটালীৰ নগৰ ৰাষ্ট্ৰসমূহে লণ্ডন, পেৰিচ, পবিত্ৰ ৰোমান সাম্ৰাজ্য আদিলৈ ৰজাৰ ৰাজসভাত স্থায়ী প্ৰতিনিধি হিচাপে কূটনৈতিক বিষয়াসকলক প্ৰেৰণ কৰিছিল।

উদ্যোগ বিপ্লৱ, বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ উন্নতি আৰু গণতন্ত্ৰৰ সম্প্ৰসাৰণত কূটনীতিৰ বিকাশত বিশেষ অৰিহণা যোগাইছিল। গণতন্ত্ৰৰ সম্প্ৰসাৰণত সামন্ত শ্ৰেণীৰ আধিপত্য আৰু ক্ষমতা নাইকীয়া হোৱাত কূটনৈতিক বিষয়াসকল ৰজাৰ প্ৰতিনিধি হিচাপে বিবেচিত হোৱাৰ পৰিবৰ্তে দেশৰ প্ৰতিনিধি হিচাপে বিবেচিত হৈছিল। ফলত কূটনৈতিক বিষয়াসকলে জনমতৰ সমৰ্থন স্থাপন কৰিব লগা হয়, আনহাতে গণতন্ত্ৰই জনমতৰ গুৰুত্ব বৃদ্ধি কৰাত কূটনৈতিক বিষয়াসকলৰ গুৰুত্ব বৃদ্ধি পাব ধৰিলে। ~~[illegible]~~ যোগ্যতাৰ ভিত্তিত উপযুক্ত ব্যক্তিক কূটনৈতিক বিষয়া হিচাপে নিয়োগ কৰাৰ পদ্ধতিৰ প্ৰচলন হৈছিল।

সপ্তদশ আৰু অষ্টাদশ শতিকাত কূটনীতিৰ আমূল পৰিৱৰ্তন সাধন হোৱা বুলি ক'ব পাৰি। বিশেষকৈ সপ্তদশ শতিকাত ইউৰোপৰ বিভিন্ন দেশত কূটনৈতিক ব্যৱস্থা আৰম্ভ হৈছিল। ১৬৪৮ চনত ৱেষ্টফালিয়াৰ সন্ধিৰ পিছত বিশ্বৰ বিভিন্ন দেশৰ মাজত সম্পৰ্ক স্থাপনত কূটনৈতিক কাৰ্যকলাপসমূহত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হৈছিল। অষ্টাদশ শতিকাত কূটনৈতিক বিষয়াসকলে দেশৰ প্ৰতিনিধি হিচাপে অন্য দেশৰ লগত সম্পৰ্ক স্থাপনৰ দায়িত্ব বহন কৰিছিল। এই শতিকাৰ শেষ ভাগত উদ্যোগ বিপ্লৱ, আমেৰিকাৰ স্বাধীনতা যুদ্ধ আৰু ফৰাচী বিপ্লৱে কূটনীতিৰ বিষয়টোক নতুন অধ্যায়ৰ সূচনা কৰা বুলি ক'ব পাৰি। এই সময়ছোৱাত প্ৰতিষ্ঠিত কূটনীতি পদ্ধতিৰ সৃষ্টি হৈছিল।

উনবিংশ শতিকাত কূটনীতিৰ বিকাশত [illegible] দেখা গৈছিল। এই সময়ছোৱাত বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিৰ উন্নতিয়ে গুৰুত্ব প্ৰদান কৰাত দেশৰ জাতীয় স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ উপৰত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হৈছিল। ফলত এই সময়ত বিশ্বৰ [illegible] সমস্যা সমাধান কৰাৰ উপৰিও যোগাযোগ আৰু যাতায়াত ব্যৱস্থাৰ উন্নতি হৈছিল। ফলত কূটনীতিৰ ক্ষেত্ৰত ব্যাপক পৰিৱৰ্তন হৈছিল। এই সময়ছোৱাত বিংশ শতিকাত আন্তৰ্জাতিক সমস্যা সমাধানত [illegible] গুৰুত্ব প্ৰদান কৰাত [illegible] কূটনীতিৰ পৰিৱৰ্তন দৃষ্টিগোচৰ হৈছিল। এই ক্ষেত্ৰত প্ৰথম মহাযুদ্ধৰ পিছত কূটনৈতিক [illegible] যোগাইছিল।

সাম্প্ৰতিক আমি যাক পাওঁ সেয়া কূটনীতি আধুনিক [illegible]। এই বিকাশৰ [illegible]। [illegible] কূটনীতিৰ বিকাশ [illegible]। বৰ্তমান সময়ত কূটনীতিৰ [illegible] প্ৰধান দেশৰ [illegible]।

Ques:- What do you meant by conflict resolution? Discuss the sources of conflict resolation.

সংঘাত-নিষ্পত্তি বুলিলে কি বুজা? সংঘাত-নিষ্পত্তিৰ উৎসসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা।

Ans:- সংঘাত-নিষ্পত্তি বুলিলে শান্তি স্থাপনৰ বাবে বিৰোধ নিষ্পত্তিৰ প্ৰক্ৰিয়া (সংঘাত) সমাধানৰ বাবে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ বিকল্প উপায় শান্তিপূৰ্ণ উপায়ৰ বিকাশ আৰু প্ৰয়োগক বুজোৱা হয়। সংঘাত নিষ্পত্তি ধাৰণাটো এটা নতুন ধাৰণা নহয়। ইয়াৰ উদাহৰণ হিচাপে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সনদৰ ৩৩ নং দফাত বিবাদৰ বিষয়বোৰৰ শান্তিপূৰ্ণ সমাধানৰ কথা পোৱা যায়।

সংঘাত-নিষ্পত্তিৰ বাবে সময়ে সময়ে বিভিন্ন উপায়ৰ মাজেৰে সমাধান কৰা হয়। এই উপায়বোৰৰ ভিতৰত সংঘাত-নিষ্পত্তিৰ বাবে এই উপায় সমূহ কূটনৈতিক, ৰাজনৈতিক আৰু নাগৰিক ভাৱে প্ৰয়োগ কৰা দেখা যায়। এই উপায় সমূহৰ বিভিন্ন দিশৰ আলোচনা সম্পৰ্কে তলত চমুকৈ আলোচনা কৰা হ'ল ——

(ক) **কর্তৃত্বশীল ব্যক্তিৰ ভূমিকা আৰু মধ্যস্থতা:-** সংঘাত-নিষ্পত্তিৰ বাবে কর্তৃত্বশীল ব্যক্তিৰ ভূমিকা আৰু মধ্যস্থতাত সাধাৰণতে এজন গুৰুত্বপূৰ্ণ তৃতীয় পক্ষই ~~বিবাদ~~ এক উত্তম ভূমিকা পালন কৰে। উদাহৰণ ১৮৯৯ চনত অনুষ্ঠিত হেগৰ শান্তি সন্মিলনত আৰু এই বিষয়টোক আইনী স্বীকৃতি প্ৰদান কৰা হৈছিল। মধ্যস্থতাত সাধাৰণ মধ্যস্থতাকাৰীয়ে বিবাদ মীমাংসাৰ বাবে উভয় পক্ষক বিভিন্ন দিশত ~~সমাধান~~ সমাধানৰ সূত্ৰ উলিয়াবলৈ আলোচনাত অৰ্থাৎ সহায় কৰে।

(খ) **আলাপ-আলোচনা:-** আলাপ-আলোচনা হৈছে সংঘাত-নিষ্পত্তিৰ এক উত্তম উপায়। আলাপ-আলোচনাৰ মাজেৰে সংঘাত বুজাবুজিৰ মাজত পাৰস্পৰিক আদান-প্ৰদান হয়। ইয়াত সংঘাতত লিপ্ত থকা পক্ষসমূহৰ মাজত শান্তিপূৰ্ণ পৰিবেশত দুয়ো পক্ষই আন্তৰিক ভাৱে হৈছে আলোচনাৰ মাজেৰে প্ৰত্যক্ষ ভাৱে সংঘাত নিষ্পত্তি কৰা সহজ হয়।

(গ) **বিবাদ মীমাংসা:-** বিবাদ মীমাংসাও সংঘাত-নিষ্পত্তিৰ অন্যতম উপায়। এই পদ্ধতিত বিবাদ মীমাংসাৰ বাবে বিবদমান পক্ষসমূহে নিৰ্বাচিত কৰা এজন ব্যক্তিৰ দ্বাৰা নিষ্পত্তি বিবাদ মীমাংসাকাৰীক আদালত আৰু আন বিবাদ মীমাংসাকাৰীয়ে প্ৰদান কৰা ৰায় বিবদমান পক্ষসমূহে মানি চলিব লাগে। এই বিষয়ত ১৮৯৯ আৰু ১৯০৭ চনত অনুষ্ঠিত প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় হেগ কনভেনচন, লগতে ১৯২৮ চনৰ সাধাৰণ অধিনিয়ম নীতি-নিয়ম প্ৰস্তুত কৰে।

(ঘ) অনুসন্ধান আৰু আপোচ :- অনুসন্ধান আৰু আপোচ প্ৰক্ৰিয়াৰ জৰিয়তে সংঘাত নিষ্পত্তিৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট সহায় কৰে। সংঘাত নিষ্পত্তিৰ বাবে কোনো সংগঠন বা আন্তৰ্জাতিক সংগঠনে বিভিন্ন বিষয়ত আলোচনা কৰি অনুসন্ধান কৰি বিভিন্ন দিশত সংঘাত নিষ্পত্তি হয়।

(ঙ) কূটনৈতিক :- কূটনৈতিক প্ৰচেষ্টাৰ জৰিয়তে সংঘাত নিষ্পত্তি কৰিব পাৰি। বিভিন্ন দেশৰ সংঘাত সমূহত আন দেশৰ কূটনীতিবিদ সকলে আলোচনাৰ জৰিয়তে, আপোচ গ্ৰহণ কৰি শান্তিপূৰ্ণ উপায়েৰে সংঘাত সমূহ আঁতৰ কৰে।

(চ) মধ্যস্থতা :- মধ্যস্থতাকাৰীৰ জৰিয়তে সংঘাত নিষ্পত্তি কৰিব পাৰি। সাধাৰণতে এখন ৰাষ্ট্ৰ কোনো সংঘৰ্ষ বা যুদ্ধত লিপ্ত হ'লে নাগৰিকৰ অধিকাৰ আৰু স্বাৰ্থ ক্ষুণ্ণ হোৱাৰ আশংকাৰ সন্মুখীন হয়। তেতিয়া নিজৰ দেশৰ সমস্যা সমাধান কৰিবলৈ কোনো তৃতীয় ৰাষ্ট্ৰ বা সংস্থাক মধ্যস্থতা কৰিবলৈ আহ্বান কৰি কূটনীতিৰ সহায়ত কাম আৰম্ভ কৰি সংঘাত নিষ্পত্তি কৰে।

(ছ) ন্যায়িক পদ্ধতি :- ন্যায়িক পদ্ধতি সংঘাত নিষ্পত্তিৰ আন এক উপায়। দেশ সমূহে তৃতীয় পক্ষৰ মাজত সংঘাত নিষ্পত্তিৰ বাবে আইনৰ আশ্ৰয় লব পাৰে। সাধাৰণতে আন্তৰ্জাতিক ন্যায়িক সংগঠনৰ দ্বাৰা দেশ সমূহৰ সংঘাত নিষ্পত্তি মীমাংসা কৰা হয়। যেনে ১৯৪৫ চনত প্ৰতিষ্ঠা কৰা International Court of Justice (ICJ)। যিহেতু বিভিন্ন বিষয়ৰ সংঘাত সমূহ, ICJ ৰ সকলো সদস্যৰ সন্মতি সাপেক্ষে আন্তৰ্জাতিক নিষ্পত্তি কৰা হয়।

(জ) সামৰিক :- সামৰিক হ'ল সংঘাত নিষ্পত্তিৰ আন এক উল্লেখযোগ্য উপায়। আন্তৰ্জাতিক ক্ষেত্ৰত সামৰিক শক্তিৰ প্ৰয়োগ হয়। সামৰিকত যোগ্য নেতৃত্বৰ প্ৰতিপক্ষৰ মাজত সকলো সামৰিক শক্তি কাম কৰে, আৰু সামৰিক শক্তিয়ে বিবদমান পক্ষৰ মাজত সংঘাত নিষ্পত্তিত প্ৰমুখ ভূমিকা পালন কৰে। সামৰিক শক্তিৰ দ্বাৰা আন কোনো দেশ, বিদ্ৰোহী গোট বা সন্ত্ৰাসবাদীৰ মাজত শান্তিপূৰ্ণ উপায়েৰে সংঘাত নিষ্পত্তি হয়।

সাধাৰণতে আমি কব পাৰোঁ যে সংঘাত নিষ্পত্তিৰ বিভিন্ন পদ্ধতি — আন্তৰ্জাতিক ক্ষেত্ৰত সংঘাত আঁতৰোৱাৰ বাবে প্ৰয়োজন হয়। এই সংঘাত নিষ্পত্তিৰ বাবে আমি বিভিন্ন উপায় অৱলম্বন কৰিব পাৰোঁ। যেনে — অনুসন্ধান, আপোচ, আলোচনা, কূটনৈতিক, সামৰিক আদি বিভিন্ন উপায় অৱলম্বন কৰা হয়।

Ques:- Define Non-Alignment and Explain the causes of its growth.
(গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতাৰ সংজ্ঞা দিয়া আৰু ইয়াৰ উৎপত্তিৰ কাৰণ সমূহ ব্যাখ্যা কৰা)

Ans:- গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতা এটি গতিশীল ধাৰণা। সেয়েহে গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতা সম্পৰ্কে বিভিন্ন পণ্ডিতসকলৰ মাজত মতবিৰোধ পৰিলক্ষিত হয় আৰু ইয়াৰ অৰ্থ-সম্পৰ্কে সকলোৱে গ্ৰহণ কৰিব পৰাকৈ সংজ্ঞা কোনেও আগবঢ়াব পৰা নাই। তথাপিও এই ধাৰণাৰ উদ্দেশ্য অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। ইয়াৰ সংজ্ঞা সমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

বিশিষ্ট পণ্ডিত বাৰ্টন (Burton) ~~গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতা সম্পৰ্কে মত প্ৰকাশ কৰিছে~~, "কাৰ্যতঃ এটা নতুন পৰিস্থিতিত আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ক্ষেত্ৰত যেতিয়া নতুনকৈ স্বাধীন হোৱা ৰাষ্ট্ৰবোৰে বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণ কৰে সেইবোৰক গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষ দেশ বোলা হয় আৰু সেই নীতিকেই গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষ নীতি বোলা হয়।"

~~নেহেৰুৱে মত প্ৰকাশ কৰিছে,~~

নেহেৰুৰ মতে, "যত স্বাধীনতা বিপদাপন্ন হয়, ন্যায়-নীতি বিপৰ্যস্ত হয় আৰু আক্ৰমণ অনুষ্ঠিত হয়, গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষ দেশ তাত সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰে, তেনে আমাৰ গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতা নাথাকিব।"

গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতা দ্বিতীয় মহাসমৰৰ পাছত এছিয়া আৰু আফ্ৰিকাৰ সদ্য-স্বাধীনতা প্ৰাপ্ত দেশ সমূহে বহু দিনৰ সাধনাৰ পাছত গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। এই সৃষ্টিৰ অন্তৰালত যথেষ্ট কাৰণ নিহিত আছে। সেই বোৰ তলত সংক্ষিপ্ত বিৱৰণ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰি—

(i) জাতীয়তাবাদৰ বিকাশ :- জাতীয়তাবাদৰ বিকাশৰ বাবেই গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতাক গঢ়ি তুলিবলৈ যথেষ্ট পৰিমাণে সহায় কৰিছিল। কিয়নো এছিয়া আৰু আফ্ৰিকাৰ দেশ সমূহে কঠোৰ সংগ্ৰামৰ জৰিয়তে লাঞ্ছিত-বঞ্চিত, অত্যাচাৰিত শাসকৰ কবলৰ পৰা নিজৰ দেশখন স্বাধীন কৰিব বিচাৰিছিল। পুনৰবাৰ যাতে সেই শাসকৰ কবলত পৰিব নালাগে তাৰ বাবে জাতীয়তাবাদৰ বিকাশ ঘটিল আৰু নিজা নিজাৰ নীতি গ্ৰহণ কৰিলে যাতে কোনো শক্তি গোষ্ঠীত প্ৰভাৱ নিদি গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষ আন্দোলন সৃষ্টি হৈছে।

(ii) ঔপনিবেশিক বিৰোধী নীতি :- (দ্বিতীয় মহাসমৰৰ আগত) এটা সময়ত এছিয়া আৰু আফ্ৰিকাৰ ~~বহু দেশ~~ মহাদেশত বহুতো ঔপনিবেশ আছিল। (~~কিন্তু দ্বিতীয় মহাসমৰৰ পাছত এই দেশ সমূহ ঔপনিবেশিকতাৰ কবলৰ পৰা নিজাকে মুক্ত কৰিবলৈ সক্ষম হয়। এই~~) এই সময়ছোৱাত ঔপনিবেশ সমূহৰ শাসনকৰ্তা সকলে ~~এই দেশ~~ নিজৰ স্বাৰ্থ-পূৰণাৰ্থে এই দেশৰ যুদ্ধৰ সময়ত নিয়োগ কৰিছিল আৰু অত্যাচাৰ চলাইছিল। দ্বিতীয় মহাসমৰৰ পাছত এই দেশ বিলাকে মুক্তি লাভ কৰে। যত সময়ত শীতল যুদ্ধৰ সময়ত এই দেশ বিলাকে কোনো শক্তি গোষ্ঠীত সোমাব নিবিচাৰিলে, যেনে তেতিয়া দুটা শক্তি গোষ্ঠীত নৱ ঔপনিবেশিকতাবাদী গোষ্ঠীত যোগ দিলে পুনৰ আগৰ দৰে অৱস্থা হ'ব বুলি তেতিয়া দুটা শক্তি গোষ্ঠীত যোগ দিয়াত আগ্ৰহ নাছিল। শোষণ-উৎপীড়নৰ হাতৰ পৰা মুক্তি পোৱা দেশ সমূহে নিজৰ স্বাধীনতা ৰক্ষা কৰিব বিচাৰিছিল।

(iii) অৰ্থনৈতিক সহায় প্ৰয়োজন :- এছিয়া আৰু আফ্ৰিকাৰ নতুনকৈ স্বাধীনতা লাভ কৰা দেশ সমূহ আৰ্থিক ভাৱে দুৰ্বল হৈ আছিল। নিজৰ দেশক উন্নয়ন কৰি এই দেশ

সমূহক বৈদেশিক সাহায্য আদায়ৰ সুবিধা কৰাত এই দেশ সমূহে দুয়োটা শক্তিৰ লগত সমান ব্যৱহাৰ নীতিৰ সমৰ্থন কৰে। যাতে দুয়োটা শক্তি গোষ্ঠীৰ দেশ বিলাকৰ পৰা আৰ্থিক সাহায্য লাভ কৰিব পাৰে। ইয়াৰ বাবে দেশ বিলাকে জোট-নিৰপেক্ষ নীতি গ্ৰহণ কৰিছিল।

(খ) <u>ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ ভূমিকা</u>:- জোট-নিৰপেক্ষ আন্দোলনৰ উত্থানত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ যথেষ্ট ভূমিকা আছে। নতুনকৈ স্বাধীনতা লাভ কৰা এছিয়া আৰু আফ্ৰিকাৰ দুৰ্বল দেশ সমূহে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সদস্য হৈ বিশ্ব শান্তি আৰু নিৰাপত্তাৰ বিষয়ত ভূমিকা পালন কৰিছে। সাম্প্ৰতিক কালত ৰাষ্ট্ৰসংঘত জোট-নিৰপেক্ষ নীতি অৱলম্বন কৰা ৰাষ্ট্ৰৰ সংখ্যাই অধিক। সেয়েহে এই নীতি গ্ৰহণ কৰা দেশ বিলাকে ৰাষ্ট্ৰসংঘত নিজৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ্থে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ সাধাৰণ সভাত প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰাত আগুৱাই আহে। ৰাষ্ট্ৰসংঘত প্ৰতিটো সদস্য সমান ভাৱে বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণ সাহায্য লাভ কৰিব পাৰে।

(গ) <u>জাতীয়তা আৰু সাম্ৰাজ্যবাদ বিৰোধ</u>:- জাতি আৰু সাম্ৰাজ্যবাদ বিৰোধে জোট-নিৰপেক্ষ আন্দোলন সৃষ্টিত অৰিহণা যোগাইছিল। দুৰ্বলতাৰ দেশ সমূহে এছিয়া আৰু আফ্ৰিকাৰ দেশ সমূহৰ জাতীয়তা আৰু সাম্ৰাজ্যবাদ বিৰোধী নীতিক দমন কৰাৰ চেষ্টা কৰাত এই দেশ বিলাকৰ ঐক্য, সাম্ৰাজ্যবাদ আৰু ঔপনিবেশিকবাদৰ বিৰুদ্ধে হৈছিল। এই দেশ বিলাকে ঔপনিবেশবাদ আৰু বৈদেশিক শোষণৰ অন্ত পেলাই নিজৰ সাৰ্বভৌমত্ব ৰক্ষা কৰিবলৈ জোট-নিৰপেক্ষতাৰ পথ বাছি লৈছিল।

(ঘ) <u>বিভিন্ন নেতাৰ ভূমিকা</u>:- বিভিন্ন নেতাৰ নেতৃত্বত জোট-নিৰপেক্ষ দেশ সমূহ স্বাধীন হৈছিল। জোট-নিৰপেক্ষ আন্দোলনৰ প্ৰথম প্ৰৱৰ্তক আছিল ভাৰতৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী জৱাহৰলাল নেহৰু। ইয়াৰ উপৰিও ইজিপ্তৰ ৰাষ্ট্ৰপতি নাছেৰ, যুগোশ্লাভিয়াৰ ৰাষ্ট্ৰপতি টিটো আৰু ঘানাৰ ৰাষ্ট্ৰপতি এন ক্ৰুমাহ আদিয়ে এই আন্দোলনত সমৰ্থন কৰিছিল। ঔপনিবেশিক শাসনৰ শোষণত অতিষ্ঠ হোৱা দেশ বোৰ স্বাধীন হোৱাৰ পিছত বৈদেশিক নীতি গ্ৰহণ কৰাত এই নেতা সকলে জোট-নিৰপেক্ষতাক বিশেষ সমৰ্থন কৰিছিল।

(ঙ) <u>নতুন ঔপনিবেশিকতাবাদৰ সৃষ্টি</u>:- এছিয়া আৰু আফ্ৰিকাৰ দেশ সমূহ ৰাজনৈতিক ভাৱে স্বাধীন হোৱাৰ পিছতো অৰ্থনৈতিক ভাৱে মুক্ত হ'ব পৰা নাই। আমেৰিকা দেশ বিলাকে তেওঁলোক নতুন উপনিবেশ সৃষ্টি কৰিছে। উন্নয়নশীল দেশ বিলাকৰ অৰ্থনৈতিক শোষণ আৰু সাম্ৰাজ্যবাদী প্ৰতিযোগিতাৰ পৰা অৰ্থনৈতিক শোষণ বন্ধ কৰাৰ উদ্দেশ্যে জোট-নিৰপেক্ষ নীতি গ্ৰহণ কৰিছে।

সাম্প্ৰতিক জোটৰ কৰা প্ৰাসঙ্গিকতা

কোনো শক্তি গোষ্ঠীত যোগদান নকৰি স্বাধীন ভাৱে নিজৰ বৈদেশিক নীতি নিৰ্ধাৰণ কৰে। জোট-নিৰপেক্ষতাৰ বিভিন্ন কাৰণ আছে। জোট-নিৰপেক্ষতাৰ সৃষ্টিৰ সময়ত ভাৰতৰ নেতা জৱাহৰলাল নেহৰুৰ অগ্ৰণী ভূমিকা লৈছিল। বৰ্তমান সময়ত এই বিষয়ত আন্তৰ্জাতিক সংগঠন হিচাপে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ ভূমিকা আছে।

Ques: Discuss the main features of Non-Alignment.
(গোষ্ঠী নিৰপেক্ষতাবাদৰ বৈশিষ্ট্য সমূহ আলোচনা কৰা।)

Ans: গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতাবাদ এটি গতিশীল ধাৰণা। ইয়াৰ সঠিক ধাৰণা দিয়াটো সম্ভৱ নহয়। সাধাৰণতে গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতাই কোনো শক্তি গোষ্ঠীৰ অধীনতা নকৰি স্বাধীন ভাৱে নিজৰ বিদেশ নীতি অৱলম্বন কৰে। অৰ্থাৎ এনে আদৰ্শৰে বহুতো দেশে এই নীতি গ্ৰহণ কৰা দেখা যায়। গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতাক বিশ্লেষণ কৰিলে ইয়াৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্য দেখা যায়। সেই বৈশিষ্ট্যবোৰক গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতাবাদৰ উদ্দেশ্য বা আদৰ্শ হিচাপেও অভিহিত কৰিব পাৰি। সেইবোৰ বৈশিষ্ট্য তলত চমুকৈ বৰ্ণনা আলোচনা কৰিব পাৰি —

(1) <u>জাতিগত বৈষম্যৰ বিৰোধীতা</u> :- জাতিগত বৈষম্যৰ বিৰোধীতা কৰাটোৱেই গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতাবাদৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। ঔপনিবেশিক শাসন চলাকালীন শাসক আৰু শাসিতৰ মাজত জাতিগত বৈষম্যৰ সৃষ্টি হোৱাৰ ফলস্বৰূপে গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতা সমৰ্থিত প্ৰতিখন দেশেই জাতিগত বৈষম্যৰ বিৰোধীতা কৰা পৰিলক্ষিত হয়। এই বিষয়ত ভাৰতবৰ্ষই এক উল্লেখনীয় ভূমিকা পালন কৰিছিল। (ইয়াৰ উপৰিও আফ্ৰিকা আৰু আমেৰিকাৰ আন আন দেশ বিলাকত সংঘটিত জাতি বৈষম্যৰ দৃঢ়ভাৱে বিৰোধীতা কৰিছিল।)

(2) <u>সমাজবাদী নীতিৰ প্ৰতি বিশ্বাস</u> :- গোষ্ঠী নিৰপেক্ষতাবাদী দেশ সমূহ অৰ্থনৈতিক দিশত পিছপৰা দেশ হোৱা হেতুকে সমাজবাদী নীতিৰ নিৰ্ভৰত পৰিকল্পিত ভাৱে দেশৰ উন্নয়নত অধিক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰে। অৱশ্যে মাৰ্ক্সবাদী সকলৰ দৰে বিপ্লৱৰ মাধ্যমত পুঁজিবাদক অন্ত কৰাক সমৰ্থন নকৰে। গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষতাই সহজ শান্তিপূৰ্ণ উপায়ে আৰু ক্ৰমান্বয়ে সমাজবাদী আদৰ্শক কাৰ্যকৰী কৰা নীতিকহে এই দেশ সমূহে সমৰ্থন কৰে।

(3) <u>সামৰিক মিত্ৰতাচুক্তিৰ বিৰোধীতা</u> :- গোষ্ঠী নিৰপেক্ষতাই কোনোমতে সামৰিক মিত্ৰতাচুক্তিক সমৰ্থন কৰা নাছিল। কাৰণ পৃথিৱীৰ বৃহৎ শক্তিগোষ্ঠীয়ে মাত্ৰ আনকো গোষ্ঠী নিৰপেক্ষতা সমৰ্থিত দেশক পৰাধীন কৰিব বিচাৰে, যাৰ বাবে আমেৰিকা আৰু ৰাছিয়াৰ সামৰিক মিত্ৰতা চুক্তি যেনে - SEATO, NATO, Warshaw Pact আদিত অংশ গ্ৰহণ কৰা নাছিল। ইয়াৰ পৰিৱৰ্তে শান্তিপূৰ্ণ ভাৱে আৰু সহযোগীতামূলক প্ৰচেষ্টাৰ মাধ্যমত সমস্যাৰ সমাধান কৰাৰ ওপৰত এই দেশ সমূহে গুৰুত্ব দিয়ে।

(4) <u>ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ প্ৰতি সমৰ্থন</u> :- ৰাষ্ট্ৰসংঘই মাত্ৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় শান্তি আৰু নিৰাপত্তা বজায় ৰাখিব পাৰে আৰু দেশ সমূহৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰগতিত সহায় কৰিব পাৰে, সেই উদ্দেশ্যে গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষ দেশ সমূহে ৰাষ্ট্ৰসংঘক প্ৰতি সমৰ্থন

করে। রাষ্ট্র সামরিক চুক্তি বা সামরিক রাষ্ট্রের জোটে যোগ দিলে সেইসব রাষ্ট্র জোট-নিরপেক্ষতার সদস্যপদ পায় না।

(১) <u>উপনিবেশবাদ ও বর্ণবৈষম্যবাদ বিরোধী নীতি</u>: জোট-নিরপেক্ষতার সদস্য রাষ্ট্র সাম্রাজ্যবাদী উপনিবেশবাদ ও বর্ণবৈষম্যবাদের বিরোধিতা করে। ... এবং বর্ণবৈষম্য নীতি বিরোধী সংগ্রাম চালিয়ে যায়। ... রাজনৈতিক দিক থেকে এবং সামাজিক ভাবে ... জোট-নিরপেক্ষ রাষ্ট্রসমূহ ... নিজের দেশে উন্নয়ন সাধন করতে চাই।

(২) <u>নিরস্ত্রীকরণের প্রতি সমর্থন</u>: জোট-নিরপেক্ষতার সদস্য রাষ্ট্র আণবিক অস্ত্র-শস্ত্র তৈরির প্রতিযোগিতার বিরোধিতা করে এবং দেশসমূহে ... আন্তর্জাতিক রাজনীতিতে শান্তি বজায় রাখার প্রয়াস নেয়।

(৩) <u>যুদ্ধ এবং আতঙ্ক-মুক্ত নীতি</u>:- জোট-নিরপেক্ষতার সদস্য যুদ্ধ এবং আতঙ্ক-মুক্ত নীতিকে সমর্থন করে। যারা কোনো সামরিক জোটকে সমর্থন করে না। ... দেশসমূহের উন্নয়নের শান্তি-মৈত্রী চায়। সেজন্য এই দেশসমূহে যুদ্ধ এবং আতঙ্ক মুক্ত রাখতে চায়।

(৪) <u>স্বাধীন বৈদেশিক নীতির প্রতি সমর্থন</u>:- (জোট-নিরপেক্ষতার সদস্য স্বাধীন বৈদেশিক নীতির প্রতি সমর্থন করে।) এশিয়া এবং আফ্রিকার নতুন স্বাধীনতা লাভ করা দেশসমূহের রাজনৈতিক, সামাজিক, অর্থনৈতিক, শিক্ষা, আদি দিকে পিছিয়ে থাকা দেখে এই দেশসমূহে পুঁজিবাদী অথবা সাম্যবাদী আদর্শের প্রভাবে ... স্বাধীন ভাবে বৈদেশিক নীতি রচনা করে ...।

(৫) <u>বিশ্বশান্তির প্রতি সমর্থন</u>:- জোট-নিরপেক্ষতার বিশ্ব শান্তির প্রতি সদস্য সমর্থন জানায়। ... রাষ্ট্রসমূহ বিশ্বশান্তির এক অংশ হিসাবে বিবেচনা করে। জোট-নিরপেক্ষতার ... বিশ্বশান্তি ... শান্তিপূর্ণ সহাবস্থানে ... আন্তর্জাতিক ... করে।

সামগ্রিকভাবে ... জোট-নিরপেক্ষতার সদস্য এক নিরপেক্ষ ভূমিকা পালন করে ... সমর্থন করে ... স্বাধীন বৈদেশিক নীতি ... জোট-নিরপেক্ষতার ... সমর্থন ... বিশ্ব-শান্তি ও উন্নয়ন ... দিয়েছে।

— ০ —

24

Ques:- Write a short-note on Bandung Conference. বান্দুং সন্মিলন।

Ans:- ভাৰত বৰ্ষ-স্বাধীন হোৱাৰ আগতে পণ্ডিত নেহৰুৱে পূৰ্ণ সক্ৰিয়তাৰে গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষ আন্দোলনত ভূমিকা লৈছিল। মাৰ্চত ১৯৫৫ চনৰ এপ্ৰিল মাহত ইণ্ডোনেছিয়াৰ বান্দুং চহৰত এছিয়া আৰু আফ্ৰিকাৰ ২৯ খন দেশৰ প্ৰতিনিধি লৈ গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষ দেশ সমূহৰ প্ৰথম সন্মিলন অনুষ্ঠিত হয় আৰু এয়াই মূল বান্দুং সন্মিলন।

বান্দুং সন্মিলনৰ মুখ্য উদ্দেশ্য আছিল গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষ ৰাষ্ট্ৰসমূহত থকা বৰ্ণ-বৈষম্যক নিৰ্মূল কৰা, উপনিবেশিক শাসনৰ অৱসান ঘটোৱা, আণৱিক অস্ত্ৰ পৰীক্ষা নিষিদ্ধ কৰা আদিত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা।

বান্দুং সন্মিলনৰ অধিবেশনত উপস্থিত থকা দেশবোৰে পাৰস্পৰিক সম্পৰ্কৰ ক্ষেত্ৰত ১০ টা নীতি কাৰ্যকৰী কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে (নিম্নত আছে উল্লেখ কৰা হৈছে)। সেই নীতিবোৰ হ'ল —

(i) মৌলিক অধিকাৰ দেশৰ দাবী আৰু ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ উদ্দেশ্য সাধনত ওপৰত গুৰুত্ব।

(ii) সকলো দেশৰ সাৰ্বভৌমত্ব আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্যিক অখণ্ডতাৰ প্ৰতি মৰ্যাদা প্ৰদান।

(iii) জাতিৰ সৰু-বৰ সকলো জাতি আৰু বৰ্ণৰ লোকৰ প্ৰতি সমান অধিকাৰৰ স্বীকৃতি।

(iv) আন দেশৰ আভ্যন্তৰীণ বিষয়ত হস্তক্ষেপ কৰাৰ পৰা বিৰত থকা।

(v) ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ চনদত উল্লেখ থকা মতে সামূহিকভাৱে সকলো দেশৰ আত্মৰক্ষাৰ প্ৰতি মৰ্যাদা দেখুওৱা।

(vi) আন দেশৰ ওপৰত হেঁচা প্ৰয়োগ কৰাৰ পৰা বিৰত থকা।

(vii) কোনো দেশৰ বিৰুদ্ধে ভীতি প্ৰয়োগ কৰাৰ পৰা আঁতৰত থকা।

(viii) শান্তিপূৰ্ণ উপায়েৰে আলাপ-আলোচনা আদি মধ্যস্থতাৰ জৰিয়তে আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় বিবাদ মীমাংসা কৰা।

(ix) পাৰস্পৰিক সহযোগিতা বৃদ্ধি কৰা আৰু

(x) ন্যায়-নীতি আৰু আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় দায়বদ্ধতাৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰা।

সামগ্ৰিকভাৱে আমি কব পাৰোঁ যে ~~গোষ্ঠী-নিৰ~~ বান্দুং সন্মিলন হ'ল গোষ্ঠী-নিৰপেক্ষ আন্দোলনৰ এক আনুষ্ঠানিক প্ৰথম পদক্ষেপ। এই সন্মিলনৰ জৰিয়তে বিশ্বত এক শান্তি আৰু নিৰাপত্তা সুনিশ্চিত কৰাৰ প্ৰয়াস চলোৱা হয়। এই সন্মিলনে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ ~~সনদ~~ নীতি সমূহক পৰিপালিত হয়। এই সন্মিলনে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ উপৰিও আন্দোলন আৰু কথা পৰিপালিত হয়।

— o —

Ques:— What do you mean by Colonialism? Diss its differents stages.

(ঔপনিবেশবাদ বুলিলে কি বুজা? ইয়াৰ বিভিন্ন পৰ্যায় সমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা।)

Ans:— ঔপনিবেশিকতাবাদৰ ~~বুলিলে~~ এটা নিৰ্দিষ্ট সংজ্ঞা বা বিৱৰণ দিয়া বৰ টান কাম। কিয়নো ঔপনিবেশিকতাবাদৰ ৰূপ আৰু প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে কোনো নিৰ্দিষ্ট মত নাই। ঔপনিবেশিকতাবাদ বুলিলে সাধাৰণতে (আধুনিক অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰত) এখন সাম্ৰাজ্যবাদী দেশৰ দ্বাৰা ৰাজনৈতিক ভাৱে মুক্ত হৈ থকা দেশসমূহক পুঁজি বিনিয়োগৰ প্ৰয়োজন পূৰণৰ অৰ্থে দুৰ্বল কৰা এক অৰ্থনৈতিক শোষণ ব্যৱস্থা। ইয়াৰ ~~[illegible]~~ উদাহৰণ হিচাপে পাশ্চাত্য আৰু উন্নত শক্তিশালী ইউৰোপৰ ঔপনিবেশিক শক্তিয়ে এছিয়া, আফ্ৰিকা আৰু লেটিন আমেৰিকাত ৰাজত্ব কৰা শোষণমূলক ব্যৱস্থা ~~[illegible]~~ আৰু (বৃটিশ সাম্ৰাজ্যৰ প্ৰতিষ্ঠা—বেলজিয়াম, জাৰ্মানী, ইটালী আমেৰিকাৰ মুক্ত বাণিজ্য অৰ্থনীতি আৰু পুঁজিবাদী আদি দেশ দুৰ্বল দেশ দখল কৰি শোষণ আৰম্ভ কৰাৰ উল্লেখ ১৫০০ চনৰ পৰা।)

ঔপনিবেশিকতাবাদৰ অভিব্যক্তি এটা প্ৰক্ৰিয়া, ই বিকাশৰ বিভিন্ন স্তৰৰ মাজেৰে আগবাঢ়ে। মাৰ্ক্স আৰু R.P. Dutta ই ইয়াত আগে একচেটিয়া বাণিজ্য, মুক্ত বাণিজ্য আৰু সাম্ৰাজ্যবাদ নামৰ তিনিটা স্তৰত ঔপনিবেশিকতাবাদ প্ৰকাশ কৰিছে। আনহাতে সকলো প্ৰকাশ কৰা বিধানে ঔপনিবেশিকতাবাদ তিনিটা স্তৰত ভিন্ন ভিন্ন ভাৱে প্ৰকাশ পায়। অৰ্থাৎ প্ৰতিটো পৰ্যায়ে ঔপনিবেশ সমূহৰ সমাজ, অৰ্থনীতি আৰু ৰাজনীতিৰ পৃথক ধৰণৰ দমন আৰু শোষণৰ ধাৰা নিৰ্ধাৰণ কৰে। এই তিনিটা ~~[illegible]~~ স্তৰসমূহক তলত বিতংভাৱে আলোচনা কৰিব পাৰি—

(ক) <u>প্ৰথম পৰ্যায়</u>:— ঔপনিবেশিকতাৰ প্ৰথম পৰ্যায়ত দুটা উদ্দেশ্য সাধন কৰা পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰথমটো মূল একচেটিয়া বাণিজ্য স্থাপন আৰু ইয়াৰ বিষয়ে ঔপনিবেশ দখল কৰি সম্পদ লুণ্ঠন কৰা। উদাহৰণ স্বৰূপে ঔপনিবেশিকতাৰ প্ৰথম পৰ্যায়ত ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে পুৰ্তুগীজ আৰু ওলন্দাজ

আভ্যন্তরীণ সম্পদের অপহরণ- একচেটিয়া- বাণিজ্যিক মুনাফা অর্জন ~~[illegible]~~ করাই উদ্দেশ্য ছিল বলা যায়।

~~দ্বিতীয়~~ প্রথম পর্যায়ের দ্বিতীয় উদ্দেশ্যটি হল রাষ্ট্র শক্তি প্রয়োগের দ্বারা উপার্জন বা রাজস্ব আত্মসাৎ করা। অর্থাৎ উপনিবেশিকতাবাদ উপনিবেশ গুলিতে রাজনৈতিক দখলের মাধ্যমে অর্থনৈতিক লুণ্ঠন চালিয়ে উপনিবেশের সম্পদ বাধ্য হস্তগত করতে চায়। উপনিবেশিকতাবাদের প্রথম পর্যায়ে সামাজিক সংগঠন বা প্রযুক্তি এবং রাজ প্রশাসনের বাদে বাকী কোনো বিষয়ে কোনো পরিবর্তন সাধিত নয়। আগের প্রচলিত ব্যবস্থার দ্বারাই লুঠ- তরাজই সম্ভব হয় আর।

(খ) দ্বিতীয় পর্যায়ঃ- উপনিবেশিকতাবাদের দ্বিতীয় পর্যায়টিকে মুক্ত বাণিজ্য- বলা যেতে পারে হয়। এই পর্যায়ে ~~প্রথম পর্যায়ের বিপরীতে~~ অবাধ- উপনিবেশিকতার স্বার্থে- পরিবর্তন সাধন শুরু পরিলক্ষিত হয়। এই পর্যায়ে ঔপনিবেশিক শক্তি- বাদী সকলে- ব্যবসায়ী- প্রতিষ্ঠানের শোষণ এবং লুণ্ঠনের অবাধ প্রতিযোগিতা সমস্ত- ছড়িয়েছিল। এই পর্যায়ে বিভিন্ন সামগ্রীর আন্তর্জাতিক বাজারে রপ্তানী- বৃদ্ধি- করাও- লক্ষ্য ছিল- হয়।

এই- পর্যায়ে- নতুন পদ্ধতিতে- অর্থনৈতিক শোষণ সুনিশ্চিত- করবার জন্যে উপনিবেশ সমাজের সামাজিক, রাজনৈতিক, অর্থনৈতিক, প্রশাসনিক, সাংস্কৃতিক সকল দিকে পরিবর্তন করা হয়। এই- পর্যায়ে- উপনিবেশের উন্নয়ন এবং আধুনিকীকরণ প্রক্রিয়ায় উপনিবেশ সমূহে বিশ্বের পুঁজিবাদী- বাজারের সাথে- একীকরণ করা হয়। তার সাথে সাথে ~~[illegible]~~ যাতায়াত- ব্যবস্থার পরিবর্তন, যোগাযোগ, ~~[illegible]~~ আধুনিক শিক্ষা, বিদেশী বাণিজ্য, বাণিজ্যিক কৃষি প্রভৃতি ক্ষেত্রে এক পরিবর্তন সাধন করা হয়।

(গ) তৃতীয় পর্যায়ঃ- উপনিবেশিকতাবাদের তৃতীয় পর্যায়টি- পুঁজিবাদের বিকাশের গুরুত্বপূর্ণ পরিবর্তন সাধিত হয়। এই পর্যায়ে- ঔপনিবেশিক সম্প্রসারণের ফলে- বাজার এবং কাঁচা সামগ্রীর জন্য তীব্র প্রতিযোগিতা শুরু হয় ফলে দুটি বিশ্বযুদ্ধের আবির্ভাব ঘটে। উপনিবেশ সমূহের নিয়ন্ত্রণ আর- আগের মত মুনাফা অর্জন [illegible], বিস্তৃত এবং- [illegible] করা হয়। উপনিবেশ সমূহের কার্যকলাপ সম্প্রসারণে বিপরীতে উদার নিয়ন্ত্রণ- নীতি- গ্রহণ করা হয়।

এই পর্যায়ে উপনিবেশিকতাবাদের বিভিন্ন- দুই প্রকারের বিবর্তন পরিলক্ষিত- হয়। তার একটি প্রত্যক্ষ উপনিবেশিক শাসনের অধীনে থাকা দেশ সকল এবং অপরটি আধা উপনিবেশিক রাষ্ট্র। প্রথম শ্রেণীর [illegible]- সাম্রাজ্যবাদী- আন্দোলনে প্রতিফলিত হয়েছে বলা যায়। [illegible] এই পর্যায়ে- উপনিবেশসমূহে পুঁজি বিনিয়োগ- [illegible] বৃদ্ধি হতে থাকে। [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] করা হয়।

[illegible] উপনিবেশিকতাবাদ [illegible] উপনিবেশ [illegible] অর্থনৈতিক [illegible] উপনিবেশিকতাবাদের [illegible] পরিবর্তন সাধন হয়। [illegible] উপনিবেশিকতাবাদ [illegible]

Ques:- What is Neo-colonialism? Briefly discuss ~~its~~ the different means of Neocolonialism.

(নব্য-ঔপনিৱেশিকতাবাদ মানে কি? নব্য ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ বিভিন্ন আহিলা / মাধ্যম সমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা।)

Ans:- দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ পাছৰ সময়ছোৱাত ~~বিভিন্ন~~ ঔপনিৱেশ(বিলাকে) আনুষ্ঠানিক স্বাধীনতা লাভ ~~কৰিছিল~~ কৰা সত্ত্বেও সেই ঔপনিৱেশ বিলাকৰ ওপৰত আন এক প্ৰকাৰৰ ঔপনিৱেশিক শাসনৰ বলত সেই দেশ বিলাকত ৰাজনৈতিক, সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক দিশত পৰোক্ষ আৰু কৌশলপূৰ্ণ দখল চলোৱা প্ৰক্ৰিয়াক নব্য ঔপনিৱেশিকতাবাদ বুলি কোৱা হয়। নব্য ঔপনিৱেশিকতাবাদ বিংশ শতিকাত পূৰ্ব সাম্ৰাজ্যবাদী আৰু ঔপনিৱেশিক শোষণৰ নতুন ৰূপ বা অৰ্থ নতুন আদৰ্শ অত্যাধুনিক মতাদৰ্শৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি প্ৰবৰ্তন কৰিছিল। যিহেতু নব্য-ঔপনিৱেশিকতাবাদীক সাম্ৰাজ্যবাদৰ অন্তিম আৰু বিশ্বজনীন ৰূপ বুলিও কব পাৰি।
ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ প্ৰত্যক্ষ শোষণৰ সলনি নব্য-ঔপনিৱেশিকতাবাদত বিভিন্ন নতুন আৰু চতুৰ মাধ্যমৰ সহায়ত অতি কৌশলপূৰ্ণভাৱে এই শোষণ চলোৱা হয়। সেই মাধ্যম সমূহৰ বিষয়ে তলত সংক্ষিপ্তভাৱে আলোচনা কৰিব পাৰি—

(ক) ৰাজনৈতিক আহিলা:- নব্য-ঔপনিৱেশিকতাবাদত পূৰ্বৰ অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক ঔপনিৱেশিক শক্তি সমূহে ৰাজনৈতিক নিয়ন্ত্ৰণ বজায় ৰখাৰ বাবে নব্য-স্বাধীনতা প্ৰাপ্ত দেশবোৰক সমৰ্থন ৰাজনৈতিক সংগঠনৰ জৰিয়তে। প্ৰয়োজন সাপেক্ষে ~~ঔপনিৱেশিক শক্তি বিলাকে~~ ৰাজনৈতিক নিয়ন্ত্ৰণ সাব্যস্ত কৰিবলৈ এই ঔপনিৱেশিক শক্তি বিলাকে শক্তি প্ৰয়োগ কৰিবলৈ কুণ্ঠাবোধ নকৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, আমেৰিকাই ৰাজনৈতিক নিয়ন্ত্ৰণ সাব্যস্ত কৰাৰ বাবে বহু স্বাধীন দেশৰ ওপৰত শক্তি প্ৰয়োগ কৰিছে।

(খ) বৈদেশিক অনুদান:- (বৈদেশিক অনুদান হল নব্য ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ এক আহিলা।) সাধাৰণতে তৃতীয় বিশ্বৰ অৰ্থনৈতিক দিশত দুৰ্বল দেশ বিলাকক শক্তিশালী দেশ বিলাকে দৰিদ্ৰতাৰ দূৰীকৰণৰ নামত অনুদান আগবঢ়োৱাৰ নামত আৰু অনুদানৰ শক্তিশালী ৰাষ্ট্ৰবিলাকৰ অন্তৰালত নিজৰ স্বাৰ্থ লুকাই থাকে। দুৰ্বল দেশ বিলাকক সহায় কৰাৰ অজুহাতত ... কাৰণ অনুদান গ্ৰহণকাৰী দেশ বিলাকে অনুদানৰ বিনিময়ত ... এই সূত্ৰে ... বৈদেশিক অনুদান লব লগা হয়।

(গ) বহুজাতিক প্ৰতিষ্ঠান:- তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ বিলাক স্বাধীন হোৱাৰ পাছত পৰিৱেশত চীন-দেশ আদি, উন্নত, ধনী দেশ আদিৰ বহুজাতিক প্ৰতিষ্ঠান সমূহ শক্তিশালী হৈ তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ বিলাকত সোমাই পৰে। বহু সময়ত এই দেশ সমূহৰ চৰকাৰ সত্ত্বেও এই প্ৰতিষ্ঠান বিলাকে তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। বহুজাতিক নিগম বিলাকে সুবিধা লৈ অধিক লাভ লুটিবৰ বাবে শোষণ চলাইছে।

আফ্ৰিকা, এছিয়া আদি দেশ সমূহৰ অভ্যন্তৰীণ বিষয়ত ইহাৰ সহায়ত হস্তক্ষেপ কৰা দেখা যায়। বহুজাতিক কোম্পানীবোৰে তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহত শোষণ-নিপীড়ন চলাই আহিছে। এই সকলো আভ্যন্তৰীণ বিষয়ত ধনী দেশৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ বাবে ভূমিকা লৈছে।

(ঘ) চুক্তি আৰু মৈত্ৰী চুক্তি :- দুই বা ততোধিক সাম্ৰাজ্যবাদী আৰু উন্নয়নশীল দেশ সমূহে তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহৰ লগত ঔপনিবেশিক স্বাৰ্থ সুৰক্ষিত কৰিব লগীয়া বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ সামৰিক চুক্তি আৰু মৈত্ৰী চুক্তি কৰে। এই চুক্তি সমূহত শক্তিশালী দেশ সমূহৰ স্বাৰ্থ সুৰক্ষিত থাকে; তেনে এক চুক্তি হৈছে NPT (Non-Proliferation Treaty)। এই চুক্তিৰ মাধ্যমত শক্তিশালী দেশসমূহে দুৰ্বল দেশ সমূহৰ ওপৰত আধিপত্য বিস্তাৰ কৰে।

(ঙ) অস্ত্ৰ যোগান :- অস্ত্ৰ যোগান নয়া-উপনিবেশবাদৰ এটা অন্যতম গুৰুত্বপূৰ্ণ আহিলা। উন্নত দেশ সমূহে "মিলিটাৰী ইণ্ডাষ্ট্ৰিয়েল কমপ্লেক্স" দ্বাৰা উৎপাদিত অস্ত্ৰ তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহক যোগান ধৰা পৰিলক্ষিত হয়। কাৰণ, ধনী দেশ সমূহে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় অস্ত্ৰ নিৰ্ভৰশীল দুখীয়া দেশ সমূহক বিক্ৰী কৰি মিলিটাৰী-ইণ্ডাষ্ট্ৰিয়েল কমপ্লেক্সৰ বিকাশ সাধন কৰে, আনহাতে দুখীয়া দেশ সমূহ আৰ্থিক সংকটত দুৰ্বল হৈ পৰে। এই দৰে তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহ ধনী দেশ সমূহৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হৈ পৰে আৰু বহুক্ষেত্ৰত শোষণৰ বলি হৈ পৰিছে।

(চ) প্ৰযুক্তিৰ হস্তান্তৰ :- আফ্ৰিকা আৰু এছিয়াৰ স্বাধীনতাপ্ৰাপ্ত দেশ সমূহৰ উন্নয়নত প্ৰযুক্তিৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট অভাৱ আছিল। কিন্তু এই প্ৰযুক্তিৰ হস্তান্তৰৰ ক্ষেত্ৰত ধনী ৰাষ্ট্ৰ সমূহে এক বিশেষ নীতিৰে শোষণ কৰাৰ ফলত দুখীয়া দেশ সমূহে ধনী ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লগা হৈছে। কাৰণ দুখীয়া দেশ সমূহে বহু সময় ধনী ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হৈ থাকিব লগা হয় আৰু এই দেশ সমূহে অৰ্থনৈতিক ভাৱে দুৰ্বল হৈ পৰিছে।

(ছ) সাংস্কৃতিক আগ্ৰাসন :- পৃথিৱীৰ শক্তিশালী ৰাষ্ট্ৰ সমূহে দুৰ্বল ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ ওপৰত নিজস্ব বিভিন্ন ধৰণৰ সাংস্কৃতিক আধিপত্য বিস্তাৰৰ প্ৰয়াস কৰা দেখা যায়। এই মাধ্যমৰ দ্বাৰাই ধনী দেশ সমূহে দুখীয়া দেশ সমূহৰ ওপৰত নিজৰ খাদ্যাভ্যাস, মূল্যবোধ, সংস্কৃতি আদিৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি আধিপত্য বিস্তাৰ কৰে। যাৰ বাবে এই মাধ্যমৰ প্ৰক্ৰিয়াটোক সাংস্কৃতিক সাম্ৰাজ্যবাদ বা সাংস্কৃতিক উপনিবেশবাদ বুলিও কোৱা হয়।

(জ) অৰ্থনৈতিক অৱৰোধ :- অৰ্থনৈতিক অৱৰোধো নয়া-উপনিবেশবাদৰ এক প্ৰধান আহিলা। শক্তিশালী উন্নত ৰাষ্ট্ৰ সমূহে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিনিয়োগ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰি অতি কম দামত দুৰ্বল দেশ সমূহৰ পৰা কেঁচা সামগ্ৰী কিনি উন্নত দ্ৰব্য সামগ্ৰী বেছি দামত বিক্ৰী কৰি শক্তিশালী দেশ সমূহ অধিক আৰ্থিক শক্তিশালী হয়। কিন্তু দুখীয়া দেশ সমূহৰ ওপৰত এক নিৰ্দিষ্ট অৰ্থনৈতিক অৱৰোধ দিয়ে যাতে এই দেশ সমূহ আৰু দুৰ্বল হৈ পৰে।

উপসংহাৰত আমি ক'ব পাৰো যে নয়া উপনিবেশবাদ উপনিবেশবাদৰ এক নতুন আৰু আধুনিক সংস্কৰণ। যাৰ প্ৰধান লক্ষ্য হৈছে উপনিবেশবাদৰ আহিলা হিচাপে উদ্ভৱ ঘটিছে। বৰ্তমান এই আহিলাৰ জৰিয়তে ৰাজনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক আদি বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত ধনী দেশসমূহে দুখীয়া দেশ সমূহক অৰ্থনৈতিক ভাৱে শোষণ কৰাৰ এক আহিলা হৈ পৰিছে।

Ques:- Discuss the effects of Economic Globalisation and the Anxiety of Third world countries
(তৃতীয় বিশ্বৰ অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নে সৃষ্টি কৰা ~~...~~ আশংকা-সমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা)

Ans:- তৃতীয় বিশ্বৰ অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নে বহুতো ক্ষেত্ৰত সুফল প্ৰদান কৰিলেও ই তৃতীয় বিশ্বৰ কাৰণে যথেষ্ট প্ৰত্যাহ্বান কঢ়িয়াই আনিছে। বিশ্বায়নৰ ফলত বিশ্বৰ অৰ্থনৈতিক একত্ৰীকৰণ হোৱাত তৃতীয় বিশ্বৰ বহুতো দেশত ইয়াৰ বিৰূপ প্ৰভাৱ পৰাত দেশসমূহ চিন্তিত হৈ পৰিছে। সেয়েহে ~~বিশ্বায়নে~~ তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহত বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱে যি সমস্যাৰ উদ্ভৱ কৰিছে সেই বিষয়ে তলত চমুকৈ আলোচনা কৰা হ'ল —

অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নৰ ফলত উন্নত দেশ সমূহৰ মাজত আৰু দেশ সমূহৰ ভিতৰত অৰ্থনৈতিক বৈষম্যৰ সৃষ্টি কৰি তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহক আৰ্থিকভাৱে পিছপৰা অৱস্থাত ৰাখিছে। ~~...~~ বিশ্বায়নৰ ফলত হোৱা মুক্ত বাণিজ্যিক ব্যৱস্থাই তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ-সমূহৰ পৰিবৰ্তে বিশ্বৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ, মানৱসম্পদ আৰু উৎপাদন প্ৰযুক্তি আদি উন্নত দেশ সমূহকহে বেছিকৈ লাভান্বিত কৰা দেখা যায়। বিশ্বায়নে অৰ্থনৈতিক প্ৰতিযোগিতা আৰু মুক্ত বাণিজ্যিক নীতিত ধনী দেশ সমূহৰ লগত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহক খেল মাঠৰ বাবে উপযুক্ত উদ্যোগিক পাৰিকাঠামো, উদ্যোগিক প্ৰতিষ্ঠান, প্ৰযুক্তি আদিৰ অভাৱ আছে।

~~বিশ্বায়নৰ ... প্ৰভাৱ~~

অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নৰ ফলত তৃতীয় বিশ্বৰ কিছু দেশ সমূহে মোকাবিলা কৰিব পাৰিছে যদিও মধ্যপ্ৰাচ্য, নাইজেৰিয়া, ঘানা, টাঞ্জানিয়া, বেনিজুৱেলা, চুৰ-চুড়ান আদি দেশ সমূহে অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নক মোকাবিলা কৰিব পৰা নাই। এই কাৰণে এই দেশসমূহ অৱনতিৰ দিশে গৈছে। ইয়াৰ বহুতো দেশ কিছুমান উন্নত দেশৰ লগত সংযুক্ত হ'ব পাৰিছে যদিও নিজৰ উৎপাদিত সামগ্ৰী ৰপ্তানি কৰি, উচিত মূল্য লাভ কৰা নাই; এই দেশ সমূহে অৰ্থনৈতিক ভাৱে পিছপৰি আছে। আনহাতে দেশ সমূহে ৰপ্তানি বৃদ্ধি কৰাৰ বাবে নীতি গ্ৰহণ কৰাত সম্পূৰ্ণ ব্যৰ্থ হৈছে।

বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱে তৃতীয় বিশ্বৰ দেশসমূহৰ মাজত আৰু ভিতৰত বৈষম্য সৃষ্টি কৰি বৈদেশিক ...

মানুহ-বিলাক আৰু তীব্ৰ প্ৰতিযোগিতা সুবিধা কৰি দিয়াৰ বিপৰীতে দুখীয়া মানুহ-বিলাক আৰু দেশ সমূহ সুবিধাৰ পৰা বঞ্চিত। বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহে মুক্ত আৰু পুঁজিবাদী অৰ্থনীতি গ্ৰহণ কৰাত ধনী আৰু সামন্ত শ্ৰেণী লোক সকলৰ দ্বাৰা দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ লোক সকলক শোষণ কৰাৰ পথ সুগম হৈ পৰিছে। বৃহৎ বহুজাতিক প্ৰতিষ্ঠান, উদ্যোগ আদিয়ে অৰ্থনৈতিক দিশত একচেটিয়া আধিপত্য বিস্তাৰ কৰাত ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ, কুটিৰ শিল্পবোৰ আদি বন্ধ হৈ পৰাৰ উপৰিও দেশত নিবনুৱা সমস্যাৰ সৃষ্টি হৈছে।

বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱৰ ফলত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহে অৰ্থ-নৈতিক নীতি নিৰ্ধাৰণত স্বতন্ত্ৰতা হেৰুৱাইছে। আন্তৰ্জাতিক অৰ্থনৈতিক সাহায্যৰ বাবে WTO, IMF আৰু World Bank ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লাগে। এই প্ৰতিষ্ঠান সমূহে ধনী আৰু উন্নত ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ্থে কাম কৰাত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহে বহুতো সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছে। উক্ত প্ৰতিষ্ঠান সমূহৰ প্ৰভাৱত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহৰ ওপৰত বিভিন্ন উদাৰতাবাদী নীতি গ্ৰহণ কৰি Structural Adjustment আঁচনি প্ৰস্তুত কৰিছে। তাৰ বিনিময়ত এই দেশ সমূহত দৰিদ্ৰতা, নিবনুৱা সমস্যা, পৰিবেশ সমস্যা আদি বৃদ্ধিৰ লগতে সামাজিক কল্যাণ মূলক আঁচনি, শিক্ষাৰ সুবিধা আদিত হ্ৰাস অৰাজকতাৰ সূচনা কৰিছে।

অৰ্থনৈতিক বিশ্বায়নে পৃথিৱীৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ কাৰণে বিশ্ব অৰ্থনৈতিক আন্তঃনিৰ্ভৰশীলতা বৃদ্ধি কৰিছে আৰু অন্তৰ্ভুক্তি হৈছে। কিন্তু আনহাতে এই আঁচনিৰ লগত তৃতীয় বিশ্বৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক পৰিবেশ মিল নথকাত তৃতীয় বিশ্বৰ দেশ সমূহে এই আঁচনি সফল কৰিব নোৱাৰিলে, ফলত এই দেশ সমূহ অৰ্থনৈতিক দিশত সম্পূৰ্ণ অনিশ্চয়তা, অস্থিৰতা আৰু অনুন্নয়নত ভুগিব লগা হৈছে।

সামগ্ৰিকভাৱে আমি কব পাৰোঁ যে বিশ্বায়নৰ ফলত বিশ্বৰ এক আমূল পৰিৱৰ্তন দেখা দিছে যদিও এই পৰিৱৰ্তনে বিশেষকৈ তৃতীয় বিশ্বৰ আৰ্থিক স্থিতিৰ দেশত অৰ্থনৈতিক অগ্ৰগতি নিদিলে বৰঞ্চ প্ৰথম বিশ্বৰ ধনী দেশ বিলাকক অৰ্থনৈতিক আধিপত্য, আধুনিক আৰু প্ৰযুক্তিগত সুবিধা প্ৰদান কৰিছে। তৃতীয় বিশ্বৰ দেশসমূহ [illegible] সেয়েহে আমাৰ মতে যি বিশ্বায়নৰ প্ৰক্ৰিয়াত সমতাৰ নীতি থাকিব লাগে আৰু ই সকলোৱে সমানে সুবিধা গ্ৰহণ কৰিব পৰাকৈ হ'ব লাগে। এই সমস্যা সমূহ সমাধান কৰিব পাৰিলে তৃতীয় বিশ্বত উন্নয়ন সম্ভৱ হ'ব বুলি কব পাৰি।

—— ০ ——

Ques:- What do you mean by Security? Discuss the Traditional Concept of Security.
(নিৰাপত্তা বুলিলে কি বুজা? নিৰাপত্তাৰ পৰম্পৰাগত ধাৰণাৰ ব্যাখ্যা কৰা।)

Ans:- নিৰাপত্তা সম্পৰ্কে কোনেও ~~কোনো~~ সৰ্বসন্মত সংজ্ঞা (ধাৰণা) দিব পৰা নাই। সাধাৰণতে আন্তৰ্জাতিক সম্পৰ্কত নিৰাপত্তাই ৰাষ্ট্ৰৰ নিৰাপত্তাক বুজায়। কিন্তু ব্যাপক অৰ্থত নিৰাপত্তাই ব্যক্তি আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ অস্তিত্ব বিপন্ন কৰিব পৰা ভাবুকিৰ পৰা মুক্তিক বুজায়। অৰ্থাৎ নিৰাপত্তাই এনে এক পৰিস্থিতিক বুজায় য'ত ব্যক্তি আৰু ৰাষ্ট্ৰই নিজৰ অস্তিত্বৰ প্ৰতি কোনো ভাবুকিৰ সন্মুখীন নোহোৱাকৈ বৰ্তি থাকিব পাৰে। ~~কিন্তু নিৰাপত্তাৰ পৰিস্থিতিক নিৰাপত্তা বুলিব পৰা~~ সেয়েহে নিৰাপত্তা বুলিলে বিভিন্ন দৃষ্টিকোণৰ পৰা বুজিব পৰা হয় আৰু মুক্ত অস্তিত্বৰ অনুভৱ হোৱা বুজোৱা হয়।

আন্তৰ্জাতিক সম্পৰ্কত নিৰাপত্তা এটি অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ ধাৰণা। বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন মনীষীয়ে নিৰাপত্তা সম্পৰ্কে আগবঢ়োৱা ধাৰণাৰ ভিত্তিত ইয়াক দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। তাৰে নিৰাপত্তাৰ পৰম্পৰাগত ধাৰণা সম্পৰ্কে তলত চমুকৈ আলোচনা কৰা হ'ল —

আন্তৰ্জাতিক সম্পৰ্কত নিৰাপত্তা বুলিলে পৰম্পৰাগতভাৱে ৰাষ্ট্ৰৰ নিৰাপত্তা বা ৰাষ্ট্ৰৰ মৌলিক দিশ যেনে — স্বাধীনতা, সাৰ্বভৌমত্ব, ভৌগোলিক অখণ্ডতা আদিৰ সুৰক্ষাক বুজা যায়। যথাযথ পৰম্পৰাগত নিৰাপত্তা বিভিন্ন ধাৰণাৰ সমষ্টি, অতীজৰ আদিৰ লগত জড়িত আৰু এই নিৰাপত্তাত কেৱল জাতীয় নিৰাপত্তা আৰু সামৰিক নিৰাপত্তাকহে গুৰুত্ব দিয়া হয়। সেয়েহে ৰাষ্ট্ৰৰ নিৰাপত্তা সুনিশ্চিত কৰাৰ বাবে আভ্যন্তৰীণ প্ৰয়োজনীয়তা বৈদেশিক আক্ৰমণৰ বিৰুদ্ধে সামৰিক প্ৰস্তুতি।

নিৰাপত্তাৰ পৰম্পৰাগত ধাৰণাক বিশ্লেষণ কৰিলে আমি দুটা দৃষ্টিভংগীৰ ভিত্তিত আলোচনা কৰিব লাগিব। তাৰে এটা হৈছে বাহ্যিক ~~আভ্যন্তৰীণ~~ নিৰাপত্তাৰ দিশ আৰু আনটো হ'ল আভ্যন্তৰীণ নিৰাপত্তাৰ দিশ। অৰ্থাৎ বাহ্যিক আক্ৰমণৰ দ্বাৰা যদি নিৰাপত্তা ব্যাহত হয় তেন্তে বাহ্যিক নিৰাপত্তা বুলি কোৱা হয়। আনহাতে দেশৰ ভিতৰত থকা বিভিন্ন সন্ত্ৰাসবাদী কাৰ্যকলাপৰ দ্বাৰা যদি নিৰাপত্তা ব্যাহত হয় তাক আভ্যন্তৰীণ নিৰাপত্তাৰ অভাৱ বুলি কোৱা হয়।

নিৰাপত্তাৰ পৰম্পৰাগত ধাৰণাক বিশ্লেষণ কৰোঁতে বাস্তববাদী দৃষ্টিভংগী আৰু উদাৰতাবাদী দৃষ্টিভংগীৰ মাজত মত-বিৰোধ থকা দেখা যায়। বাস্তববাদী দৃষ্টিভংগীৰ সমৰ্থক সকলৰ মতে ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ সংঘাতৰ মূল কাৰণৰ পৰা বাস্তববাদী দৃষ্টিভংগীৰ আৰম্ভণ হয়। মৰগেনথৌৰ মতে সকলো সময়তে ক্ষমতাৰ কাৰণে আন্তৰ্জাতিক ৰাজনীতিত ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ মাজত সংঘাত ঘটে আৰু এই সংঘাতৰ মূল কাৰণ হ'ল মানুহৰ ~~[illegible]~~ আত্মকেন্দ্ৰিক আৰু স্বাৰ্থপৰ

[illegible] ... মানি ... নয়। চরিত্র। কিন্তু অবশ্য কোনো রাষ্ট্র, [illegible] আন্তর্জাতিক [illegible] ক্ষেত্রে মতো রাষ্ট্রসমূহের মাঝের সম্পর্ক সামরিক প্রতিযোগিতামূলক চরিত্র নতুন।

নিরাপত্তার পারস্পরিক নির্ভরতা [illegible] একটি রাষ্ট্রের নিজের নিরাপত্তা সুনিশ্চিত করবার সাথে সাথে অন্য রাষ্ট্রের কাছে নিরাপত্তাহীনতার সমস্যার সৃষ্টি করে। ফলত অন্য রাষ্ট্রও [illegible] শক্তি বৃদ্ধি করে নিজের নিরাপত্তা সুনিশ্চিত করবার চেষ্টা করে। উদাহরণ স্বরূপ ভারত, চীন [illegible] উল্লেখ করা যায়। কিন্তু ভারত বর্তমানে চীন [illegible] সামরিক শক্তি বৃদ্ধি [illegible] ভারত বর্তমানে নিরাপত্তার [illegible] নয়।

নিরাপত্তার পারস্পরিক নির্ভরতা বস্তুত: নিরাপত্তার ক্ষেত্রে আভ্যন্তরীণ নিরাপত্তার সমস্যা এক জটিল দিক। বিভিন্ন সংঘাত সমূহ রাষ্ট্রের ভিতরে এক অস্থিরতার সৃষ্টি করে নিরাপত্তা বিঘ্নিত করে। এই সংঘাত সমূহকে [illegible] আভ্যন্তরীণ [illegible]। আভ্যন্তরীণ সংঘাত সমূহে প্রায় রাষ্ট্রের [illegible] বিচ্ছিন্নতাবাদী সংগ্রাম বা নৃ-গোষ্ঠীয় সংঘাতের রূপ [illegible]। [illegible] আভ্যন্তরীণ সংঘাতের [illegible] সন্ত্রাসবাদ [illegible] এই জটিল সমস্যার [illegible]। এই সংঘাত সমূহ [illegible] ঔপনিবেশিক [illegible], কৃত্রিম রাষ্ট্র গঠন প্রক্রিয়া, অর্থনৈতিক অনগ্রসরতা বা অসমান [illegible], [illegible] সাংস্কৃতিক বৈচিত্র, সামাজিক [illegible], নৃ-গোষ্ঠীয় চেতনা [illegible] সম্পর্কিত।

নিরাপত্তা সুনিশ্চিত করবার রাষ্ট্রসমূহ বিভিন্ন [illegible] অবলম্বন [illegible]। অবশ্য [illegible] [illegible] বাস্তববাদী [illegible] নিরাপত্তা সুনিশ্চিত [illegible] প্রতিরক্ষা [illegible]। অন্যদিকে উদারতাবাদী [illegible] নিরাপত্তা [illegible] সহযোগিতা নিতান্ত আবশ্যক। এই [illegible] পারস্পরিক বিশ্বাস, নিরস্ত্রীকরণ, অস্ত্র নিয়ন্ত্রণ, [illegible] (Confidence Building Measures) [illegible] সহযোগিতার [illegible]।

[illegible] নিরাপত্তা [illegible] [illegible] [illegible] নিরাপত্তা [illegible] আভ্যন্তরীণ নিরাপত্তা [illegible] পারস্পরিক নির্ভরতা বস্তুত: [illegible] [illegible] নিরাপত্তা [illegible] উদারতাবাদী [illegible] নিরাপত্তা সুনিশ্চিত [illegible] নিরাপত্তা [illegible] সহযোগিতা [illegible]।

16/3/2012

Ques:- What do you mean by security? Discuss the ~~New~~ Concept of Non-traditional Security. (নিৰাপত্তাৰ অপৰম্পৰাগত ধাৰণা)

Ans:- বৰ্তমান সাম্প্ৰতিক সময়ত নিৰাপত্তাই আন্তৰ্জাতিক সম্পৰ্কত আলোচিত বিষয় হৈ পৰিছে। নিৰাপত্তাৰ ধাৰণাক বিভিন্ন বিশেষজ্ঞ সকলে দুটা ধাৰণাৰ দিশত আলোচনা কৰিব বিচাৰে। তাৰে এক ধাৰণা হ'ল নিৰাপত্তাৰ অপৰম্পৰাগত ধাৰণা। সেই অপৰম্পৰাগত ধাৰণাৰ বিষয়ে তলত সংক্ষিপ্ত আলোচনা আগবঢ়োৱা হ'ল —

ৰাষ্ট্ৰৰ নিৰাপত্তা, জাতীয় নিৰাপত্তা আৰু সামৰিক নিৰাপত্তাৰ বিপৰীতে জন সাধাৰণৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ অসুৰক্ষাৰ লগত জড়িত বিভিন্ন দিশৰ নিৰাপত্তাক অপৰম্পৰাগত নিৰাপত্তা বুলি কোৱা হয়। অপৰম্পৰাগত নিৰাপত্তাক জন নিৰাপত্তা বা বিশ্ব নিৰাপত্তা বুলিও কোৱা হয়।

অপৰম্পৰাগত নিৰাপত্তাই সৰ্বসাধাৰণ লোকৰ বাবে বিভিন্ন ৰোগ, অনাহাৰ, কৰ্মসংস্থানহীনতা, অপৰাধ প্ৰৱণতা, সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ, ৰাজনৈতিক নিপীড়ন আৰু প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ পৰা সুৰক্ষিত ৰখাক বুজোৱা হয়। সেয়ে বাবে সুৰক্ষিত ৰাষ্ট্ৰ আৰু সুৰক্ষিত নাগৰিকৰ মাজত পাৰ্থক্য আছে। অৰ্থাৎ সুৰক্ষিত ৰাষ্ট্ৰ এখনত ~~সুৰক্ষিত~~ নাগৰিক সুৰক্ষিত নহবও পাৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে সুৰক্ষিত ৰাষ্ট্ৰত নাগৰিক সকলে পুষ্টিহীনতাত ভুগি মৃত্যু হোৱা, খাদ্য সংকটত মৃত্যু হোৱা আদিয়ে জন নিৰাপত্তাহীনতাক বুজায়।

নিৰাপত্তাৰ অপৰম্পৰাগত ধাৰণাক বিশ্লেষণ কৰোঁতে ~~বিভিন্ন দিশৰ ওপৰত যথেষ্ট গুৰুত্ব আৰোপ কৰা পৰিলক্ষিত হয়। সেইবোৰ দিশ পৰিলক্ষিত হয়~~ — জন নিৰাপত্তা আৰু বিশ্ব নিৰাপত্তাৰ ওপৰত যথেষ্ট গুৰুত্ব আৰোপ কৰা দেখা যায়। ইয়াৰে জন নিৰাপত্তাই ~~আৰু~~ বিশেষ কৈ তিনিটা দিশৰ ওপৰত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰে। সেইবোৰ হ'ল —

(ক) মানৱীয় মৰ্যাদাৰ সুৰক্ষা।
(খ) ভয় আৰু অভাৱৰ পৰা মুক্তি
(গ) অনাহাৰৰ পৰা মুক্তি। আৰু বিশ্ব নিৰাপত্তাই

আৰু ~~আন্তৰ্জাতিক~~ সীমা সমস্যাবোৰৰ ওপৰত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰে —

(ক) ভূ-মণ্ডলৰ উষ্ণতা বৃদ্ধি।
(খ) আন্তৰ্জাতিক সন্ত্ৰাসবাদ
(গ) মহামাৰী- এইডছ- বাৰ্ড ফ্লু আদি ৰোগ।
(ঘ) শৰণাৰ্থী সমস্যা আৰু মহামাৰী-
(ঙ) বিশ্ব দৰিদ্ৰতা ইত্যাদি।

ঘ.

নিৰাপত্তাৰ অপৰম্পৰাগত দৃষ্টিভংগী আলোচনাৰ ক্ষেত্ৰত সহজতে এই নিৰাপত্তাৰ প্ৰত্যাহ্বান সমূহৰ বিষয়েও আলোচনা কৰা নিতান্ত প্ৰয়োজন। সেয়েহে এই উল্লেখ সমূহৰ বিষয়ে তলত আলোচনা কৰা হ'ল —

(ক) সন্ত্ৰাসবাদ (Terrorism):- সন্ত্ৰাসবাদ সাম্প্ৰতিক সময়ত নিৰাপত্তাৰ অতি এক প্ৰধান প্ৰত্যাহ্বান হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। সন্ত্ৰাসবাদী দলৰ বিভিন্ন অমানুষিক কাৰ্য যেনে আক্ৰমণৰ ফলত বহু নিৰীহ লোকৰ মৃত্যু, বোমা বিস্ফোৰণ, অপহৰণ, জিনিসপত্ৰৰ ক্ষতি আদিৰ কাৰণে সাধাৰণ মানুহক নিৰাপত্তাহীনতাত ভুগায়।

(খ) মানৱ অধিকাৰ উলংঘন (Human Rights violation):- মানৱ অধিকাৰ মানৱ হিচাপে মানুহে লাভ কৰিবলগীয়া মৌলিক অধিকাৰ। কিন্তু ৰাষ্ট্ৰৰ দ্বাৰা এই অধিকাৰসমূহ মানুহে ভোগ কৰাত অসমৰ্থ হয়, বিশেষকৈ সেইবোৰ দেশসমূহত ৰাষ্ট্ৰৰ দ্বাৰা বা আন কাৰণে এই অধিকাৰৰ খৰ্ব হোৱাত মানুহৰ নিৰাপত্তা বিনষ্ট হোৱা দেখা যায়।

(গ) বিশ্ব দৰিদ্ৰতা (Global Poverty):- সাধাৰণ মানুহৰ দৈনন্দিন নিৰাপত্তা আজিকালি বেছিকৈ বিঘ্নিত কৰে দৰিদ্ৰতাই। দৰিদ্ৰতা হ'ল এনে এক অৱস্থা য'ত মানুহৰ জীৱিকাৰ বা অন্যান্য কাৰ্যৰ সুবিধা নাই। ফলত মানুহে দুবেলা দুমুঠি খাবলৈ নাপায়, উপযুক্ত স্বাস্থ্যসেৱাৰ পৰা বঞ্চিত হয়, লোকসমূহে উপযুক্ত বিশুদ্ধ খোৱাপানী লাভ কৰা নাপায়, মাতৃ আৰু শিশু পুষ্টিহীনতাত ভোগে, উপযুক্ত শিক্ষাব্যৱস্থা আদি সুবিধাসমূহৰ পৰা বঞ্চিত হয়। এই বিলাক কাৰণত সাধাৰণ মানুহে নিৰাপত্তাহীনতাত ভুগিব লগা হয়।

(ঘ) প্ৰব্ৰজন (Migration):- প্ৰব্ৰজন বৰ্তমান বিশ্বৰ অন্যতম নিৰাপত্তাৰ লগত জড়িত গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশ্ন। জনসাধাৰণে বিভিন্ন কাৰণত নিৰাপত্তাহীনতাত ভুগি প্ৰব্ৰজিত হ'বলগীয়া হয়। সেই কাৰণসমূহ হ'ল - দৰিদ্ৰতা, ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা, প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ, সন্ত্ৰাস আদি ইত্যাদি।

উপসংহাৰত আমি ক'ব পাৰো যে নিৰাপত্তাৰ পৰম্পৰাগত দিশটো উপৰিও আন এক গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ হয় নিৰাপত্তাৰ অপৰম্পৰাগত দিশ। যি দিশটোৱে জনসাধাৰণৰ নিৰাপত্তাক বেছি গুৰুত্ব প্ৰদান কৰে। যদিও নিৰাপত্তাৰ পৰম্পৰাগত দিশটো উন্নত দেশবোৰে নিৰাপত্তাৰ অপৰম্পৰাগত দিশটো উন্নত সাধন কৰিছে তথাপিও প্ৰকৃত নিৰাপত্তাৰ বেলেগ (ধাৰণা) ধাৰণ কৰিব পৰা নাই। অৰ্থাৎ নিৰাপত্তাৰ অপৰম্পৰাগত দিশৰ উন্নতি অবিহনে নিৰাপত্তাৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ দিব নোৱাৰি।

Ques:- What do you meant by Disarmament? Discuss the argument in favour of disarmament.

(নিৰস্ত্ৰীকৰণ বুলিলে কি বুজা? নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ সপক্ষে-থকা যুক্তিবোৰ লিখা)

Ans:- নিৰস্ত্ৰীকৰণ বুলিলে সাধাৰণতে এখন দেশে যাতে আন এখন দেশক আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰে, সেই উদ্দেশ্যে সকলো দেশৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ উৎপাদন বন্ধ কৰা, উৎপাদিত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ ধ্বংস কৰা আৰু সকলো দেশৰ অস্ত্ৰশস্ত্ৰৰ পৰিমাণ হ্ৰাস কৰাকে বুজোৱা হয়। নিৰস্ত্ৰীকৰণক বিশ্লেষণ কৰিলে দুটাৰ ~~[illegible]~~ বিভিন্ন পণ্ডিতে সময়ে বিভিন্ন ধৰণে দুটাৰ সংজ্ঞা আগ-বঢ়োৱা পৰিলক্ষিত হয়। যেনে —

According to Morgenthau, "dissarmament is the reduction or elimination of certain or all armaments for the purpose of ending disarmament race."

কোহেনৰ (Cohen) মতে, "কেইটামান দেশৰ মাজত সামৰিক-শক্তিৰ কৰ্তন বা হ্ৰাস কৰাৰ প্ৰচেষ্টাকে নিৰস্ত্ৰীকৰণ।" ইত্যাদি।

বিভিন্ন দিশৰ সংজ্ঞা আৰু বিশ্লেষণৰ অন্তত নিৰস্ত্ৰীকৰণক চাৰিটা শ্ৰেণীত বিভক্ত কৰা হয়। সেইবোৰ হ'ল —

(i) সম্পূৰ্ণ নিৰস্ত্ৰীকৰণ (Total Disarmament)
(ii) সাধাৰণ আৰু স্থানীয় নিৰস্ত্ৰীকৰণ (General and Local Disarmament)
(iii) গুণগত আৰু সংখ্যাগত নিৰস্ত্ৰীকৰণ (Quantitative and Qualitative Disarmament)
(iv) নিৰস্ত্ৰীকৰণ আৰু অস্ত্ৰনিয়ন্ত্ৰণ (Disarmament and Arms Control.)

নিৰস্ত্ৰীকৰণক বিভিন্ন আলোচকে সমৰ্থন কৰিবলৈ গৈ বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন যুক্তি দাঙি ধৰে। সেই যুক্তিবোৰ তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰা হ'ল —

(i) বিভিন্ন আলোচকসকলৰ মতে নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য হ'ল যুদ্ধ বন্ধ কৰা আৰু শান্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰা, কোনো দেশৰ যদি বা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ প্ৰতিযোগিতা চলি থাকে তেন্তে কেতিয়াও যুদ্ধ বন্ধ নহয় আৰু শান্তিও প্ৰতিষ্ঠা নহয়। অৰ্থাৎ সকলো যুদ্ধ বন্ধ কৰিবলৈ আৰু শান্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ নিতান্ত আৱশ্যক।

(ii) আণৱিক শক্তি তথা বোমা আদি আৱিষ্কাৰৰ আগতে যুদ্ধত ব্যৱহৃত বিষ কম আছিল যদিও, কিন্তু বৰ্তমান আণৱিক অস্ত্ৰৰ ক্ষেত্ৰত যুদ্ধ অতি ভয়াবহ ~~[illegible]~~। আণৱিক যুদ্ধই মুহূৰ্ততে হেজাৰ হেজাৰ মানুহ ধ্বংস কৰিব পাৰে। গতিকে আণৱিক অস্ত্ৰশস্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰৰ পৰা মানুহক ৰক্ষা কৰিবলৈ হ'লে নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ গুৰুত্ব উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি।

(iii) অৰ্থনৈতিক কাৰণতো নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ আৱশ্যকতা দুই প্ৰকাৰে দেখা যায়। ৰাষ্ট্ৰবিজ্ঞানীসকলৰ মতে কোনো ..., আৰু

অন্তঃ-দেশের প্রতিযোগিতাই (রাষ্ট্রসমূহ), রাজনৈতিক সংঘাত ঘটায়। দ্বন্দ্ব-যুদ্ধ লাগাতে পারমাণবিক অস্ত্র ব্যবহার হয় আর মানুষের জীবন নষ্ট হয়। ইহার ফলে বিশ্ব শান্তিবিঘ্নিত হলে সব জাতিকে উদ্বিগ্ন হতে হয়। তার জন্য দায়ী যুদ্ধ। সেজন্যে রাজনৈতিক দৃষ্টিকোণের থেকেও নিরস্ত্রীকরণের গুরুত্ব আছে।

(iv) অর্থনৈতিক দৃষ্টিকোণের থেকেও নিরস্ত্রীকরণের গুরুত্ব উপেক্ষা করিব নোৱাৰি। বিশ্বের বিদ্যমান দেশ অর্থনৈতিক দিকেও সমস্যাবলী দূর করতে বহু রকম দেশ আছে। বিশেষ দুর্ভিক্ষ, খাদ্য সংকট, বেকারত্ব, দারিদ্র্য সমস্যা দূর [illegible]

(v) সামাজিক দৃষ্টিকোণের থেকেও নিরস্ত্রীকরণ যথেষ্ট তাৎপর্য-বাহুলীয়। বিশ্বের আজ বিভিন্ন উন্নয়নশীল দেশ যেমন ভারত দেশ বিভিন্ন রকম সামাজিক সমস্যায় যেমন- দারিদ্র্য, দুর্নীতি, বাসস্থান অভাব নানা সমস্যায় ভুগছে। অস্ত্র-দেশের প্রতিযোগিতায় দেশ বিনিয়োগ অর্থ অস্ত্রে খরচ করলে উক্ত সামাজিক সমস্যা সমূহ সমাধান হবে না। সেজন্য দেশ সমূহ নিরস্ত্রীকরণের উপরও গুরুত্ব দেওয়া উচিত।

(vi) মনোবৈজ্ঞানিক দৃষ্টিকোণের থেকেও নিরস্ত্রীকরণের আবশ্যকতা দূর করিব নোৱাৰি। রাষ্ট্র সমূহের মধ্যে অস্ত্র-শস্ত্রের প্রতিযোগিতা অব্যাহত থাকলে মানুষে স্বাভাবিক জীবন যাপন করার বিপরীতে মানুষ হয়ে এক আতঙ্কিত জীবন যাপন করতে লাগিলা। সেই জন্য মানুষে উদ্বেগ মুক্ত হয়ে যাপন করতে পারে। সেজন্যে মানুষের মানসিক প্রশান্তির জন্য রাষ্ট্রসমূহের মধ্যে নিরস্ত্রীকরণ করা উচিত।

(vii) বিশ্ব জনমতেও নিরস্ত্রীকরণের আবশ্যকতা আছে। বিশ্বের প্রায় সকল দেশে নিজের দেশেতে বা অন্য দেশেও অস্ত্র প্রতিযোগিতা দেখতে কামনা করে না। সেজন্যে বিশ্বের জনমতের প্রতি সম্মান জানাই রাষ্ট্রগুলোর নিরস্ত্রীকরণের উপরও গুরুত্ব দেওয়া উচিত।

(viii) নৈতিক দৃষ্টিকোণের থেকেও নিরস্ত্রীকরণের আবশ্যকতা আছে। যুদ্ধ হোক বা যুদ্ধের কারণ-অস্ত্র হোক তা নৈতিক মূল আর অস্ত্রের পরিণতি অতি বিষম। সব ধরনের বিশ্বের সাহিত্য-দর্শনে সকলেও নৈতিকতার দিক থেকে রাষ্ট্রসমূহের অস্ত্র প্রতিযোগিতার তীব্র বিরোধিতা করেছে। সেই জন্য সব রাষ্ট্রসমূহ নিরস্ত্রীকরণ বিষয়ে গুরুত্ব দিয়ে কাজ করা উচিত।

সামগ্রিক আলোচনা থেকে দেখা যায় নিরস্ত্রীকরণ খুব গুরুত্বপূর্ণ। যদি বিশ্বের বিভিন্ন রাষ্ট্র সমূহের মধ্যে অস্ত্র-শস্ত্রের প্রতিযোগিতার অন্ত হয় তবে বিশ্বে এক সুস্থ পরিবেশ দৃষ্টি-গোচর রাষ্ট্রসমূহের উন্নয়ন সাধিত হবে। বিদ্যমান সমস্যাসমূহ সমাধান হবে। সেজন্যে বিভিন্ন উন্নত দেশের উচিত যে এ-সব অস্ত্র নির্মাণ বন্ধ করা। সব রাষ্ট্র সাধিত উদ্যম সহ হোক নিরস্ত্রীকরণ।

Ques:- Explain the problems of Disarmament?
(নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ সমস্যা সমূহ ব্যাখ্যা কৰা)

Ans:- নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ বিষয়ে সমূহ বুলি আলোচনা কৰিব বিচৰা হয় যদিও আজিলৈকে ইয়াক কাৰ্যকৰী কৰাটো বহুতো অসুবিধা আছে। সেয়েহে নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন সমস্যাৰ উদ্ভৱ হয়। সেই সমস্যা সমূহ তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি —

(i) ৰাষ্ট্ৰ বিলাকৰ মাজত হয় আৰু পাৰস্পৰিক অবিশ্বাস অভাৱৰ কাৰণে নিৰস্ত্ৰীকৰণ কৰাত অসুবিধা আছে। কোনো ৰাষ্ট্ৰই নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ালে আন ৰাষ্ট্ৰই হয় আৰু সন্দেহৰ চকুৰে চায়। নিৰস্ত্ৰীকৰণ সম্পৰ্কে ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ মাজত কোনো সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰাৰ পিছতো তেনে সিদ্ধান্ত কাৰ্যকৰী কৰাৰ ক্ষেত্ৰত আন ৰাষ্ট্ৰৰ সন্দেহৰ অৱকাশ থাকে।

(ii) ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ নিৰাপত্তাৰ বিষয়টো নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ ক্ষেত্ৰত বাধাৰ সৃষ্টি কৰিছে। ৰাষ্ট্ৰ সমূহে নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ আগত নিৰাপত্তাক নিশ্চিত কৰিব বিচাৰে। বৰ্তমান আন্তৰ্জাতিক পৰিস্থিতিত ৰাষ্ট্ৰ বিলাকে সামূহিক নিৰাপত্তাৰ পৰিবৰ্তে নিজ নিজৰ নিৰাপত্তা সুনিশ্চিত কৰাৰ প্ৰয়াস চলোৱাৰ ফলত নিৰস্ত্ৰীকৰণ সফল হ'ব নোৱাৰিছে।

(iii) নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ আন এক সমস্যা হৈছে দ্বিতীয় বিশ্ব যুদ্ধৰ পিছত বিশ্ব দুটা শিবিৰত বিভক্ত হোৱাত দুয়োটা শিবিৰৰ দেশ বিলাকৰ মাজত অস্ত্ৰৰ সমতা স্থাপন কৰিব নোৱাৰাৰ ফলতো নিৰস্ত্ৰীকৰণ বাধাপ্ৰাপ্ত হয়। লগতে দুয়োটা শিবিৰৰ মাজত চলা শীতল যুদ্ধৰ ফলতো নিৰস্ত্ৰীকৰণ বাধাপ্ৰাপ্ত হৈছে। বৰ্তমান সময়ত বিশ্বৰ প্ৰায় সকলো ৰাষ্ট্ৰই অস্ত্ৰ প্ৰেমৰ কাৰণে তেওঁলোকে নিজৰ নিৰাপত্তাৰ কাৰণে সেইবোৰ অস্ত্ৰ থকাৰ বাবে নিৰস্ত্ৰীকৰণ সমূহ ব্যৰ্থ(?) হৈ পৰিছে।

(iv) বিশ্বৰ বিভিন্ন দেশ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ প্ৰতিযোগিতাত চৰম পৰ্য্যায় লৈ উপনীত(?) হৈছে। সেই বিলাকৰ ভিতৰত সোভিয়েট ৰাছিয়া, আমেৰিকা আদি ৰাষ্ট্ৰৰ নাম ল'ব পাৰি। আনহাতে আন বহুতো ৰাষ্ট্ৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ প্ৰতিযোগিতাত মগ্ন(?) হৈ আছে। ~~[illegible]~~ ৰাষ্ট্ৰ সমূহে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ প্ৰতিযোগিতাত সমতা লৈ নহ'লে পৰ্যন্ত নিৰস্ত্ৰীকৰণ সম্ভৱ নহয়। ~~[illegible]~~ সমূহৰ ক্ষেত্ৰত এই ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ প্ৰতিযোগিতাত এক সমতা স্থাপন কৰাটো সম্ভৱপৰ নহয় আৰু নিৰস্ত্ৰীকৰণ সমূহ ব্যৰ্থ হৈছে বুলি।

(v) নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ আঁচনিত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ প্ৰতিযোগিতাৰ এক নিৰ্দিষ্ট সময়লৈ অৱনমিত কৰিবলৈ প্ৰস্তাৱিত অথবা আন দেশক উন্নত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ প্ৰদৰ্শন কৰাৰ দেখুৱাব পাৰিব নোৱাৰে, ফলত নিৰস্ত্ৰীকৰণ কাৰ্য ব্যাহত হয়। উন্নত দেশসমূহে এনেকুৱা নীতি গ্ৰহণ কৰাৰ বাবে নিৰস্ত্ৰীকৰণ কাৰ্যসূচী সদায় আন্তৰ্জাতিক সন্মিলনৰ মাজতে সীমাবদ্ধ হৈ থাকিল।

(vi) আন বিশেষ দেশে নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ যোগ্যতা সম্পৰ্কে সেই দেশ বিলাকৰ অন্তৰিকতাৰে নিৰস্ত্ৰীকৰণ সম্ভৱ নহয়। দেশ বিলাকে সদায় নিজৰ স্বাৰ্থ অনুসৰি নিৰস্ত্ৰীকৰণ আঁচনি গ্ৰহণ কৰে। ফলত বহু নিৰস্ত্ৰীকৰণ সন্মিলন বিফলতাত পৰিণত হ'ব দেখা যায়।

(vii) সামৰিক প্ৰযুক্তি-বিদ্যাৰ অভাৱ নাইকিয়া নিৰস্ত্ৰীকৰণত বাধাৰ সৃষ্টি কৰিছে। সামৰিক প্ৰযুক্তি বিজ্ঞানৰ উন্নতিয়ে যুদ্ধ কৌশলৰ ক্ষেত্ৰত পৰিৱৰ্তন আনি উন্নত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আৱিষ্কাৰ কৰিছে আৰু এই দেশ বিলাকে সেই অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ সমূহক আন দেশত বিক্ৰী কৰি লাভৱান হৈছে। সেয়েহে নিৰস্ত্ৰীকৰণত বাধাৰ সৃষ্টি হয়।

(viii) অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ উৎপাদন কৰি আৰ্থিক লাভ কৰিব বিচৰা উদ্যোগপতিসকলৰ হেঁচাও নিৰস্ত্ৰীকৰণত বাধা। যিহেতু অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আন দেশত বিক্ৰী কৰি কোটি কোটি টকা লাভ কৰে। সেয়ে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ উৎপাদনকাৰী উদ্যোগপতিসকলে নিৰস্ত্ৰীকৰণ সফল হোৱাটো নিবিচাৰে।

(ix) বহুতো ৰাজনৈতিক পণ্ডিতে নিৰস্ত্ৰীকৰণক যোগ্যতা নিদিয়ে। তেওঁলোকৰ মতে নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ দ্বাৰা বিশ্ব শান্তি প্ৰতিষ্ঠাৰ কথাটো এটা অলীক কল্পনা। নিৰস্ত্ৰীকৰণ বিৰোধী আন চিন্তাবিদসকলৰ মতে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ উৎপাদন বিশ্ব শান্তিত প্ৰতিবন্ধকতা সৃষ্টি কৰা নাই, বৰং আন্তৰ্জাতিক ক্ষেত্ৰত যুদ্ধ সংঘটিত হোৱাটো নিৰস্ত্ৰীকৰণত বাধাৰ সৃষ্টি কৰিছে।

সামৰণিত আমি ক'ব পাৰো যে নিৰস্ত্ৰীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া সম্পূৰ্ণ কৰাটো এক কঠিন কাম। যদিও নিৰস্ত্ৰীকৰণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত আমি বিভিন্ন বাধাৰ সন্মুখীন হৈছো, তথাপিও আমি নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ সফল প্ৰয়োগৰ বিষয়ে চিন্তা কৰিব লাগিব। যিহেতু নিৰস্ত্ৰীকৰণৰ দ্বাৰাহে সমগ্ৰ বিশ্বৰ মানুহ বিলাকে আন্তৰিক প্ৰচেষ্টাৰে শান্তিৰে জীয়াই থাকিব পাৰিব।

Ques:- What is meant by Arms Control? Discuss the History of try to Arms Control.
(অস্ত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণ বুলিলে কি বুজা? অস্ত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰচেষ্টাৰ ইতিহাস সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা)

Ans:- অস্ত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণ বুলিলে অস্ত্ৰ উৎপাদন বৃদ্ধিৰ সীমিত কৰণ বা বৃহৎ শক্তিৰ মাজত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা আৰম্ভণৰ ফলস্বৰূপ অস্ত্ৰৰ সৃষ্টি নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ বাবে দেশ সমূহে সামগ্ৰিক বা সহযোগিতামূলক বুজাবুজিক বুজোৱা হয়। অস্ত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণ বুলিলে সাধাৰণতে আমি দুই প্ৰকাৰৰ অস্ত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ কথা বুজিব পাৰো তাৰে প্ৰথমতে অস্ত্ৰৰ হ্ৰাস কৰণ আৰু দ্বিতীয়তে অস্ত্ৰৰ সীমিতকৰণ।

অস্ত্ৰৰ হ্ৰাস কৰণে আংশিক নিৰস্ত্ৰীকৰণক বুজায়, ~~আৰু~~ আৰু ই প্ৰয়োজনীয়তাৰ বাবে সমস্ত দেশে নিজস্ব অস্ত্ৰ নিৰ্দিষ্ট হাৰে হ্ৰাস কৰে। আনহাতে অস্ত্ৰৰ সীমিত কৰণ হৈছে প্ৰত্যেক দেশে অস্ত্ৰ সীমিত কৰাৰ বাবে স্বাক্ষৰিত নীতি বা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চুক্তিক বুজায়। যাৰ বাবে অস্ত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰচেষ্টাসমূহে নিৰস্ত্ৰীকৰণতকৈ বেছি সফল হৈছে। এই অস্ত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰচেষ্টাসমূহ ~~[illegible]~~ যেতিয়া নানা সভা, চুক্তি, পৰিকল্পনা আদিৰ মাজেৰে চলি আহিছে সেই সকলোবোৰ পৰিকল্পিত হ'ল, যোৱাৰে অস্ত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণত সময় সময়ে লোৱা পদক্ষেপ সমূহৰ তলত সংক্ষিপ্ত আলোচনা কৰা হ'ল —

(i) চাৰিশক্তিৰ ঘোষণা, ১৯৪৫ (The Four Power Declaration, 1945):- ১৯৪৫ চনৰ ৩০ অক্টোবৰত আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰ, গ্ৰেট ব্ৰিটেইন, চীন আৰু পূৰ্বৰ ছোভিয়েট ইউনিয়নে সম্মিলিত ভাৱে এখন ঘোষণাপত্ৰত চহী কৰে। এই ঘোষণা পত্ৰৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল এই চাৰি ৰাষ্ট্ৰই যুদ্ধোত্তৰ কালত ~~অস্ত্ৰৰ~~ যুগ্মভাৱে অস্ত্ৰ নিয়ন্ত্ৰণ সাধন কৰা।

(ii) আণৱিক শক্তি আয়োগ (Atomic Energy Commission):- ১৯৪৬ চনত গঠিত হোৱা আণৱিক শক্তি আয়োগৰ মূল কাৰ্যসূচী এক অনুষ্ঠান যি নিৰস্ত্ৰীকৰণ আৰু আণৱিক শক্তি ব্যৱহাৰৰ নীতি প্ৰস্তুত কৰাৰ দায়িত্ব লয়।

(iii) পৰম্পৰাগত অস্ত্ৰ সম্বন্ধীয় আয়োগ (Commission on Conventional Armaments):- ১৯৪৭ চনত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ নিৰাপত্তা পৰিষদে পৰম্পৰাগত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আৰু সেনা হ্ৰাস কৰাৰ উদ্দেশ্য নিৰ্ধাৰণৰ বাবে পৰম্পৰাগত অস্ত্ৰ সম্বন্ধীয় আয়োগ গঠন কৰা হয়। অৱশ্যে এই আয়োগে বিশেষ সফলতা লাভ কৰিব নোৱাৰিলে আৰু ১৯৫২ চনত এই আয়োগ বিলুপ্ত কৰি দিয়া হয়।

(iv) আংশিক পৰীক্ষা নিষিদ্ধকৰণ চুক্তি (Partial Test Ban Treaty, PTBT 1963):- ১৯৬৩ চনৰ ৫ আগষ্টত মস্কোত PTB চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰা হয়। উক্ত চনৰে ১০ অক্টোবৰত ~~চুক্তি~~ কাৰ্যকৰী কৰা হয়। ইয়াত প্ৰধান (Mainly)-

অন্যান্য আণবিক বিস্ফোরণের মাধ্যমে ভূমি থেকে মহাশূন্যে [illegible] নিরাপত্তা ব্যবস্থাকে আরও মজবুত করা হয়। এই চুক্তিতে স্বাক্ষরকারী রাষ্ট্রগুলি বায়ুমণ্ডলে, মহাশূন্যে বা জলের তলায় পারমাণবিক পরীক্ষা-নিরীক্ষা না করার বিষয়ে চুক্তিবদ্ধ হয়।

(v) মহাকাশ চুক্তি, ১৯৬৭ (Outer Space Treaty, 1967):- ১৯৬৭ সালে মহাকাশ চুক্তি স্বাক্ষরকারী রাষ্ট্রসমূহ স্থির করে যে চাঁদ, গ্রহ-নক্ষত্র বা অন্যান্য মহাজাগতিক বস্তুকে সামরিক উদ্দেশ্যে ব্যবহার করা যাবে না এবং মহাকাশে কোনো প্রকার আণবিক অস্ত্র বা অন্য কোনো গণবিধ্বংসী অস্ত্র স্থাপন বা মজুত করা হবে না বলে চুক্তিতে স্বাক্ষর করেছিল।

(vi) আণবিক অস্ত্র সম্প্রসারণ রোধ চুক্তি, ১৯৬৮ (Nuclear Non-Proliferation Treaty, NPT, 1968):- ১৯৬৮ সালের আণবিক অস্ত্র সম্প্রসারণ রোধ চুক্তির মূল উদ্দেশ্য ছিল বিশ্বে আণবিক অস্ত্রের সম্প্রসারণ সীমিত করা। বর্তমান সময় পর্যন্ত বিশ্বের [illegible] টি রাষ্ট্র এই চুক্তিতে স্বাক্ষর করেছে। [illegible] ভারত, পাকিস্তান, ইজরায়েল ও উত্তর কোরিয়া এই চুক্তিতে সই করেনি। এই চুক্তিতে মূলত তিনটি বিষয়ের উপর জোর দেওয়া হয়েছে, যেমন (ক) আণবিক অস্ত্রের সম্প্রসারণ রোধ (খ) [illegible] (গ) আণবিক শক্তির শান্তিপূর্ণ ব্যবহার [illegible]।

(vii) জীবাণু ও বিষাক্ত অস্ত্র কনভেনশন, ১৯৭২ (Biological Weapons Convention, 1972):- এই কনভেনশনটি ১৯৭২ সালে স্বাক্ষরিত হয় [illegible] ১৯৭৫ সাল থেকে কার্যকর হয়। এই কনভেনশনে জীবাণু বা বিষাক্ত অস্ত্রের উৎপাদন, মজুত এবং ব্যবহার নিষিদ্ধ করা হয়।

(viii) কম্প্রিহেনসিভ টেস্ট ব্যান ট্রিটি (সিটিবিটি) ১৯৯৬ (Comprehensive Test Ban Treaty: CTBT):- ১৯৯৬ সালের ২৪ সেপ্টেম্বর স্বাক্ষরিত হয় এই চুক্তি। [illegible] কার্যকর করা হয়নি। এই চুক্তিতে [illegible] টি দেশ স্বাক্ষর করে এবং [illegible] টি দেশ অনুমোদন করে। [illegible] ভারত এই চুক্তিতে স্বাক্ষর করেনি। এই চুক্তি অনুসারে [illegible] বা পারমাণবিক বিস্ফোরণ নিষিদ্ধ [illegible]। [illegible] আণবিক বিস্ফোরণ [illegible] আণবিক অস্ত্রের [illegible] করা হয়।

অস্ত্র নিয়ন্ত্রণে ভারতের ভূমিকা:- [illegible] ভারত বিভিন্ন সময়ে [illegible] ও দ্বিপাক্ষিক [illegible] উদ্যোগ গ্রহণ করেছে। [illegible] সার্বিক নিরস্ত্রীকরণ [illegible] ১৯৮৮, [illegible] ১৯৭৪, [illegible] ১৯৬৩, [illegible] ১৯৬৭, [illegible] ইত্যাদি [illegible]।

সমালোচনা:-

Ques- What is meant Nuclear Non-proliferation ? Discuss the Non-Proliferation Treaty 1968.

(পাৰমাণবিক অস্ত্ৰ-প্ৰসাৰণ ৰোধ বুলিলে কি বুজা? ১৯৬৮ চনৰ পাৰমাণবিক অস্ত্ৰ-প্ৰসাৰণ চুক্তিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা)

সাম্প্ৰতিক বিষয়

Ans:- পাৰমাণবিক অস্ত্ৰ প্ৰসাৰণৰ নিৰোধ এক অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়। যি বিষয়টোৱে গোটেই বিশ্বতে এক অস্থিৰ অৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰিছে। পাৰমাণবিক অস্ত্ৰ প্ৰসাৰণ বুলিলে পাৰমাণবিক অস্ত্ৰ বা প্ৰযুক্তিৰ সম্প্ৰসাৰণ বা বৃদ্ধি হোৱা বা কৰা নীতিক বুজায়। এই নীতিক মুক্ত কৰাৰ বাবে কিছুমান নিয়ম আছে। আন কথাত, প্ৰসাৰণ অনা-প্ৰসাৰণ, ইয়াৰ অন্তৰ্গত পাৰমাণবিক অস্ত্ৰ আহৰণ কৰা ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ, পাৰমাণবিক অস্ত্ৰ ভঁৰালৰ বিকাশ বা বৃদ্ধি প্ৰতিৰোধ কৰিব বিচৰা হৈছে। আনহাতে অনা-প্ৰসাৰণ বুলিলে অনুভূমিক অনা-প্ৰসাৰণ, ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত পাৰমাণবিক অস্ত্ৰবিহীন দেশসমূহলৈ পাৰমাণবিক অস্ত্ৰৰ সম্প্ৰসাৰণ ৰোধ কৰাৰ প্ৰয়াস চলোৱা হৈছে।

পাৰমাণবিক অস্ত্ৰ সম্প্ৰসাৰণৰ নিৰোধ সম্পৰ্কে বিভিন্ন চুক্তি সম্পাদন কৰা পৰিলক্ষিত হয়। যেনে— কম্প্ৰিহেনচিভ টেষ্ট বেন্ ট্ৰিটি (Comprehensive Test Ban Treaty), ফিচাইল মেটেৰিয়েল কাট অফ্ ট্ৰিটি (FMCT), মিচাইল টেকন'লজী কন্ট্ৰ'ল ৰিজিম (MTCR), নন্ প্ৰলিফাৰেচন্ ট্ৰিটি (Non-Proliferation Treaty) ইত্যাদি।

উল্লেখিত চুক্তিসমূহৰ Non-Proliferation Treaty ৰ বিষয়ে তলত সংক্ষেপে বিতং আলোচনা কৰিব পাৰি।

১৯৬৮ চনত Non-Proliferation Treaty স্বাক্ষৰ— সম্পন্ন কৰাৰ বাবে মুকলি কৰি দিয়া হৈছিল আৰু ইয়াক ১৯৭০ চনৰ পৰাহে বলবৎ কৰা হয়। বৰ্তমান সময়লৈকে এই বহুমুখী বহুপক্ষীয় চুক্তিত ১৮৯ খন দেশে স্বাক্ষৰ কৰিছে যদিও ভাৰত, পাকিস্তান আৰু ইজৰাইলে আজিলৈকে স্বাক্ষৰ কৰা নাই। আৰম্ভণিতে NPT ৰ ম্যাদ 25 বছৰ নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছিল আৰু প্ৰতি ৫ বছৰে পিছে পিছে ইয়াক পুনৰীক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল যদিও ১৯৯৫ চনত অনুষ্ঠিত পঞ্চম পুনৰীক্ষণ সন্মিলনত স্বাক্ষৰকাৰী দেশসমূহে NPT ৰ ম্যাদ চৰ্তবিহীনভাৱে অনিৰ্দিষ্টকাললৈ বৃদ্ধি কৰে।

NPT ক সমৰ্থন কৰিবলৈ যোৱাৰ মূল কাৰণ হৈছে দেশসমূহক পাৰমাণবিক শক্তি অস্ত্ৰ সম্পন্ন দেশ আৰু পাৰমাণবিক অস্ত্ৰবিহীন দেশ হিচাপে বিভক্ত কৰিছে। এই চুক্তি চুক্তিখনৰ বিভিন্ন অনুচ্ছেদত ইয়াৰ আভাস পোৱা যায়। তেনেদৰে এই চুক্তিৰ বিভিন্ন অনুচ্ছেদ— সমূহৰ তলত সংক্ষিপ্তভাৱে আলোচনা কৰা হ'ল—

(১) NPT ৰ এক নং অনুচ্ছেদত পাৰমাণবিক

এবং সামরিক দেশ সমূহকে পারমাণবিক অস্ত্রবিহীন দেশ সমূহকে পারমাণবিক অস্ত্র উৎপাদনে সাহায্য বা উৎসাহ প্রদানে বিরত থাকতে বাধ্য করা হবে।

(ii) NPT র দ্বিতীয় নং অনুচ্ছেদ মতে পারমাণবিক অস্ত্রবিহীন দেশ সমূহ পারমাণবিক অস্ত্র গ্রহণ বা অনুরূপ কোনো ধরনের বিস্ফোরক থেকে বিরত থাকবে বলে নিয়ম।

(iii) NPT র তৃতীয় নং অনুচ্ছেদ মতে সাক্ষরকারী সকল দেশ IAEA (International Atomic Energy Agency) র সঙ্গে চুক্তি করিয়া নিরাপত্তা ব্যবস্থাদি গ্রহণ করবে। কোনো দেশ সামরিক উদ্দেশ্যে পারমাণবিক শক্তি ব্যবহার করছে কিনা সেটা IAEA নিরীক্ষণ করে দেখবে।

(iv) NPT র চতুর্থ অনুচ্ছেদ মতে, সকলের সদস্য দেশের পারমাণবিক শক্তির শান্তিপূর্ণ উদ্দেশ্যের জন্য পারমাণবিক শক্তি গবেষণা, উৎপাদন এবং ব্যবহারের অধিকার প্রদান করে। তাছাড়া এই অনুচ্ছেদ মতে শান্তিপূর্ণ ব্যবহারের জন্য উপকরণ, সামগ্রী, বৈজ্ঞানিক এবং প্রযুক্তিগত তথ্য আদান প্রদান করে পারমাণবিক অস্ত্রবিহীন দেশ সমূহ, পারমাণবিক শক্তি বিকাশের জন্য সহায় সহযোগিতা আন্তর্জাতিক সকল দেশ সমূহ নিশ্চয় অর্জন করবে।

(v) NPT র ষষ্ঠ অনুচ্ছেদ মতে, সকলের সদস্য সাক্ষরকারী দেশ পারমাণবিক অস্ত্র প্রতিযোগিতা বন্ধের জন্য কার্যকরী পারমাণবিক নিরস্ত্রীকরণের জন্য আলোচনা চালিয়ে যেতে তার সংকল্প হয়।

(vi) NPT র দশম নং অনুচ্ছেদ মতে, সাক্ষরকারী দেশ সমূহকে প্রত্যাহারের সুযোগ প্রদান করে। এই প্রত্যাহারের জন্য নিরাপত্তা পরিষদ সহ অন্যান্য সাক্ষরকারী দেশকে এই চুক্তি থেকে ৩ মাস আগে জানাতে হবে।

উপসংহারে আমি বলতে পারি যে NPT হল পারমাণবিক অস্ত্র সম্প্রসারণ রোধের ক্ষেত্রে একটি প্রথম পদক্ষেপ। কিন্তু এই চুক্তি বিদ্যমান সমস্যাগুলো সমাধান করতে পারে নাই। সাক্ষরকারী দেশ সমূহের মধ্যে বৈষম্যমূলক চুক্তি হিসাবে অভিযোগ করে; তাছাড়া সাক্ষরকারী দেশ সমূহের চুক্তি মানতে রাজি নয়। তাছাড়াও আমি এই মতের চুক্তি বলতে এই লেখাতে; কিন্তু এই চুক্তিতে বিদ্যমান অনুচ্ছেদ যে এই চুক্তিটি বিশ্ব শান্তি বজায় রাখতে বিদ্যমান অস্ত্র সংক্রান্ত কোন ধরনের আলোচনা নেই।